

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

„To, s čím jsme se setkali, nemá obdoby...“

Výběrová rekreace ROH a vybrané zotavovny ve východních Čechách

Adéla Zvárová

Diplomová práce

2022

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Adéla Zvárová**
Osobní číslo: **H19335**
Studijní program: **N7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Kulturní dějiny: Péče o kulturní dědictví**
Téma práce: **To, s čím jsme se setkali, nemá obdoby. Výběrová rekreace ROH a vybrané zotavovny ve východních Čechách.**
Zadávací katedra: **Ústav historických věd**

Zásady pro vypracování

Práce bude věnována výběrovým rekreacím ROH probíhajícím v letech 1948–1989 v Československu. Autorka se zaměří na konkrétní příklady zotavoven, jež byly pro tento účel vybudovány v regionu Krkonoš, v severním cípu východních Čech. První část práce bude věnována představení tématu rekreací, jejich průběhu, organizaci. Dobové chápání rekreace bude představeno na základě komparace dobových příruček, pokynů a směrnic s reálnými prožitky lidí, kteří rekreace prožili a zaznamenali své reflexe v Knihách přání a připomínek, stížnostech či je uplatnili v příspěvcích v dobovém tisku. Další část práce zaměří svou pozornost na vlastní architektonické pojednání vybraného vzorku zotavoven, které byly pro účel výběrové rekreace za socialismu postaveny. Cílem práce bude osvětlit problematiku výběrové rekreace a nahlédnout architekturu socialistických zotavoven jako specifickou architektonickou úlohu, ovlivněnou jak standardizací a technologickými limity socialistického stavebnictví, tak i dobovou ideologií a jejím estetickým kánonem.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- Blanka Filipcová, *Člověk, práce, volný čas*, Praha 1966.
- Hana Veverková, *Závodní rekreace ROH*, Praha 1964.
- Martin Franc – Jiří Knapík, Na člověka najíždíme další čtvrtletí. Volný čas v českých zemích v letech 1948-1956. In *Soudobé dějiny XVII/4*, 2010, s. 613-638.
- Alžběta Čornejová, *Odborové rekreace v Československu v 50. a 60. letech 20. století*, Praha 2011.
- Alžběta Čornejová, *Dovolená s poukazem. Odborové rekreace v Československu 1948- 1968*, Praha 2014.
- Lenka Kalinová, *Společenské proměny v čase socialistického experimentu. K sociálním dějinám v letech 1945-1969*, Praha 2007.
- Jaromír Pechar, *Československá architektura*, Praha 1979.
- Jaroslav Vebr, *Soudobá architektura ČSSR*, Praha 1980.
- Karel Dušek (ed.), *Česká architektura 1945- 1995*, Praha 1995.
- Oldřich Ševčík, *Architektura 60. let*, Praha 2009.
- Petr Urlich – Oldřich Ševčík, *Zlatá 60. léta 20. století v české architektuře*, Praha 2009.
- odborné časopisy: *Architektura ČSR (Architektura ČSSR)*, lokální periodický tisk, metodické věstníky,

Vedoucí diplomové práce: **doc. Mgr. Pavel Panoch, Ph.D.**
Ústav historických věd

Datum zadání diplomové práce: **30. března 2020**
Termín odevzdání diplomové práce: **30. března 2021**

---

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

---

doc. Mgr. Pavel Marek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2020

PROHLÁŠENÍ

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 15. 6. 2022

Adéla Zvárová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce, doc. Mgr. Pavlu Panochovi, Ph.D., a to hlavně za ochotu kdykoliv konzultovat vzniklé problémy, za pečlivé pročitání odevzdaných kapitol, konzultace a rady ohledně literatury a vůbec za celkovou pomoc.

ANOTACE

Předkládaná práce přináší analýzu výběrových rekreací ROH v letech 1948–1989. V popředí zájmu stojí existence a průběh rekreací, který bude zkoumán na základě dobových příruček, oběžných dopisů, směrnic, Knih přání a připomínek a konkrétních stížností na jednotlivé zotavovny. Na základě analýzy dobového odborného časopisu Architektura ČSR, respektive Architektura ČSSR, bude představeno několik konkrétních zotavoven výběrové rekreace, které byly vybudovány ve východních Čechách.

KLÍČOVÁ SLOVA

rekreace–ROH–architektura–Československo–výběrová rekreace–zotavovna–východní Čechy–Krkonoše

TITLE

„What we have encountered is unprecedented...“

Selective recreation ROH and selected convalescent homes in Eastern Bohemia

ANNOTATION

The diploma thesis presents an analysis of selected recreations ROH in the years 1948–1989. At the forefront of interest is the existence and course of recreation, which will be examined on the basis of period manuals, official letters, guidelines, wish books and comments and specific complaints about individual convalescent homes. Based on the analysis of the period professional magazine Architecture of the Czechoslovak Republic and Architecture of the Czechoslovak Socialist Republic, several specific recreation centers of selective recreation, which were built in Eastern Bohemia.

KEYWORDS

recreation–ROH–architecture–Czechoslovakia–selective recreation–convalescent home–eastern Bohemia–Giant Mountains

Obsah

Úvod	1
Volný čas a možnosti cestování	9
Rekreace a jejich vývoj	13
Průběh výběrové rekreace ROH	25
Stravování.....	34
Zkušenosti a stížnosti rekreatů	49
Rekreační objekty	60
Architektura v Královéhradeckém a Pardubickém kraji po roce 1948, do roku 1989	61
Zotavovny ROH v Krkonoších.....	65
Závěr	76
Resumé	79
Seznam pramenů a literatury	80
Seznam použitých zkratek	87
Seznam příloh	88

Úvod

Tento text by měl být příspěvkem k poznání výběrových rekreací ROH, které probíhaly v Československu v letech 1949–1989. Vzniká na základě rozboru dobových pramenů. První část práce se bude zabývat všeobecným přehledem rekreací a rolí Revolučního odborového hnutí v této problematice. Druhá část přinese informace o průběhu výběrových rekreací, které budou zkoumány na základě dobových pramenů, konkrétně příruček, oběžných dopisů, pokynů, směrnic, Knih přání a připomínek a rozborů jejich stížností. Třetí část se bude věnovat architektuře a výstavbě nových zotavoven výběrové rekreace ve východních Čechách, konkrétně v Krkonoších, a to na základě plánů a studií staveb v časopise *Architektura ČSR*, respektive *ČSSR*.

Samotné slovo rekreace, jež se bude v této práci vyskytovat velmi často, pochází z latiny. „Recreatio“ znamená „osvěžení“, „zotavení“, „občerstvení“. Tyto významy přesně kopírují cíl rekreace, tedy aby si lidé odpočali, osvěžili se, zotavili a občerstvili.

Rok 1948 byl rokem velkých změn. Většinu z nich ponechám v tuto chvíli stranou a soustředím se na ty, jež se týkaly rekreací a způsobů trávení volného času. V této souvislosti je zásadní zákon č. 144/1946 Sb., na jehož základě vzniklo Revoluční odborové hnutí (ROH). Hnutí, respektive jeho základy, vzniklo už před druhou světovou válkou. Po únorovém převratu měly být odbory rozpuštěny jako „buržoazní přežitky“, protože hlavním ochráncem práv pracujících se měla stát Komunistická strana Československa. Tato myšlenka byla ale postupně zavržena, ROH bylo de facto zestátněno a dostalo se pod kontrolu strany a státu. Předseda vlády Antonín Zápotocký se stal předsedou ROH a ministr práce Evžen Erban byl tajemníkem odborů. Ještě nějakou dobu po převratu vzdorovaly odborové orgány na pracovištích, jež chtěly ponechat původní „míru svobody“ a nadále prosazovat sociální a mzdové požadavky svých zaměstnanců. Postupem času se ale odbory proměnily na „převodní mechanismus“ státních orgánů. Do jejich kompetence přešla starost o nemocenské pojištění, dohlížely na bezpečnost práce, plnění norem, snažily se motivovat k vyšším pracovním výkonům a samozřejmě, vzhledem k tématu práce, nelze zapomenout na přidělování poukazů na rekreace.¹

Jednotné odbory, i když pod diktaturou komunistické strany, zůstaly nejmasovější organizací v republice. Jednotlivé závodní organizace představovaly podporu

---

¹ Karel KAPLAN, *Československo v letech 1948–1953*, II. část, Praha 1991, s. 33–34.

zaměstnancům, rozdělovaly již zmíněné poukazy na rekreaci, organizovaly oslavné akce, například organizace Mezinárodního dne žen, a také popoháněly pracovníky k plnění předepsaných norem a plánů.

Samotné organizování odborových rekreací představovalo rozsáhlou agendu a kooperaci. Obliba rekreací přetrvávala po celou dobu komunistického režimu, dokonce až do roku 1990, kdy bylo ROH oficiálně zrušeno.

Ač se, dle mého názoru, jedná o velmi zajímavou problematiku, odborná literatura k tomuto tématu prakticky neexistuje. Existence a vývoj Revolučního odborového hnutí v letech 1946–1990 nebyl prozatím příliš reflektován, ba ani československé dějiny po roce 1945, respektive 1948, nedisponují nijak rozsáhlou odbornou literaturou. Systematicky se politickými dějinami minulého století zabýval Karel Kaplan, jenž hned v devadesátých letech vydal stručný přehled poválečného vývoje v Československu.² Bohužel, jedná se pouze o učební text určený pro gymnázia. Chybí odkazy na zdroje a poznámkový aparát. Z učebnicových textů bychom dále našli *Dějiny země koruny české*³ a učebnice nejnovějších dějin sepsané Janem Kuklíkem st., Petrem Čornejem a Janem Kuklíkem ml.⁴

Karel Kaplan je zároveň autorem několika dalších, značně obsírnějších textů, nicméně musíme brát zřetel na fakt, že zkoumá období, ve kterém sám žil, tudíž je determinován osobními prožitky a vzpomínkami.⁵ Jeho novější práce jsou sice rozsáhlé, ale založené hlavně na převyprávění pramenů.⁶ Meritem jeho zájmu jsou však hlavně politické dějiny, takže problematika ROH a sociálních dějin stojí mimo autorovu pozornost.

Komplexnějšího zpracování se dostalo ekonomickým a sociálním dějinám, které zpracovali autoři kolem Václava Půchy. Úctyhodné dílo čítající více než tisíc stran se zabývá obdobím let 1945–1992. Bohužel, odborům zde nebyl věnován prostor.⁷ Odborové hnutí se ale objevuje ve studiích Lenky Kalinové, která se zabývá sociálními

---

²Týž, *Československo v letech 1945–1969*, I.-IV., Praha 1991–1993.

³Kolektiv autorů, *Dějiny země Koruny české*, Praha Litomyšl 1993 (1. vydání).

⁴Jan KUKLÍK–Petr ČORNEJ, *Dějepis pro gymnázia a střední školy IV. Nejnovější dějiny*, Praha 2002.

⁵Například: K. KAPLAN, *Československo v poválečné Evropě*, Praha 2004; Týž, *Kronika komunistického Československa. Doba tání 1953–1956*, Brno 2005; Týž, *Kronika komunistického Československa. Kořeny reformy 1956–1968. Společnost a moc*, Brno 2008.

⁶Výběrově: K. KAPLAN, *Československo v poválečné Evropě*, Praha 2004; Týž, *Kronika komunistického Československa. Doba tání 1953–1956*, Brno 2005; Týž *Kronika komunistického Československa. Kořeny reformy 1956–1968*, Brno 2008.

⁷Václav PŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918–1992*, 1. díl, Období 1918–1945, Brno: Doplněk 2004; Tíž, *Hospodářské a sociální dějiny Československa. 1918–1992*. 2. díl, Období 1945–1992, Brno: Doplněk, 2009.

dějiny v Československu. Ve svých pracích přináší nový pohled na vývoj československé společnosti po druhé světové válce. Autorka se snaží jít do hloubky a všimnout si nejen oficiálních projevů, ale i konkrétních dopadů na společnost a její vnímání změn a novinek. Z její práce se dozvíme, jak vypadalo sociální a zdravotní pojištění, jak fungovalo a v jakém postavení se nacházelo odborové hnutí a závodní rady.⁸

Souhrnné historiografické zpracování období od konce války po přechod do 21. století zatím čeká na svého autora. Na jednu stranu je škoda, že jedinci, kteří tuto dobu nezažili, nemají zprostředkovaný objektivní pohled na tuto problematiku, ale na stranu druhou je to vlastně dobře. Vývoj minulého století byl složitý a je potřeba si získat časový odstup a oprostit se od emocí, které by mohly být autorovi spíše ku škodě.

Podobně, ba ještě hůře, jsou na tom i dějiny ROH, které byly od devadesátých let vnímány velmi negativně. Není tedy divu, že nemají svého historika, který by se touto problematikou zabýval do hloubky. Zaznamenala jsem několik závěrečných prací, které se ROH, respektive odborovými rekreacemi, zabývaly nebo se této problematice alespoň částečně dotkly. Nejednalo se o historiky, ale o absolventy, jež se zabývali spíše cestovním ruchem a obory s tím spojenými, a odborové rekreace byly součástí jejich tématu, ne však nosným pilířem.⁹ Další práce se věnuje problematice pojmenování rekreačních objektů a zotavoven z lingvistického hlediska.¹⁰ Alžběta Čornejová je autorkou diplomové práce, která se poměrně do hloubky zabývá vývojem rekreací a trávením volného času v Československu v padesátých a šedesátých letech.¹¹ Poslední diplomová práce vyšla v roce 2016 a úzce souvisí s předkládanou prací. Jedná se o jakési tematizování, respektive shrnutí a kategorizaci odborových organizací jako celku. Autorka se zabývá typy rekreací v letech 1945–1968, jejich porovnáním a vývojem

---

⁸ Lenka KALINOVÁ, *Společenské proměny v čase socialistického experimentu. K sociálním dějinám v letech 1945–1969*, Praha 2007.

⁹ Petra SKÁLOVÁ, *Volný čas, rekreace a rekreační prostředí v ČSSR. Charakteristika a problémy*, ČVUT, Fakulta architektury, Praha 1977; Helena LABSKÁ, *Cestování jako alternativa trávení volného času v 60. letech 20. století*, VŠE, Národohospodářská fakulta, Praha 2008; Jana UJKOVÁ, *Zahraniční cestovní ruch ČSSSR v sedmdesátých a osmdesátých letech 20. století*, VŠE, Národohospodářská fakulta, Praha 2009; Petra KETTNEROVÁ, *Cestování v éře „výjezdních doložek“. Cestování jako alternativní trávení volného času československých občanů v sedmdesátých letech 20. století*, VŠE, Národohospodářská fakulta, Praha 2013; Kateřina DUFKOVÁ, *Dovolená ve filmu v letech 1948–1960*, Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Praha 2014; Vojtěch WOLF, *Role a postavení ROH v ekonomice ČSSR v 80. letech 20. století*, VŠE, Národohospodářská fakulta, Praha 2015; Marek FOŘT, *Analýza faktorů ovlivňujících cestovní ruch v České socialistické republice v letech 1965–1980*, VŠE, Národohospodářská fakulta, Praha 2020.

¹⁰ Renata DUFKOVÁ, *Pojmenování rekreačních objektů, bud, hotelů v katastru Špindlerův Mlýn a jejich jazyková analýza*, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Pedagogická fakulta, Ústí nad Labem 1991.

¹¹ Alžběta ČORNEJOVÁ, *Odborové rekreace v Československu v 50. a 60. letech 20. století*, Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Praha 2011.

v čase. Práce však stojí hlavně na zkoumání rekreací z hlediska problematiky volného času, jeho proměny a způsob vnímání volného času v inkriminovaném období.¹²

Alžběta Čornejová je mimo zmíněné diplomové práce autorkou velmi zajímavé publikace, jež s předkládaným tématem úzce souvisí. V roce 2014 vydala publikaci *Dovolená s poukazem*, ve které se snaží přiblížit právě průběh rekreací ROH. Všímá si domácích a zahraničních rekreací i pionýrských táborů. Tato práce je však bohužel osamocená a hlubší exkurz do problematiky rekreací zatím učiněn nebyl.¹³ Poslední práce, kterou jsem k tématu našla, je příspěvek Renáty Wohlgemuthové, jež je sice zasazen do publikace o dějinách cestovního ruchu, nicméně autorka se zde dotýká i problematiky rekreací.¹⁴

Mnohem větší zájem jeví historikové o problematiku trávení volného času, která s tématem odborových organizací jistě úzce souvisí. Problémem se zabývají jak historikové, tak sociologové. Zajímavé postřehy přináší *Velký sociologický slovník* vydaný v roce 1996. Je to dílo velkého rozsahu, na kterém se pracovalo už před rokem 1989, tudíž je třeba velké obezřetnosti.¹⁵ Práce Radoslava Seluckého, zabývající se hlavně tématem volného času, vznikla už za minulého režimu. Při jejím studiu je samozřejmě opět nutné odfiltrout marxistické pasáže a přístupy, avšak i tak může být tato práce přínosným zdrojem informací.¹⁶ Dějinami každodennosti se zabývá i kolektiv historiků okolo Mileny Lenderové na pardubické univerzitě.¹⁷

Výzkumu volného času za komunistického režimu se rovněž věnují Martin Franz, Jiří Knapík nebo Blanka Filipcová.¹⁸ V roce 2010 proběhla v Kanceláři Akademie věd ČR výstava věnující se různým způsobům trávení volného času za socialismu.¹⁹

---

¹² KAFKOVÁ, Věra, *Československé odborové rekreace ROH v letech 1945–1989*, Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, Praha 2016.

¹³ A. ČORNEJOVÁ, *Dovolená s poukazem. Odborové rekreace v Československu 1948–1968*, Praha 2014.

¹⁴ Renata WOHLGEMUTHOVÁ–Marie DURMANOVÁ, *Odborové rekreace v československém cestovním ruchu*. In: Šternberk, J. a kol.: *Kapitoly z dějin cestovního ruchu*. Vysoká škola obchodní v Praze, Praha 2012, s. 132–146.

¹⁵ Jiří LINHART–Alena VODÁKOVÁ–PETRUSEK, Miroslav, *Velký sociologický slovník*, Praha 1996.

¹⁶ Radoslav SELUCKÝ, *Člověk a jeho volný čas*, Praha 1966.

¹⁷ Milena LENDEROVÁ–Tomáš JIRÁNEK, Hana DOUŠOVÁ, *Dějiny každodennosti „dlouhého“ 19. století*. 1. díl, *Dějiny hmotné kultury*, Univerzita Pardubice, 2001; M. LENDEROVÁ, *Dějiny každodennosti „dlouhého“ 19. století*. 2. díl, *Život všední i sváteční*, Univerzita Pardubice 2005; Táž–Tomáš JIRÁNEK, Marie MACKOVÁ, *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*, Praha 2009.

¹⁸ např.: Lenka FILIPCOVÁ, *Člověk, práce, volný čas*, Praha 1966; Martin FRANZ– Jiří KNAPÍK, *Na člověka najždíme další čtvrtletí. Volný čas v českých zemích v letech 1948–1956*, *Soudobé dějiny XVII*, 2010, č. 4, s. 613–638.

¹⁹ K výstavě byl vydán katalog: *Volný čas v komunistickém Československu*. Dokumentační výstava. Pražská edice, komanditní společnost–Archiv hlavního města Prahy a Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2010.

Pro studium rekreací a témat s nimi souvisejících tedy využijeme hlavně nevydané prameny. Jejich průzkum však komplikuje fakt, že jsou rozptýlené prakticky po celé archivní soustavě České republiky. Většina je neuspořádaných, popřípadě značně torzovitých. V roce 1990, kdy bylo ROH oficiálně zrušeno, se materiály předávaly narychlo, neuspořádané, zkrátka „tak jak byly“ a dodnes čekají na uspořádání a průzkum. Nutno také podotknout, že část pramenů nemá pro naše zkoumání příliš vysokou výpovědní hodnotu. Jedná se zejména o účetní materiály, strohé zápisy ze schůzí odborových organizací, výborů a komisí, které byly pořizovány „jako přes kopírák“ a informace z nich jsou kusé a bez kontextu nic neříkající. Z rekreační agendy ROH byly zachovány prakticky pouze záznamy o rozdělení poukazů, případně záznamy z jednání o jejich přidělení konkrétním pracovníkům. Bohužel, ani tyto prameny není možné celistvě prozkoumat. Většina pramenů zatím nebyla uspořádána, tudíž nejsou přístupné badatelským účelům.

Nejvíce pramenů a informací jsem se dozvěděla z fondů Revolučního odborového hnutí–Správa zotavoven Pec pod Sněžkou a Špindlerův Mlýn, které jsou částečně uspořádané a existují k nim inventární seznamy.²⁰ Ve své práci jsem použila hlavně oběžné dopisy, normy, Knihy přání a připomínek a metodické pomůcky, jež byly součástí oběžných dopisů. Jedná se převážně o materiály úřední provenience, které jsou často velmi strohé. Některé dopisy či pokyny však poskytují poměrně ucelené a zajímavé informace ohledně průběhu rekreace, stravování, kultury v zotavovně, cenových rozptylů jednotlivých typů poukazů, recenze rekreatantů a další.

Mimo prameny a odbornou literaturu jsem využila i sekundární zdroje, a to různé příležitostné publikace, tištěné příručky, pokyny a publikace, které byly ať už návodem, shrnutím, či hodnocením jednotlivých rekreací. Vyšly však před rokem 1989, tudíž je jejich výpovědní hodnota sporná. Nicméně i přes to jsou zdrojem informací o dané době, přístupech k pracujícím, rekreacím a o dalších tématech, které zatím pozornosti historiků úspěšně unikají. Příkladem může být příručka *Rekreace ROH*, ve které najdeme návod na stavbu zotavovny, instrukce, jak má rekreace probíhat a další zajímavé detaily.²¹ Neméně zajímavé svědectví přináší brožura *Komise péče o pracující*.²² Při jejich studiu

---

²⁰ Státní oblastní archiv v Zámrsku. *Revoluční odborové hnutí–Správa zotavoven Pec pod Sněžkou a Špindlerův Mlýn 1950–1990* (1993). Uspořádaný fond s definitivním inventářem: BRETOVÁ, K, *Revoluční odborové hnutí–Správa zotavoven Pec pod Sněžkou a Špindlerův Mlýn 1950–1990* (1993). Inventář, 2004, 51 s., ev. č. 8666.

²¹ Hana VEVRKOVÁ, *Závodní rekreace ROH*, Praha 1964.

²² Marie PÍCHOVÁ–Vladimír SLAVÍK, *Komise péče o pracující*, Praha 1978.

je však potřeba brát informace s rezervou a podrobit je důkladnému ověření. O jejich ideologickém a propagandistickém způsobu psaní nemluvě. Jsou jakýmsi návodem na ideální stav věci.

Kromě písemných pramenů jsem pro porovnání určitých fenoménů použila dobové filmy. Konkrétně *Dovolená s Andělem*, *Anděl na horách* a *Homolka a tobolka*. Jsem si plně vědoma, že se jedná o filmy, které sloužily k zábavě a jsou ideologicky silně podbarvené, avšak i tak se z nich dá vyčíst a pochopit způsob života a smýšlení lidí v inkriminované době.

Poslední část předkládané práce se věnuje rekreačním objektům, tedy zotavovněm, ve kterých rekreace probíhaly. Architektura minulého století je dodnes chápána rozporuplně, a to hlavně laickou veřejností, které jednotlivé budovy připomínají období dějin, na které by možná raději zapomněla. I tak se ale jedná, samozřejmě ne vždy, o stavby, které mají svou úroveň a čestné místo mezi památkami. Poválečná architektura, zvláště z období „zlatých šedesátých let“, ale i pozdější, je spjata s naším každodenním životem. Stavby, které byly za minulého režimu postavené, nám slouží dodnes. Mnohdy ve stejné funkci, pro kterou vznikly. Národní památkový ústav (NPÚ) provedl plošný průzkum, zdokumentoval, zaevidoval a vyhodnotil stavby šedesátých a sedmdesátých let minulého století a vydal metodiku a následně i dvoudílnou publikaci.²³ NPÚ se snaží upozorňovat na kvalitu architektury minulého století a předejít jejímu chátrání či zbourání. Tato práce se pokusí upozornit na několik vybraných staveb, jež vznikly v této době a mají svou architektonickou cenu, ačkoliv ji většinová veřejnost nevnímá.

Literatury, která se všeobecně věnuje architektuře a jejímu vývoji v minulém století, v posledních letech přibývá. Existuje řada publikací, které se zabývají buď obdobím komunistické nadvlády, nebo celkově architekturou dvacátého století.²⁴ Mezi nejvýznamnější autory patří Radomíra Sedláková, jež se zabývá československou architekturou minulého století, a to jak ze všeobecného hlediska, tak konkrétními

---

²³ Renata VRABELOVÁ–Naďa GORYCZKOVÁ (eds.), *Metodika hodnocení a ochrany staveb 2. poloviny 20. století (se zaměřením na architektonické dědictví 60. a 70. let) vzhledem k jejich (možné) památkové ochraně*, Praha 2020. Respektive Renata VRABELOVÁ, *Architektura 60. a 70. let 20. století*.

²⁴ Výběrově například Miroslav BAŠE a kol., *Česká architektura 1945–1995*, Praha 1995; Marie BENEŠOVÁ, *Česká architektura v proměnách dvou staletí. 1780–1980*, Praha 1984; Oldřich DOSTÁL–Josef PECHAR–Vítězslav PROCHÁZKA, *Československá architektura*, Praha 1968; Tíž, *Moderní architektura v Československu*, Praha 1970; Michal KOHOUT–Rostislav ŠVÁCHA, *Česká republika–moderní architektura*, Praha 2014; Zdeněk LUKEŠ, *Architektura 20. století*, Praha 2001; Otakar NOVÝ, *Perspektivy socialistické architektury*, Praha 1978; Josef PECHAR, *Československá architektura: 1945–1977*, Praha 1979; Jaroslav VEBR, *Soudobá architektura ČSSR*, Praha 1980; Karel DUŠEK (ed.), *Česká architektura 60. let*, Praha 2009.

fenoménu.²⁵ Další významné osobnosti v oblasti československé architektury představují Rostislav Švácha či Oldřich Ševčík.²⁶ Záběr jejich prací je široký, od 17. do 20. století.²⁷ Časopis *Architektura ČSR/Architektura ČSSR 1958–1989* přináší rovněž široký záběr informací z prostředí projektování a realizace staveb, plánování, architektonických soutěží, studií a dobových fenoménů.

Jelikož se práce bude zabývat východními Čechami, zmíním v tomto krátkém exkursu do bibliografie ještě tituly zabývající se Královéhradeckým a Pardubickým krajem. Královéhradecký kraj, jehož stavby, konkrétně původní zotavovny ROH, dnes hotely, budou významnou složkou předkládané práce, se objevil v několika významných publikacích. Ladislav Zikmund–Lender ve Sborníku Národního památkového ústavu publikoval studii o architektuře a urbanismu Hradce Králové.²⁸ František Toman či Jakub Potůček věnovali své práce urbanismu a územnímu plánování města.²⁹ Architekturu vybraných staveb v kraji se zabývali Zdeněk Lukeš s Pavlem Panochem nebo Renata Vrabelová.³⁰

Ohledně architektury a stavebnictví v Pardubickém kraji dosud žádná monografie nevyšla. Existují ale dílčí publikace a studie týkající se rozvoje výstavby a infrastruktury města či konkrétních staveb. Domovem důchodců na pardubickém sídlišti Dubina se zabývaly hned dva články v časopise *Architektura ČSR*.³¹ Marek Lehmann a Vlastimil Koupal sepsali studii o vývoji pietního místa Ležáky, kde vznikla v letech 1966–1970

---

²⁵ Výběrově například Radomíra SEDLÁKOVÁ, *Sedmdesátá léta*, In: *Česká architektura 1945–1995*, Praha 1995, s. 52–59; Táž, *Nový funkcionalismus*, In: *Česká architektura 1945–1995*, Praha 1995, s. 76; Táž, *Stavební slohy v Česku*, Praha 2004; Táž–Jaroslava STAŇKOVÁ–Rudolf POŠVA, *Architektura v proměnách tisíciletí*, Praha 2005; Táž–Pavel, FRIČ, *20. století české architektury*, Praha 2006; Táž, *Architekt Karel Prager*, Praha 2013.

²⁶ Výběrově například Oldřich ŠEVČÍK–Ondřej BENEŠ, *Architektura 60. let: „zlatá šedesátá léta“ v české architektuře 20. století*, Praha 2009; Tíž, *Architekti CZ*, Praha 2015; O. ŠEVČÍK, *Architektura jako skulptura*, In: Santiago Calatrava, *Art and Architecture*, Praha 2018, s. 108–113.

²⁷ Výběrově například R. ŠVÁCHA, *Česká architektura 1956–1970*, In: *Česká architektura 1945–1995*, Praha 1995, s. 40–51; Týž, *Česká architektura a její přínos. Padesát staveb 1989–2004*, Praha 2004; Týž–Martin HORÁČEK, *Naprej! Česká sportovní architektura 1567–2012*, Praha 2012.

²⁸ Ladislav ZIKMUND–LENDER, *Zítřek stavíme dnes. Architektura a urbanismus Hradce Králové v letech 1945–1989*, In: *Monumenta vivent Sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Josefově 2015*, Josefov 2015.

²⁹ František TOMAN, *Sto let výstavby a územního plánování města Hradec Králové*, Hradec Králové 1985; Jakub POTŮČEK, *Hradec Králové: Architektura a urbanismus 1895–2009*, Hradec Králové 2009.

³⁰ Zdeněk LUKEŠ–Pavel PANOCH, *Ve víru modernosti: století moderní architektury v Královéhradeckém kraji*, Pardubice 2008; R. VRABELOVÁ, *Architektura 60. a 70. let 20. století*, s. 162–187.

³¹ Jan LÍNEK, *Domov důchodců v sídlišti Dubina Pardubice*, *Architektura ČSR XXXVI*, 1977, č. 5, s. 214–215; František PŘÍBORSKÝ, *Domov–penzion důchodců v Pardubicích*, *Architektura ČSR XLI*, 1982, č. 10, s. 444–445.

pietní budova, jež je zároveň národní kulturní památkou.³² Několik konkrétních staveb v Pardubickém kraji se objevuje v již zmíněné publikaci Renaty Vrabelové.³³

---

³² Marek LEHMANN–Vlastimil KOUPAL, *Ležáky–Vývoj pietního území*, Studie zpracovaná pro odbor kultury a památkové péče Krajského úřadu Pardubického kraje, Pardubice 2005, s. 164–166.

³³ R. VRABELOVÁ, *Architektura 60. a 70. let 20. století*, s. 366–391.

Volný čas a možnosti cestování

Ještě než se budu věnovat hlavnímu tématu práce, a to odborovým rekreacím ROH, považuji za nutné uvést alespoň v krátkosti problematiku volného času, která s tématem předkládané práce velmi úzce souvisí.

V porovnání s dnešní dobou neměli v dějinách lidé „tolik“ volného času jako máme dnes a už vůbec neměli naše možnosti výběru, jak s tímto časem naložit. Podobně funguje i porovnání předválečného a poválečného volného času. Ve velkém nastoupila technika, která umožnila nový druh zábavy. Jednalo se převážně o kino, televizi, rozhlas, výlety autem či na motocyklu. A to byl teprve začátek. Postupně začal být kladen důraz na zdraví, hygienu, sport i zábavu. Zkracovala se pracovní doba a s tím lidé dostali více volného času.³⁴ Paradoxem je, a to vidíme i dnes, že čím více volného času máme, tím více máme pocit, že ho máme málo.

Samotný pojem volný čas a jeho definice jsou problematické. V našich končinách se o problematiku volného času začali zajímat odborníci v moderní době až v šedesátých letech. Nesmíme ovšem zapomínat na antiku, konkrétně na Senecu a Aristotela. Tito antičtí učenci hovořili o volném čase jako o době, kdy člověk odpočívá, rozjímá a zabývá se „hledáním nejvyššího lidského blaha, které spočívá v činnostech nevykonávaných k nějakému bezprostřednímu užítku, nýbrž pro ně samé“.³⁵ Následující křesťanská společnost na antiku částečně navazuje a to tím, že volný čas vnímá také jako dobu lidského rozjímání. Ovšem náplň rozjímání už byla jiná. Člověk se při něm měl věnovat hlavně Bohu, čímž si „zajišťoval“ posmrtný život. Dále bychom mohli zmínit utopické teorie Thomase Mora a Tommase Campanelly. Ti řešili v první řadě samotnou existenci volného času, které předcházelo rovné rozdělení práce, jež nebylo samozřejmostí. Nabytý volný čas pak měli lidé použít ke zdokonalení sebe sama.³⁶

Karl Marx přišel s „revolučním“ pojetím volného času, který souvisel s jeho myšlenkou o vedení třídního boje mezi vykořisťovateli a vykořisťovanými. Jednoduše řečeno, volný čas má být „sférou plného rozvoje produktivních sil jednotlivce a jako takový mírou i společnosti“.³⁷

Po velké hospodářské krizi se problematika volného času dostala do hledáčku sociologů, kteří ho začali zkoumat a popisovat z moderního hlediska. Nedošli však ke

---

³⁴ Blanka FILIPCOVÁ, *Člověk, práce, volný čas*, Praha 1966, s. 13–15.

³⁵ J. LINHART–A. VODÁKOVÁ–M. PETRUSEK, *Velký sociologický slovník*, s. 1175.

³⁶ „Člověk by se po šestihodinové denní práci měl věnovat zcela podle své libosti jinému druhu snažení, zejména vzdělávání ducha, neboť v něm spočívá životní štěstí.“ Tamtéž.

³⁷ Tamtéž, s. 1176.

shodě a jednotné definici volného času. Ta má stále několik variant, jež se shodují v tom, že: „*Volný čas představuje tu část mimopracovního času, ve kterém člověk vystupuje maximálně uvolněný od pracovních, společenských, rodinných povinností vůči vlastní osobě. Je tedy prostorem pro rozvoj nejrozmanitějších činností, ve kterém dochází k prolínání davu neidentických sfér, potřeb zájmů a hledisek–individuální a společenské.*“³⁸

V dnešní době je volný čas a čas obecně vnímán snad ještě komplikovaněji. Sociologové jej rozdělují na 3 skupiny. Čas produkční, který zahrnuje práci a činnosti nezbytné k zaopatrění základních životních potřeb (čas strávený v zaměstnání sem však nepatří). Reprodukční čas, to je doba, kdy relaxujeme, regenerujeme a nabíráme sílu. Tedy jídlo, spánek a odpočinek. Třetí kategorií už je volný čas, tedy doba, se kterou můžeme nakládat podle svých preferencí. Volný čas se ještě dělí do několika kategorií od víkendu přes placenou dovolenou a „zbytek dne po práci“ až po volný čas při důchodu.³⁹

Krom toho, že máme volný čas rozkategorizovaný, máme neomezené možnosti jak a kde ho trávit, také ho máme násobně více než naši předchůdci. Jen pro srovnání. V dnešní době pracujeme průměrně čtyřicet hodin týdně. Na přelomu 19. a 20. století to bylo šedesát hodin týdně a v 19. století dokonce osmdesát pět hodin týdně. Máme tedy k dispozici o padesát procent více volného času než v 19. století. Je tedy jasné, že krom sportu, zábavy a občasných výletů musel přijít i nový trend trávení volného času, a to jsou vícedenní dovolené a s nimi spojené rekreace.⁴⁰

Počátky cestování však sahají už do hluboké minulosti a nejsou výsadou moderní doby. Lidé cestovali od nepaměti, nicméně důvod cestování byl jiný než zábava a zážitky, tedy to, jak cestování chápeme dnes. Nejstarší cesty byly podnikány za účelem obstarání si potravy nebo za obchodem. Později se přidaly objevitelské a vědecké zájmy, nelze opominout náboženské potřeby (poutě), vzdělání a vědecké potřeby. Částečně sem patří i vojenské potřeby, respektive vojenské výpravy.⁴¹

---

³⁸ Jana VESELÁ, *Základy sociologie volného času*. Univerzita Pardubice. Ekonomicko-správní fakulta. Pardubice 1999, s. 24.

³⁹ Více vizte J. VESELÁ, *Základy sociologie volného času*, s. 22.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ Více vizte například: Winfried LÖSCHBURG, *History of travel*, Leipzig 1979; Lenka BOBKOBÁ–Michaela NEUDERTOVÁ (edd.), *Cesty a cestování v životě společnosti*, Ústí nad Labem 1995; Jaroslav PÁNEK, *Výprava české šlechty do Itálie v letech 1551–1552*, České Budějovice 2003, Týž, *Čeští cestovatelé v renesanční Evropě. Cestování jako činitel jako kulturní a politické integrace*, ČČH 88, 1990, s. 661–682; Norbert, OHLER, *Cestování ve středověku*, Praha 2003; Jiří KUBEŠ (ed.), *Kryštof Václav z Nostic. Deník z cesty po Nizozemí v roce 1705*, Praha 2004; Týž, *Šlechtic na cestách v 16.–18. století*, Pardubice 2008; Daniel MARTÍNEK, *Cestování ve středověké Evropě*, Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta filozofická, Plzeň 2015.

Rozmach jakéhosi cestovního ruchu nastal v souvislosti s průmyslovou revolucí v polovině 19. století. Rozvoj průmyslu, hospodářský růst a vznik nového způsobu života, ve kterém se nově objevil volný čas, měly za následek vznik cestovního ruchu. Začaly se budovat ubytovací kapacity, stravovny, řešila se doprava či sportovní a kulturní vyžití. Velký posun v cestování přinesla i železnice.⁴²

Nejtypičtějším místem odpočinku a trávení dovolené byla rekreační lázeňská střediska. Velké oblíbě se od počátku 20. století těšil i tramping. V roce 1920 zahájila činnost dodnes fungující společnost ČEDOK, ale vznikala i různá uskupení, například Klub československých turistů.

Po druhé světové válce už bylo cestování fenoménem, který patřil k běžnému životnímu stylu obyvatel. Vzhledem ke znárodnění začal do cestovního ruchu zasahovat stát a vznikaly první státní podniky, například Československé státní lázně a vřídla n. p. Postupně se začala tvořit síť odborových rekreačních zařízení. Ta vznikala nejvíce v horských nebo lukrativních oblastech.⁴³

S nástupem komunistického režimu po únorovém převratu došlo i k omezení do té doby vcelku volného cestování. Soukromé cesty do zahraničí byly v letech 1949–1953 zakázány a celý cestovní ruch podléhal takzvanému „pasovému zákonu“, který byl platný už od roku 1928. Ještě v roce 1948 však Ministerstvo vnitra zavedlo známé „výjezdní doložky“.

Obecně se dá říci, že za minulého režimu bylo cestování značně omezené. Vzhledem k tématu předkládané práce považuji za nutné zmínit obecná východiska cestovního ruchu v této době. V první řadě lze cestování rozdělit na domácí a zahraniční. Jelikož je práce zaměřena na cestování, respektive pobyty a rekreace v rámci státu, zaměřím se pouze na domácí cestovní ruch.

Do něho zpravidla spadají rekreační pobyty u jezer, cestování a túry po horách, případně navštěvování národních parků. Jistě by se našly i další, jako například cestování po hradech a zámcích, kempování, tramping, pionýrské tábory a podobně, ale tyto typy

---

⁴² Milan HLAVAČKA, *Dějiny dopravy v českých zemích v období průmyslové revoluce*, Praha 1990; Jiří ŠOUKAL, *Fenomén letních bytů v 1. polovině 20. století*, Karlova Univerzita, Fakulta filozofická, Praha 2011.

⁴³ Více o lázeňském cestovním ruchu například Karel PŘEROVSKÝ, *Československé lázně*, Praha 1957; Jaroslav ČERNÝ, *Lázeňství v ČSSR*, Praha 1989; Stanislav BUCHAROVÍČ–Stanislav WIESER, *Encyklopedie lázní a léčivých pramenů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2001; Pavla VOŠÁHLÍKOVÁ, *Lázeňská turistika. Její podmínky a podoba v českých zemích před 1. světovou válkou*, Cestování včera a dnes 4, 2007, č. 3, s. 48–55; Vladan HANULÍK, *Návštěvnost lázní v českých zemích mezi lety 1750–1850*, In: *Post tenebras spero lucem. Duchovní tvář českého a moravského osvícenství*, edd. Daniela TINKOVÁ–Jaroslav LORMAN, Praha 2009, s. 118–144.

cestování nezapadají do konceptu práce. Budu se držet pouze těch cest, které souvisejí s tématem, tedy výběrové rekreace ROH v Československu.⁴⁴

---

⁴⁴ Více o cestování v 19. a 20. století například: Petr KALETA–Lukáš NOVOSAD, *Cestování Čechů a Poláků v 19. a 20. století*, Praha 2008; Kristýna ULMANOVÁ, *Cestování před sto lety, aneb, Všude dobře, doma nejlépe*, Praha 2011; Jan RYCHLÍK, *Devizové přísliby a cestování do zahraničí v období normalizace*, Praha 2012; Jan ŠTEMBERK, *Cestovní ruch a česká společnost na přelomu 19. a 20. století*, In: *Historická sociologie* 1, 2013, s. 75–88.

Rekreace a jejich vývoj

Ač má většina z nás spojené odborové rekreace s režimem po roce 1948, nebyly vynálezem komunistické strany. Již za Protektorátu bylo dbáno o zlepšení pracovních podmínek dělníků a jejich odpočinek. Zastupující říšský protektor Reinhard Heydrich, který sice vystupoval jako nepřítel českého národa a odpůrce české autonomie, zároveň dbal o zlepšování pracovních a hlavně životních podmínek dělníků. Zpočátku například prosazoval alespoň jedno teplé jídlo denně, budování závodních kuchyní, zvýšené přiděly tuku, přiděly bot a podobně.⁴⁵ V rámci odborů, které byly v této době spojené v tzv. Národní odborovou ústřednu zaměstnaneckou (NOÚZ), existovala „rekreační oddělení“, která se starala o odpočinek a rekreaci dělníků. NOÚZ nejprve neměla ve vlastnictví žádné objekty, a tak se její činnost omezovala pouze na pořádání zájezdů a kurzů pro učně a funkcionáře. Reinhard Heydrich však učinil změnu, která vedla k zajišťování rekreací, jak si je představujeme a někteří dokonce pamatujeme z minulého režimu. Několik prvotřídních hotelů bylo proměněno na rekreační střediska pro nejlepší pracovníky.⁴⁶ Účastnit se měli původně pouze dělníci ze zbrojovek, později se však okruh rekreatantů rozšířil i o dělníky z ostatních provozů.⁴⁷

Rekreace byly pečlivě řízeny, připravovány a evidovány. Chování rekreatantů mělo jasná pravidla. Pobyty byly striktně týdenní a nebylo možné ukončit rekreaci dříve a odjet domů. NOÚZ měla mít připraven program pro příznivé i nepříznivé počasí, restaurační a hotelový personál byl kontrolován a dbalo se, aby vždy vyhověl všem přáním rekreatantů.⁴⁸

Kolektivně trávená dovolená byla fenoménem i po skončení druhé světové války. Jejím organizátorem se stala Ústřední rada odborů (ÚRO), která byla dne 6. května 1945 Českou národní radou pověřena ke správě a organizaci všech existujících odborových svazů a spolků v českých zemích.

Podle všeho byl výběr rekreatantů a průběh rekreací prakticky totožný s rekreacemi ROH. Proto si přesný popis ponechám do kapitoly, jež se bude těmito rekreacemi zabývat.

Nelze začít jinak než vysvětlením a uvedením do tématu ROH. Revoluční odborové hnutí (ROH) vzniklo jako jednotná organizace na základě zákona č. 144/1946 Sb. Po roce 1948 bylo zestátněno a mimo nemocenské pojištění, bezpečnost práce a

---

⁴⁵Detlef BRANDES, *Češi pod německým protektorátem. Okupační politika, kolaborace a odboj v letech 1939–1945*, Praha 1999, s. 269–272; Jan GEBHARD–Jan KUKLÍK, *Velké dějiny země Koruny české 1938–1945*, XV, Praha–Litomyšl 2007, s. 60–61.

⁴⁶ČORNEJOVÁ, *Dovolená s poukazem*, s. 58.

⁴⁷Tamtéž.

⁴⁸Tamtéž, s. 58–59.

plnění norem se staralo právě i o přidělování poukazů na rekreace, jež jsou stěžejním bodem této práce.⁴⁹ Předchůdce ROH, původně odborové hnutí, se však v českých zemích zrodilo už v 19. století. Za první republiky, zvláště za velké hospodářské krize, zaznamenaly odbory velký nárůst. V této době však nebyly jednotné a nedá se úplně říci, že by spolupracovaly. Opak byl pravdou. Jednotlivé organizace mezi sebou dokonce soutěžily a vztahy mezi nimi byly spíše nevraživé. V odborech se organizovali dělníci i privatisté. Za druhé republiky se objevily snahy o sjednocení jednotlivých odborových organizací, avšak selhaly. Ke sjednocení a společné organizaci práce došlo až po únorovém převratu 1948, který se stal (nejen) pro rekreace důležitým milníkem.

Organizování rekreací se tedy sjednotilo, typizovalo a rekreace směly být od této chvíle prováděny pouze v zasmluvněných podnicích. Zpravidla to byly objekty, jež po převratu přešly do správy ROH. Plenární schůze ÚRO odhlasovala, že od roku 1948 budou konfiskované hotely přiděleny rekreační akci ROH. ÚRO vypracovala plán, jak s nově nabytými nemovitostmi naložit. Byly vykonávány prohlídky a zkoumán technický a stavební stav budov, jejich zařízení, ubytovací a stravovací kapacity a celkové zhodnocení, zda je objekt vůbec vhodný k vykonávání rekreačních akcí. Jednalo se hlavně o hotely a penziony. Ne všechny budovy byly v dobrém stavu. Spíše naopak. Velká část z nich potřebovala kompletní nebo alespoň částečnou rekonstrukci, aby vyhovovala novým standardům. Opravy byly většinou hrazeny přímo z peněz odborů.⁵⁰

Rekreace byla jednou ze složek podnikové sociální politiky. O plně organizované rekreaci, jak již bylo naznačeno, smíme hovořit až po únorovém převratu roku 1948. Ustálily se tři typy rekreací. To jest výběrová, organizovaná Ústřední správou rekreační péče, podniková (závodní), jež organizoval ZV (PV) ROH, a pionýrské tábory organizované taktéž ZV ROH. Rekreace mohla být domácí i zahraniční.⁵¹ Oficiální proklamace a jakési resumé toho, co odborová rekreace všeobecně je a pro koho je určena, zněla takto: „*Zotavená pracujících je velkou vymožeností naší odborové jednoty. Slouží nám k tomu, abychom mohli vyznamenávat a odměňovat neuvědomělejší příslušníky našich jednotných odborů, nejlepší stavitele republiky, a abychom jim v odměnu za jejich zásluhy o výstavbu republiky pomohli upevnit zdraví a přibrat sil k další budovatelské práci.*“⁵² V této citaci je obsaženo vše, co se v mnoha dalších proklamacích a projevech

---

⁴⁹K. KAPLAN, *Československo v letech 1948–1953*, s. 33–34.

⁵⁰A. ČORNEJOVÁ, *Odborové rekreace* s. 27–28.

⁵¹M. PÍCHOVÁ–V. SLAVÍK, *Komise péče o pracující*, s. 41.

⁵²A. ČORNEJOVÁ, *Dovolená s poukazem*, s. 77.

neustále opakovalo a zdůrazňovalo. Tedy že rekreace je pouze za odměnu pro nejlepší pracovníky a slouží k odpočinku, načerpání nových sil a upevnění správného politického myšlení. Uvedené jmenovatele měly všechny typy rekreací společné. Nyní přejdu ke konkrétnějšímu popisu jednotlivých typů rekreací.

Prvním typem byla výběrová rekreace ROH, která mohla být tuzemská i zahraniční. Oběžný dopis Ústřední správy rekreační péče uvádí k patnáctiletému výročí výběrových rekreací ROH toto: „*Ve výběrové rekreaci se projevuje konkrétně péče strany vlády a ROH o zdraví, radostný a šťastný život pracujících v ČSR. Výběrová odborářská rekreace je odměnou za uvědomělou a obětavou práci, za úspěšné plnění úkolů socialistické výstavby.*“⁵³ Opět podobná proklamace jako v předchozí citaci. Gró bylo zkrátka stále stejné. Hlavním posláním bylo vytvořit prostor pro aktivní odpočinek ve zdravém, ideálně přírodním prostředí. Rekreace měla sloužit i jako prevence zdravotních obtíží. Nejvýznamnějším prvkem však byl rozvoj „*kolektivních a individuálních zájmů pracujících, (...) rozvíjení politické a kulturní úrovně i všeobecného rozhledu pracujících*“.⁵⁴

Tuzemská rekreace většinou probíhala ve specializovaných, ústředně spravovaných zotavovnách ROH, popřípadě v závodních rekreačních zařízeních. Na rozdíl od ostatních typů tato rekreace probíhala po celý rok. Každý rekreant měl vlastní poukaz, který mu byl vydán na základě výběru a schválení členskou schůzí závodu. Mezi rekreanty měli převažovat „*pracovníci s dělnickou profesí*“.⁵⁵ Přednost měli, dle pokynů, nositelé státních titulů, řádů a vyznamenání, pracovníci (s důrazem na převahu žen) z provozů s horšími pracovními podmínkami a z vícesměnných provozů, vítězové socialistických soutěží, pracovníci s trvale nadprůměrnými výsledky, samozřejmě členové brigád socialistické práce, nezapomínalo se ani na rodiny s dětmi, kterým měla být přidělována rekreace v období školních prázdnin, či na pracovníky, jež v předchozích letech na žádné rekreaci nebyli.⁵⁶ Poukaz na tuzemskou rekreaci v sezóně stál 560 Kčs, mimo sezónu 420 Kčs, ale skutečné náklady byly vyčísleny až na 1100 Kčs.⁵⁷ Rozdíl v sumě byl doplácen z odborových prostředků. Pokud byla v zotavovně volná místa,

---

⁵³ ÚSRP, Zotavovny ROH–Ústřední správa–Směrnice s pokyny. 1955–1956, 1983–1989, sign. 101, inv. č. 8, karton 1, Oběžný dopis č. 10–17/59 ze dne 15. 6. 1959, s. 1.

⁵⁴ Milan JANKOVSKÝ, *Výběrová rekreace ROH. Instrukčně metodické pokyny pro odborové orgány a funkcionáře*, Praha 1985, s. 8.

⁵⁵ M. PÍCHOVÁ–V. SLAVÍK, *Komise péče o pracující*, s. 41.

⁵⁶ Více M. PÍCHOVÁ–V. SLAVÍK, *Komise péče o pracující*, s. 41–42.

⁵⁷ Tyto sumy byly uvedeny v příručce k roku 1978. M. PÍCHOVÁ–V. SLAVÍK, *Komise péče o pracující*, s. 42.

mohl si pracovník koupit rekreaci jako samoplátce, to jest bez průkazu a bez slevy, kterou průkaz umožňoval.⁵⁸

Hlavním cílem rekreace byl již zmíněný odpočinek, ale také motivace k co nejlepšímu pracovnímu výkonu. Nelze také zapomenout na ideologický cíl, a to kontrolovat a ovlivňovat volný čas.⁵⁹

Druhým typem byla podniková nebo také závodní rekreace, která byla částečně hrazena z FKSP. Jednalo se o rekreaci „v socialistických zemích organizovanou ZV ROH bud' ve vlastních, popř. sdružených stanových táborech a rekreačních základnách (...) nebo prostřednictvím Čedoku najímaných rekreačních zařízení typu chat, bungalovů, stanů, společných nocleháren, míst v kempinku a ubytování v soukromí“.⁶⁰ Za tento typ rekreace se považoval i pobyt v SSSR organizovaný ZV ROH prostřednictvím ČEDOKU a dalších cestovních kanceláří. Patřila sem i výměnná družební rekreace ROH.

Posledním typem rekreace byly pionýrské tábory, jež byly takovou rekreací pro děti a byly chápány jako součást péče odborů o své pracovníky a jejich rodiny. Samozřejmě nelze vyjmout ani důležitý prvek péče o budoucí generace. Pionýrské tábory organizovaly a provozovaly opět ZV ROH. Podle způsobu organizace existovaly čtyři typy pionýrských táborů, to jest letní, zimní, putovní a zahraniční výměnný tábor. Výši nákladů hradili částečně rodiče, obvykle to bylo třicet procent celkové ceny, zbytek byl doplácen z FKSP nebo ZO ROH.⁶¹

Jaký byl vlastně účel rekreace ROH? „Závodní rekreace má poskytnout lidem pobyt na zdravém vzduchu, vhodné stravování a bydlení. Prostředí závodní rekreace umožňuje jejím účastníkům užívat krás přírody, pěstovat sport a turistiku, které mají tak příznivé účinky na člověka a na jeho osvěžení.“⁶² Mimo zdraví a odpočinek se při rekreaci dbalo i na kulturní život rekreatantů. V zotavovnách výběrové rekreace byli, na rozdíl od závodních zotavoven, stálí tělovýchovní a kulturní referenti, jež se starali o bohatý program rekreatantů. Pracovníci, užívající si dovolenou, měli mnohem více času na čtení novin a knih, vedení společenského života, poslech hudby či debaty o aktuálních otázkách

---

⁵⁸ M. PÍCHOVÁ–V. SLAVÍK, *Komise péče o pracující*, s. 42., dále například Milan JANKOVSKÝ–Josef GLENDÁ, *Výběrová rekreace ROH. Instrukčně metodické pokyny pro odborové orgány*, Praha 1974 nebo M. JANKOVSKÝ, *Výběrová rekreace ROH. Instrukčně metodické pokyny pro odborové orgány, svazek II.*, Praha 1985.

⁵⁹ např. A. ČORNEJOVÁ, *Dovolená s poukazem*, s. 72–73; M. JANKOVSKÝ, *Výběrová rekreace ROH*, s. 10–14.

⁶⁰ M. PÍCHOVÁ–V. SLAVÍK, *Komise péče o pracující*, s. 42–43.

⁶¹ Tamtéž. 43.

⁶² H. VEVERKOVÁ, *Závodní rekreace ROH*, s. 10.

a zotavovna jim k tomu měla vytvořit ty nejlepší podmínky.⁶³ Krom odpočinku mohli rekreatanti i pracovat. Zvláště „duševně pracující“, měli mít možnost prožívat aktivní odpočinek v podobě podílení se na zvelebování zotavovny, úpravy hřiště, sušení sena a podobně. Při společné práci se také lépe utužoval kolektiv, což bylo dle příručky ROH velmi žádoucí: „(...) je třeba pěstovat družnost a kolektivnost rekreatantů a vychovávat je k uvědomělému podřizování osobních zájmů zájmům kolektivu“.⁶⁴ Krom citované příručky je možné informace získat ze směrnic a oběžníků, které vydávala Ústřední správa rekreační péče.⁶⁵

Výběr účastníků rekreace měly na starost závodní (případně místní) skupiny ROH. Rekreace probíhala v Československu a v omezené míře i v zahraničí.⁶⁶ Konkrétní rekreaty vybíraly ve svých podnicích závodní skupiny. Počet rekreatů byl omezen určitým množstvím poukazů, které vydávala a rozdělovala Krajská odborová rada. Tyto poukazy pak závodní skupiny na základě postupu dle platných směrnic rozdělily konkrétním rekreatům. Směrnice z roku 1951 určuje, kdo má nárok na rekreaci: „*Na rekreaci patří jen nejlepší a nejzasloužilejší zaměstnanci: nejlepší pracovníci oborů, podniků, závodů, dílen a part, nejlepší úderníci a zlepšovatelé, výkonní zaměstnanci, pracující za zvlášť ztížených podmínek v těžkém a klíčovém průmyslu, vzorní dlouhodobí brigádníci v hornictví a hutnictví (...)*“.⁶⁷ Poukaz musel být vyplněn na konkrétní jméno a opatřen razítkem a podpisem funkcionářů. Takto vyplněný poukaz předložil rekreat v den nástupu společně s občanským průkazem a po kontrole správnosti údajů mohl být teprve ubytován. Samozřejmě docházelo i k různým podvodům s poukazy. Pokud se podvod prokázal, postih padl na členy závodní rady, kteří pak museli podvodný poukaz proplatit v plné výši.⁶⁸ Ve snaze předcházet různým podvodům a kšeftování s poukazy, byl v rámci závodní rady vybírán jeden člověk, který řešil všechny náležitosti týkající se rekreace. Tento člověk objednával poukazy u Krajské odborové rady, účastnil se výběru účastníků rekreace, rozdával a vyplňoval poukazy, vybíral poplatky a seznamoval budoucí rekreaty s nezbytnými informacemi ohledně jejich rekreace.⁶⁹ V praxi můžeme tento postup vidět ve filmu *Anděl na horách*. Zde jsou dvě, řekněme, protikladné postavy rekreačních referentů. První, referent Mejzlík, kterému se sice nedaří rozdat poukazy na

---

⁶³Tamtéž, 10–11.

⁶⁴Tamtéž, s. 11.

⁶⁵A. ČORNEJOVÁ, *Dovolená s poukazem*, s. 73.

⁶⁶A. ČORNEJOVÁ, *Odborové rekreace*, s. 30.

⁶⁷A. ČORNEJOVÁ, *Dovolená s poukazem*, s. 74.

⁶⁸ Tamtéž, s. 76.

⁶⁹ Tamtéž, s. 78.

zimní rekreaci, ale po radě a pomoci kolegů nakonec poukazy rozdává tak, jak se má. Druhou, spíše zápornou postavou, která se na rekreaci dostala vlastním přičiněním a ne za zásluhy, jak by to správně mělo být, je rekreatant a referent Puleček. Anděl na horách, Dovolená s Andělem nebo Homolka a tobolka jsou obecně filmy, ze kterých se dá velmi dobře čerpat atmosféra a jakási realita rekreací.⁷⁰

Rekreace po roce 1953 prodělala několik organizačních změn. Rok 1953 je rokem měnové reformy a zrušení dvojího trhu, tedy přidělového hospodářství. Krom těchto společností ne úplně kladně přijatých změn, myslím tím hlavně měnovou reformu, jež znehodnotila finance většiny obyvatel, se změna odehrála i na poli rekreací. Mimo jiné přešla zodpovědnost za přidělování poukazů k rekreaci z rukou závodních skupin ROH do kompetence jednotlivých odborových svazů. V tomto roce nově proběhly i rekreace zaměstnaných matek s dětmi předškolního věku, turistická týdenní rekreace a kulturní rekreace v Praze.⁷¹

V tomto roce se také ukázalo, že spousta poukazů propadá. Ať už byl na vině špatný způsob rozdělování, nezáměr vybraných lidí, nebo prostě fakt, že poukazy propadly z jakéhokoliv jiného důvodu. Ukázalo se, že obsazenost lůžek v zotavovnách je okolo padesáti procent.⁷² V důsledku toho došlo v letech 1954–1955 ke snížení lůžkových kapacit a jakémusi přerozdělení objektů. Některé ze zotavoven změnil svůj účel a nově byly určeny pro veřejný cestovní ruch.⁷³ Ve stejné době probíhala i decentralizace, tedy převedení zotavoven do správy konkrétních svazů. Výběrová rekreace ROH byla převedena na Svaz zaměstnanců v hornictví a Svaz zaměstnanců hutí a rudných dolů. Tento krok měl přispět k lepší organizaci a hlavně rozdělování poukazů těm, kteří si je doopravdy zaslouží. V období před decentralizací bylo běžné, že poukazy, jak již bylo zmíněno výše, buď propadly, nebo byly přiděleny komukoliv, kdo si o ně řekl. Výběrovost tedy nebyla hlavním kritériem a to byla závažná chyba. Jak již bylo uvedeno, na rekreaci patřili jen ti nejlepší pracovníci a pouze k nim se měl poukaz dostat.⁷⁴

Do roku 1957 byly poukazy hrazeny z nemocenského pojištění zaměstnancům, konkrétně jejich financování zajišťovala ÚRO, respektive oddělení národního pojištění.

---

⁷⁰ Jsem si samozřejmě vědoma, že tyto filmy byly natáčeny s úmyslem ukázat ideální stav věci, nikoliv realitu. I přesto si myslím, že pro nás, kteří nic takového nezažili mohou tyto tituly posloužit jako dobré uvedení do problematiky.

⁷¹ *30 let rekreační péče ROH 1945–1975*. Ústřední správa rekreační péče ROH, Praha 1975, s. 12–13.

⁷² A. ČORNEJOVÁ, *Odborové rekreace*, s. 36.

⁷³ *30 let rekreační péče ROH 1945–1975*, s. 8.

⁷⁴ A. ČORNEJOVÁ, *Odborové rekreace*, s. 37.

Od tohoto roku ale přišla změna. Nově se na finančním plnění mělo podílet i ROH. Výše státního příspěvku a příspěvku ROH se každý rok lišila a závisela na dohodě předsedy ÚRO a ministerstva financí.⁷⁵

Pokud dostal poukaz na rekreaci jen jeden z manželů, Ústřední správa rekreační péče (ÚSRP) měla snahu zajistit místo ve zotavovně i pro rekreativní protějšek. V oběžném dopise, který vznikl v dubnu 1959, tedy v době, kdy už byla všechna místa v zotavovnách obsazena a všechny poukazy rozdány, se jasně píše, že pokud má manžel/manželka rekreatanta zájem o rekreaci a nezískal/a poukaz (z jakéhokoliv důvodu), má se vedení konkrétní zotavovny co nejvíce vynasnažit „*žadatelům vyhovět/event. umístit je na nouzovém lůžku nebo přistýlce*“.⁷⁶ Vidíme, že v realitě měla platit věta použitá ve filmu Dovolena s Andělem, že manželé mají být na rekreaci spolu, protože tu na sebe mají dostatek času. Partner pak tedy přijel jako samoplátce, tudíž si celý pobyt musel uhradit. Počet těchto samoplátců byl limitován počtem neobsazených lůžek v zotavovně. „*Jejich pobyt však nesmí mít vliv na výši úrovně poskytovaných služeb rekreativním.*“⁷⁷ Podle sbírky interních směrnic ÚSRP ROH byli za samoplátce považováni „*ti účastníci domácí výběrové rekreace ROH, kteří nemají běžný poukaz /přidělený od své ZO ROH/, nýbrž „poukaz pro samoplátce“, vystavený zotavovnou ROH*“.⁷⁸ Jednalo se tedy o poukaz, který byl odlišný od poukazů výběrové rekreace ROH. Měl jiné číslování a byl označen písmenem „S“. Jak již bylo naznačeno, tyto poukazy vydávaly pouze konkrétní zotavovny na písemnou či telefonní žádost. Pokud zotavovna poukaz vydala, jeho držitel měl rovnocenná práva a povinnosti jako držitel poukazu výběrové rekreace ROH, tedy „*právo na stejné služby v zotavovně, právo na slevu jízdného vlakem, povinnost dodržovat režim výběrové rekreace, povinnost dodržovat pokyny pro dopravu atd.*“⁷⁹ Umístění samoplátců nesmělo nijak narušit a snížit kvalitu služeb a ubytování ostatních rekreativních. Je patrné, že zde doopravdy byla snaha poskytnout rekreativním velmi dobré podmínky a služby, aby na rekreaci prožili opravdový klid a odpočinek.

Krom manželů a manželek bylo myšleno i na děti, které se od šedesátých let mohly poprvé podívat na rekreaci společně se svými rodiči. První rok existence rodinné

---

⁷⁵ A. ČORNEJOVÁ, *Odborové rekreace*, s. 38.

⁷⁶ Zotavovny ROH. Ústřední správa, Oběžníky, Oběžník č. 8/59 ze dne 29. 4. 1959.

⁷⁷ Zotavovny ROH. Ústřední správa, Oběžníky, Oběžník č. 17/61 ze dne 14. 12. 1961.

⁷⁸ Zotavovny ROH. Ústřední správa. Směrnice a pokyny, 1955–1956, 1983–1989, Oběžníky, 1959–1963, Sběrka interních směrnic ÚSRP ROH.

⁷⁹ Tamtéž.

rekreace měl být takzvaně na zkoušku. Bylo vybráno osm zotavoven, do kterých byla na letní rekreaci povolena účast dětí starších tří let. Jednalo se o zotavovny, které náležely Svazu zaměstnanců v hornictví a Svazu zaměstnanců hutí a rudných dolů. Konkrétně objekty: František Kouba, Červánky, Devět Skal, Budovatel', Tatry, Sykovec, K. H. Mácha a Hutník.⁸⁰ Průběhu a organizaci rodinné rekreace se poměrně podrobně věnuje nezvykle obsáhlý oběžník č. 17/61 ze 14. prosince 1961. Z něho vyplývá, že existovaly vybrané zotavovny určené pro rekreaci celých rodin. Považuji za pozitivní, že děti neměly přístup do všech zotavoven, ale jen do vybraných.⁸¹ Člověk si na rekreaci/dovolené chtěl, a dnes stále chce, odpočinout a užít si klid, což s dětmi není vždy možné. Oběžník důrazně připomíná, že ač je poptávka po rodinné rekreaci vyšší než nabídka, tedy že míst v zotavovnách vyčleněných pro rekreaci dětí je oproti zájemcům zoufale málo, „*i nadále platí zákaz účasti dětí v zotavovnách, které nejsou vyhrazeny pro rekreaci rodin s dětmi.*“⁸² Na druhou stranu je však dodáno, že pokud si rekreant s sebou přiveze dítě, má celý kolektiv rekreantů hlasovat o jeho setrvání v zotavovně. Pokud se všichni vysloví pro, může dítě zůstat.

Z oběžníku vyplývá, že se vybraných rekreací mohly účastnit děti starší tří let, mladší děti nebyly přijímány. Děti od tří do sedmi let nepotřebovaly poukaz, pouze byl nutný souhlas závodní rady a správy zotavovny. Dítě nad sedm let už muselo mít, stejně jako každý dospělý, platný poukaz na své jméno přidělený příslušným závodním výborem.⁸³ Závodní výbor musel za každé dítě zaplatit poukaz v plné výši, tedy jako za dospělou osobu. Dodatečně zotavovna vracela závodnímu výboru částku 14 Kčs za den pobytu dítěte mezi třemi a deseti lety.⁸⁴ Děti od deseti let byly brány jako dospělé osoby, tudíž se za ně nevracely žádné finanční prostředky. I u dětí „samoplátců“ platily stejné podmínky, tedy zotavovna je směla přijmout jen za předpokladu, že nebudou obsazena všechna lůžka a jejich pobyt nebude narušovat a ovlivňovat kvalitu služeb zotavovny.

Zajímavý je také fakt, že všechny děti účastnící se rekreace musely absolvovat lékařskou prohlídku a v zotavovně se prokázat potvrzením okresního hygienika, že jsou zdravé a mohou tedy nastoupit na rekreaci, respektive pobývat ve zotavovně. Pokud se rodiče tímto dokumentem pro své dítě neprokázali, dítě nebylo do zotavovny přijato.⁸⁵

---

⁸⁰A. ČORNEJOVÁ, *Dovolená s poukazem*, s. 88.

⁸¹ Zotavovny ROH, Ústřední správa, Směrnice a pokyny, 1955–1956, 1983–1989, Oběžníky, 1959–1963, Sbírka interních směrnic ÚSRP ROH a Oběžníky, 1959–1961, Oběžník č. 17/61 ze dne 14. 12. 1961

⁸² Tamtéž.

⁸³ A. ČORNEJOVÁ, *Dovolená s poukazem* s. 88–89.

⁸⁴ Částka platí k roku 1961.

⁸⁵ Zotavovny ROH. Ústřední správa, Oběžníky, 1959–1961, Oběžník č. 17/61 ze dne 14. 12. 1961.

Tato informace je v oficiálním dokumentu. Zůstává však otázkou, jaká byla realita. Pochybují, že by správce zotavovny odmítl přijmout rodinu jako celek, pokud by chyběl jeden papír s potvrzením.

Ihned v roce 1960 dělalo předsednictvo ÚRO průzkum, který měl ukázat, zda je rodinná rekreace správný směr. Hledaly se argumenty pro a proti, které měly rozhodnout o zavedení nebo naopak pozastavení rodinné rekreace. Velká část funkcionářů základních organizací ROH vyslovila souhlas se zavedením rodinné rekreace jako nového typu. Argumenty pro byly velmi silné. Od pozitivního vlivu na rodinný život, to jest že rodiny budou konečně moci trávit dovolenou společně, přes fakt, že se na rekreaci konečně dostanou lidé, kteří mají rodiny a účast na rekreaci kvůli tomu odmítali. Do této doby bylo běžným fenoménem, že pracující, kteří měli rodinu, poukazy na rekreaci ve vysokém množství odmítali. Doba dovolené byla totiž jediným volným časem, který mohli strávit se svými protějšky a dětmi. Do roku 1960 tvořili rekreanty z velké části bezdětní, svobodní či starší zaměstnanci, jejichž děti už byly ve vyšším nebo dospělém věku. Dalším argumentem bylo, že se předejde nebo alespoň minimalizuje situace, kdy rodiče nebo prarodiče brali své děti či vnoučata na rekreaci na černo.⁸⁶ Funkcionáři si však byli vědomi i negativních argumentů, a to hlavně rozvolnění organizovaného způsobu života v zotavovnách nebo nedostatku kapacit v období školních prázdnin.⁸⁷

Negativních argumentů bylo nakonec méně a rodinná rekreace se stala novým typem rekreací v rámci ROH. Definitivně byla schválena dne 11. října 1960 a týkala se všech odborových svazů a zotavoven pro letní i zimní akce.⁸⁸

V zápisu z porady 13. prosince 1960, kde je mimo jiné určen začátek a konec nadcházející sezóny, je i zmínka, že: „V zotavovnách Pětiletka a Rudá hvězda nastoupí 1. 1. 1961 na výběrovou rekreaci rodiče s dětmi.“⁸⁹ Ovšem letní rekreace v zotavovně Pětiletka už má být pouze pro dospělé a pomyslnou štafetu v rekreaci pro děti má od této zotavovny převzít zotavovna Práce.⁹⁰ Oběžník z 18. listopadu 1963, který obsahuje „pokyny k provádění rekreace rodin s dětmi“⁹¹ zmiňuje, že v době školních prázdnin má být umožněno brát na rekreaci větší množství dětí. Ovšem stále jen do předem určených zotavoven. Mimo to je zde také zdůrazněno, že zotavovny, které slouží pro zahraniční

---

⁸⁶A. ČORNEJOVÁ, *Dovolená s poukazem*, s. 89.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ Tamtéž, s. 90.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Oběžníky, 1959–1961, Zápis z pracovní porady se správcí zotavoven ROH konané na Správě zotavoven ROH dne 13. 12. 1960.

⁹¹ Tamtéž.

rekreace, jsou vysloveně nevhodné pro pobyt dětí. V tomto případě obsahuje oběžník seznam zotavoven v Československu, které jsou pro pobyt dětí nevhodné. Co se týká Krkonoš, týkalo se to tří zotavoven: zotavovna ROH „9. květen, Špindlerův Mlýn, Hradec–Pec pod Sněžkou. Jako vhodné bylo pro zimní rekreaci rodin s dětmi roku 1963 schváleno celkem šestnáct a pro letní akci dokonce třicet tři zotavoven“.⁹²

Průzkumy se dělaly mezi všemi rekreanty v každém turnusu, nejen v souvislosti se zavedením rodinné rekreace. Mezi směrnicemi a pokyny se nachází „průzkumný“ dotazník, jež mohli vyplnit rekreanti v zotavovně Práce ve Špindlerově Mlýně. Obsahuje celkem šestnáct otázek, rekreanti vybírají ze dvou až sedmi možností (A–G) odpovědí. V úvodním slovu je vysvětleno, proč ho mají rekreanti vyplnit a jak mají postupovat. Z pokynů vyplývá, že dotazník směly vyplnit všechny osoby starší patnácti let a že nebylo nutné se podepisovat. Odpovědi měly po vyhodnocení sloužit k zdokonalení služeb ve všech stávajících zotavovnách, případně pomoci při stavbách nových rekreačních objektů. „V současné době jste svědky toho, že naše zotavovny postupně rekonstruuujeme a modernizujeme tak, aby pobyt v nich byl pro Vás co nejpříjemnější, ve výstavbě je rovněž první ze tří plánovaných velkokapacitních zotavoven. Abychom naši práci mohli neustále zdokonalovat, předkládáme Vám několik otázek a prosíme Vás, abyste nám na ně odpověděli.“⁹³

Otázky byly různé. Od pohlaví, věku přes preferenci ročního období na rekreaci, způsob dopravy po výdaje mimo rekreační poukaz. Co se týká pobytu, vyskytují se zde dotazy na spokojenost s ubytováním, stravou a kulturním či sportovním programem.⁹⁴ Zda byly dotazníky vyhodnocovány pouze v rámci zotavovny nebo celorepublikově, není zcela jasné, každopádně je zde vidět snaha o neustálé zlepšování služeb.

V šedesátých letech byla letní sezona prodloužena o další měsíce, čímž úměrně vzrostl i počet rekreantů.⁹⁵ ÚRO také nezapomínala na neustálé zlepšování péče a opravy či rekonstrukce zotavoven. Pro opravy bylo uvolněno více než 72 mil. Kčs a na obnovu vybavení dokonce o 1 mil. více. Krom rekonstrukcí a úprav starších objektů se investovalo i do budování úplně nových zotavoven.⁹⁶

---

⁹² A. ČORNEJOVÁ, *Dovolená s poukazem* s. 90.

⁹³ Zotavovny ROH–ÚSRP–Směrnice a pokyny, 1955–1956, 1983–1989, sig. 101, inv. číslo. 8, karton 1, Průzkumový dotazník.

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ V letech 1960–1965 byl počet účastníků rekreací ROH mezi 253 122–290 920. 30 let rekreace ROH, s. 8 nebo A. ČORNEJOVÁ, *Dovolená s poukazem*, s. 90.

⁹⁶ A. ČORNEJOVÁ, *Dovolená s poukazem*, s. 90.

V roce 1963 přišlo zvyšování cen. Dále bych se zastavila u změny provedené na základě rozhodnutí předsednictva ÚRO, které změnilo rozdělování poukazů budoucím rekreantům. Nově o poukazy žádaly základní organizace ROH, jež objednávaly pouze takový počet poukazů, pro které měly konkrétního rekreanta. Zlepšila se tím distribuce a předcházelo se propadávání rekreací z důvodu nezájmu pracujících. Na druhou stranu mohli být uspokojeni i ti zaměstnanci, kteří měli o rekreaci zájem a měli na ni nárok, avšak v předchozích letech na ně poukazy nevyšly.⁹⁷

Další krok k lepší distribuci oznámil oběžník číslo 12/65 z 8. prosince 1965, který zavádí rozšíření výběrové rekreace pro rodiny s dětmi od zimní sezony 1966 s tím, že od této chvíle byly nově vydávány poukazy zvlášť pro dospělé a zvlášť pro děti. Zajímavým fenoménem je, že dětský poukaz mohl bez potíží využít dospělý jedinec a naopak. Dospělý však musel doplatit rozdíl v ceně. U dospělé osoby nastupující na dětský poukaz činil rozdíl při týdenní rekreaci v hlavní sezóně 140 Kčs. Tuto částku musel rekreant doplatit ihned na začátku pobytu.⁹⁸

V sedmdesátých letech, tedy v období normalizace, se k mému velkému překvapení neobjevují žádné novinky ani apel na „správný“ průběh rekreace. Směrnice i oběžné dopisy se stále točily kolem cen, stanovování letní a zimní sezóny, rozdělování poukazů a informací o stravě. Pouze v souvislosti s VIII. Všeodborovým sjezdem a „Programem aktivizace“ ve správách a zotavovnách ROH se píše, že by měla být zvýšena politická aktivita. *„Jde o to, aby rekreační pobyty plnily také své společensko-politické poslání a aby tak co nejvíce přispěly k dobrému průběhu předsjezdových příprav.“*⁹⁹ Zotavovny měly být vyzdobeny, mělo se více dbát na soudružské vztahy uvnitř kolektivu, mezi zaměstnanci a rekreanty, a dokonce i mezi kolektivy jednotlivých zotavoven.

Poukazů se týkala rovněž změna s účinností od zimní rekreace 1974/1975. Pro všechny zotavovny a všechna lůžka byly zavedeny sdružené poukazy. V záhlaví každého poukazu bylo nově vyznačeno, do jakého pokoje, zda jedno, dvou, tří či čtyřlůžkového, bude rekreant při rekreaci ubytován. Do této doby poukazy takové označení neměly a přidělení pokoje záleželo na recepčním konkrétní zotavovny.¹⁰⁰

V následujících letech se dle opakujících se informací a absenci novinek v dostupných oběžných dopisech, pokynech a směrnicích neudála v souvislosti

---

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ ÚSRP, Zotavovny ROH–Oběžníky ÚSRP. 1964–1974, sig. 102. inv. č. 9, karton 3, Oběžník č. 12/65 ze dne 8. 12. 1965.

⁹⁹ Tamtéž, Oběžný dopis č. 10–9/1971 ze dne 1. 12. 1971.

¹⁰⁰ Tamtéž, Oběžník č. 1/74 ze dne 5. 12. 1974, s. 1.

s organizací výběrových rekreací ROH žádná zásadní změna. Zdá se, že instituce výběrových rekreací ROH se budovala hlavně v padesátých a šedesátých letech. Do sedmdesátých let už vstoupily výběrové rekreace jako fungující element a pozornost ROH přešla k rekonstrukcím stávajících a budování nových zotavoven, o nichž bude v závěrečné kapitole ještě řeč.

Průběh výběrové rekreace ROH

Tato kapitola se bude věnovat průběhu výběrových rekreací ROH. Na základě komparace norem, předpisů a směrnic s konkrétními prožitky jednotlivých rekreatantů a zápisů z kontrol provedených v zotavovnách, bude představena každodennost rekreatantů v zotavovnách výběrové rekreace ROH.

Při rekreaci si měli lidé hlavně odpočinout. Tomu se přizpůsoboval kulturní, sportovní a společenský program, který měla zotavovna povinnost vést. V domácích i zahraničních zotavovnách působili programoví referenti, jejichž úkolem bylo připravit kvalitní společenský, sportovní, kulturní a tělovýchovný program pro všechny účastníky rekreace. Počet těchto referentů byl v každé zotavovně různý a odvíjel se od počtu lůžek daného objektu.¹⁰¹

Kulturní a společenský život v zotavovnách měl být neustále obohacován a prohlubován, a to zvláště v otázce ideového obsahu. Od filmů, práce s tiskem, výletů, vycházek, zájezdů či exkurzí zaměřených na politické působení na rekreaty přes spolupráci s místními kulturně-osvětovými pracovníky a kluby až po spolupráci s pobočkami Společnosti pro šíření politických a vědeckých znalostí.¹⁰² Bylo mnoho možností, jak rekreaty „zabavit“, ovšem jedno měly všechny programy společné, a to ideově působit na rekreaty, kteří pak budou nabyté zkušenosti tlumočit na svých pracovištích a ve svých domovech.¹⁰³

V kulturním a společenském životě rekreatantů se mělo v první řadě dbát jeho „*ideovosti vhodnosti a pestrosti všech programů a organizovaných akcí*“.¹⁰⁴ Zábava a využití volného času nebyly prioritou. Zkrátka jakýkoliv program, kulturní či sportovní, měl mít výchovný obsah a cíl. To se týkalo například i tak nepolitické věci, jako byl taneční večer. Dle závěrů porady vedoucích referentů kulturně-výchovné práce ze dne 12. února 1964 v ÚSRP-ROH se jednoznačně apeluje, aby večery společenské zábavy byly připravovány a organizovány předem, dle „*připravených a ověřených režijních plánů a usilovat o to, aby společenské večery s tancem nebyly pořadatelskou záležitostí jen kulturních referentů*“.¹⁰⁵ Jinými slovy řečeno, krom zábavy se měl zapojit i ideový

¹⁰¹ M. JANKOVSKÝ, *Výběrová rekreace ROH*.

¹⁰² ÚSRP, Zotavovny ROH-Ústřední správa-Směrnice s pokyny. 1955-1956, 1983-1989, Oběžný dopis č. 10-17/59 ze dne 15. 6. 1959, s. 1.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Tamtéž, Oběžníky 1959-1963, sign 101, inv. č. 9, karton 2, Rámcové pokyny a program, ze dne 10. 4. 1959.

¹⁰⁵ Tamtéž, Zotavovny ROH - Oběžníky ÚSRP 1964-1974, sig. 102, inv. č. 9, karton 3, Informace č. 1/1964 o otázkách a úkolech kulturního společenského života v zotavovnách.

duch, který by rekreanty směřoval ke správnému uvažování a výchovně na ně působil za všech okolností, tedy i při tanci a zábavě, jež jsou ze své podstaty absolutně apolitické.

Do kulturní náplně jednotlivých rekreací měly být zařazeny besedy, přednášky, „*práce s knihou a filmem, s reprodukovanou hudbou, s diapáskom, s televizorom, rozhlasovým přijímačem atd.*“¹⁰⁶ Přednášky a besedy měly dle doporučení vést hlavně lektoři Společnosti pro širší politické a vědecké znalosti a vhodně erudovaní kulturní a sportovní referenti působící přímo v jednotlivých zotavovnách. Tématika přednášek a besed měla jasné zaměření „*na vysvětlování politiky strany, na šíření vědeckého světového názoru/ marxismu–leninismu, na otázky odborové politiky a praxe, na boj proti buržoázní ideologii (...), na automatizaci a technizaci výroby a na další úkoly při dovršování socialismu v naší vlasti*“.¹⁰⁷ Mimo jiné byli rekreanti při přednáškách seznamováni s úspěchy Sovětského svazu v otázce budování komunismu a s výsledky ostatních socialistických zemí na cestě k socialismu. Přednášky měly upevňovat mezinárodní odborářskou spolupráci, šířit zdravotnickou osvětu a tak dále.

Besedy a přednášky se zvláště v letních měsících měly konat v přírodě, ideální bylo spojit je s výlety po okolí a, krom výše popsané agitace, seznamovat rekreanty s místním krajem, jeho historií, způsobem života místních a samozřejmě i s místními budovatelskými úspěchy.¹⁰⁸

Zásadou celého programového uspořádání bylo, že účast na něm byla dobrovolná. Nikdo neměl být k účasti na žádné aktivitě nucen. Programoví referenti museli dbát i na dostatečnou výběrovost a rozmanitost. Vždy měly být k dispozici minimálně dva paralelně probíhající programy či akce, aby byla možnost volby. Účast na většině programů byla bezplatná.¹⁰⁹

V každé zotavovně byly povinně k dispozici časopisy a denní tisk. Každý rok chodily v rámci oběžníků pokyny, jaké časopisy a noviny mají být rekreantům k dispozici. Například pro rok 1960 byla měsíční norma na tiskoviny 105 Kčs a jsou zde vyjmenované všechny časopisy a noviny, které musely být na každé zotavovně. Tento rok mělo být v zotavovnách třiadvacet různých tisků. Například: *Práce*, *Rudé právo*, *Kino*, *Roháč*, *Dikobraz*, *Československý sport* nebo *Květy*. Krom toho je zde ještě důležitá poznámka, že „*V zotavovnách, kam dojíždějí soudruzi ze Slovenska, zajistěte ještě po*

---

¹⁰⁶ Tamtéž, *Oběžníky 1959–1963, Rámcové pokyny a program.*

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ M. JANKOVSKÝ, *Výběrová rekreace ROH*, s. 28–29.

*jednom výtisku slovenských deníků Práca a pravda.*¹¹⁰ Pro porovnání, v roce 1963 byla závazná norma snížena na devatenáct časopisů na jednu zotavovnu. Povinný byl deník Práce, respektive Práca. Zbytek měl být vybrán na základě dostupnosti a výběru vedení zotavovny, podobně jako v roce 1960 a dalších letech.¹¹¹ Na základě usnesení sekretariátu ÚR Čs ROH z 28. června 1971 došlo k opětovnému zvýšení odběru tisku. Oproti předešlým letům byly počty novin a časopisů úměrné počtu lůžek v dané zotavovně.¹¹²

Normovaný tisk, filmy a knihy měly být využívány mnohem více a obsírněji než jen být k dispozici rekreantům pro individuální četbu a zábavu. Filmy, zvláště krátké, populárně naučné, měly být součástí besed či kolektivního promítání. Po zhlédnutí filmu se měl prodiskutovat jeho obsah, aby si každý rekreant odnesl to, co bylo účelem daného filmu. Jednoduše řešeno, aby si někdo nevyložil obsah snímku jinak, než jaký byl záměr. Podobně jako film mělo být do programu zaneseno i sledování televize. Po skončení televizního programu mělo být postupováno stejně jako v případě filmu, tedy plynule navázat besedou nebo alespoň diskusí nad zhlédnutým programem.

Knihy měly být k dispozici pro čtení o samotě, ale zotavovny měly oslovovat i spisovatele a pracovníky n. p. k občasným besedám s rekreanty. Ideální také bylo spojovat večery nad knihou či pásma poezie s reprodukovanou hudbou.¹¹³ Každá zotavovna měla mít dle předpisů vlastní knihovnu, která byla neustále doplňována o aktuální kusy. Výběr a nákup knih měly na starost jednotlivé zotavovny, ovšem musely postupovat podle pokynů správy zotavoven.¹¹⁴

Večery v rámci rekreace měly být tráveny pohromadě, kolektivně. Obvykle byl naplánovaný kulturní program, výběrově taneční večery, hry, besedy, poslech hudby a tak dále.

Na počátku rekreace byl povinnou kulturní náplní seznamovací večer. Ten pořádala zotavovna na základě Metodické pomůcky ÚSRP ROH. Jeho pořádání bylo závazné a vstup nebyl rekreanty hrazen. Seznamovací večer měl proběhnout maximálně do tří dnů od příjezdu nových rekreantů. Večírek měl být přivítáním rekreantů na rekreaci a zároveň zahájením společného kolektivního života v zotavovně. Rekreanti se při něm seznámili jak mezi sebou, tak se zaměstnanci zotavovny, kteří se o ně v příštích dnech starali. Mimo to se seznámili s konceptem kolektivní zábavy, kterou následně prožívali

---

¹¹⁰ Oběžníky. 1959–1963, sign 101, inv. č. 9, karton 2, Oběžník č. 11/ 59 ze dne 26. 8. 1959.

¹¹¹ Tamtéž, Oběžný dopis č. 10–22/ 63, 7. 10. 1963.

¹¹² Tamtéž, Zotavovny ROH–Oběžníky ÚSRP 1964–1974, Oběžný dopis č. 4/71 z 5. 1. 1971.

¹¹³ 9 Tamtéž, Oběžníky. 1959–1963, sign 101, inv. č. 9, karton 2, Rámcové pokyny a program.

¹¹⁴ Tamtéž, Informace č. 1/1964 z 22. 2. 1964.

po celou dobu rekreace. Náplň seznamovacího večera bývala různá. Všichni si jistě představíme film *Dovolená s Andělem*, kdy se po večeři všichni sešli a vzájemně se měli představit.¹¹⁵ Po této, dá se říci formalitě, měla pokračovat kolektivní zábava. Možností bylo mnoho. Od tance přes kolektivní hry, kvízy, soutěže, přehlídky a vystoupení samotných rekreatantů, zaměstnanců zotavovny či objednaných umělců a artistů. V zásadě šlo primárně o seznámení, vytvoření kolektivu a až v poslední řadě o zábavu.¹¹⁶

Podobné večery mohly probíhat i na závěr rekreace, obvykle poslední večer před odjezdem domů. Jejich pořádání nebylo oproti seznamovacím večerům povinné a závazné. Pokud se rekreatanti jako kolektiv usnesli, že závěrečný večer chtějí, museli se složit na společnou finanční náhradu na hudbu. Pokud se takový večer pořádal, „*program večera na rozloučenou s rekreaty, rekreací a celkové vyznění večera, by mělo odpovídat výsledkům působení pracovníků zotavoven mezi rekreaty*“.¹¹⁷ Program na večer měl být připravován kvalitně, bohatě a dostatečně dopředu, aby bylo zaručeno, že „*poslední společenský večer a událost budou přehlídkou dobré práce programového i sportovního referenta, a cennou zkušeností rekreatů o tom, že nejlepší je ta zábava, k níž každý společně přispívá, aniž by čekal, že bude baven*“.¹¹⁸ Jinými slovy, program musí být připraven tak, aby měl každý chuť se zapojit a vznikla tak zábava, na které se budou podílet všichni.¹¹⁹ Pořadatelé těchto závěrečných večerů se měli vyvarovat přílišného sentimentu z končící rekreace. Naopak měli zdůraznit, že rekreace a jejich společný život v zotavovně sice končí, avšak každý se zde seznámil s novými lidmi, navázal dlouhodobá přátelství, zotavil se, poznal nové a zajímavé způsoby zábavy a sportu, případně se v rámci besed a přednášek vzdělával v novém odvětví a poznal jiný kraj.¹²⁰

Co se týká osvětové činnosti, besed a přednášek s odborníky, i tyto programy byly v rámci výchovného působení na rekreaty žádoucí. Příkladem za všechny může být beseda s lékařem. Ta měla, dle „*metodických materiálů pro zdravotně výchovnou činnost v zotavovných ROH*“, rekreatům přiblížit, jak má správný zdravotní styl vypadat. „*Jde zejména o racionální výživu, dostatek přiměřené pohybové aktivity, o správný režim dne, o vytváření zdravého životního prostředí a o to, abychom se vyvarovali škodlivých*

---

¹¹⁵ *Dovolená s Andělem* je československý film z roku 1952. Jeho děj se odehrává na letní výběrové rekreaci ROH v zotavovně Jezerka. Autory scénáře jsou Jaroslav Mottl, Josef Neuberg, František Vlček a Bořivoj Zeman, který je zároveň i režisérem.

¹¹⁶ Tamtéž, Metodická pomůcka Ústřední správa rekreační péče ROH., s. 1.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ Tamtéž, s. 1–2.

*návyků: kouření, nadměrné pití alkoholických nápojů a zneužívání léků i jiných toxických látek.*¹²¹ V pokynech jsou jednotlivé aspekty zdravého životního stylu ještě rozvedeny. Nejvíce pozornosti je věnováno kouření a jeho škodlivosti jak pro kuřáky, tak pro jejich okolí, zvláště děti. Vedle charakteristik jednotlivých pilířů zdraví jsou zde uvedeny příklady filmů, které je vhodné v rámci přednášky nebo jako další fázi „vzdělávání“ rekreatantů použít. Rovněž jsou zde shrnuty filmové tituly vhodné pro dospělé, ale i pro děti.¹²²

Večery na uvítanou a na rozloučenou nebyly jediným večerním programem v rámci celé rekreace. Ostatní večery byly rovněž organizované formou kolektivní zábavy. Organizátorem bývala zotavovna, kulturní a sportovní referenti, případně sami rekreatanti. Možností bylo dle metodických pokynů mnoho. Od společenského večera na přání rekreatantů přes maškarní a kostýmní karnevaly až k společenským večerům v přírodě. Pokud vycházel na dny rekreace nějaký významný svátek nebo událost, měl se tomu přizpůsobit i program. Příkladem za všechny mohou být Společenské večery k Mezinárodnímu dni žen nebo Společenský večer mezinárodní odborářské družby.¹²³

V rámci kolektivně trávených večerů obvykle hrála hudba, ať už živá, či reprodukováná. O přestávkách, kdy hudba nehrála, bylo možné zařadit například kolektivní zpěv, kvíz nebo nějakou společenskou hru. Rekreatanti tedy mohli jen naslouchat známým melodiím nebo si zatančit, případně k tanci připojit různé taneční hry a o přestávkách si i zazpívat. Zkrátka postupovalo se tak, aby se všichni bavili, celý kolektiv, nikoho nevyjímaje. Všichni byli zároveň strůjci a součástí zábavy a splnili tak poslání rekreace, tedy zrekreovat a pobavit se.¹²⁴

Do náplně kulturně výchovných programů patřila i pravidelná organizace zájezdů. Zájezdy byly, jak již bylo zmíněno výše, určeny hlavně k poznání místního kraje. *„Zájezdy jsou vhodným prostředkem pro pravdivé materialistické poznávání historie a pro rozvoj socialistického vlastenectví.*¹²⁵ V rámci jednoho týdne měl být realizován maximálně jeden celodenní zájezd a na organizaci se buď mohlo spolupracovat s cestovními kanceláři, nebo se organizace měla ujmout sama zotavovna. Účast

---

¹²¹ Tamtéž, s. 2.

¹²² Tamtéž, ÚSRP–Směrnice a pokyny, 1955–1956, 1983–1989, Metodické materiály pro zdravotně výchovnou činnost v zotavovnách ROH.

¹²³ Oběžníky, 1959–1963, Metodická pomůcka Ústřední správa rekreační péče ROH, s. 2–4.

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ ÚSRP–Směrnice a pokyny, 1955–1956, 1983–1989, Organizace zájezdové činnosti v zotavovnách ROH nebo Zotavovny ROH–Oběžníky 1975–1982, 1986, sig. 102. inv. č. 9, karton 4, Oběžník č. 7/76 ze dne 16. 8. 1976.

rekreantů na zájezdech nebyla povinná a cena zájezdu nebyla součástí poukazu na výběrovou rekreaci ROH. Byl také stanoven nejnižší počet účastníků, a to třicet osob. Pro rekreanty, kteří se zájezdu nezúčastnili, musel být samozřejmě zorganizován náhradní program v zázemí zotavovny.¹²⁶

Je jasné, že se kulturní náplň rekreace v konkrétních zotavovnách lišila. Někde byl program pestrý a zábavný, jinde tomu tak být nemuselo. To nám dokládá i oběžný dopis, který nabádá ke zlepšení a vzornému vedení kulturní náplně výběrové rekreace „výběru filmů, zlopsoní práce s tiskem, a knihou, zařazování hodnotných programů do tanočních zábav, využívání výlotů, vycházek, zájezdů a exkursí rekreantů k politicko výchovnému působení, ve využívání gramofonových desek a hudobních konzerv, (...) používání místních znalců a kulturně- osvětových pracovníků, o spolupráci s osvětovými bosodami a závodními kluby v místě, s místními tělovýchovnými organizacemi (...)“.¹²⁷

Stejný oběžný dopis napomíná a nabádá pracovníky zotavoven, aby nebrali na lehkou váhu oslovení soudruhu, soudružko. Stížnost zní, že se „jen nepatrná část rekreantů vzájemně oslovovala odborářským oslovením soudruhu, soudružko“.¹²⁸ Pro příště se má hned od přivítání rekreantů zdůraznit, že jsou všichni přítomní odboráři a že ve vzájemném styku budou používat „čestné oslovení soudruhu, soudružko“.¹²⁹ Krom toho mají být rekreantům vzorem pracovníci zotavoven, kteří se takto mají oslovovat mezi sebou a samozřejmě tak oslovovat i rekreanty. Z hlediska dnešní doby úsměvné, avšak v dané době reálný problém a věc, kterou bylo záhodno dodržovat.

Krom kulturní náplně byl v zotavovnách i bohatý sportovní program. Nejdůležitějším aspektem sportovních her ovšem nebyla kondice, zdraví nebo zábava. Tyto dnes základní atributy sportu byly druhotné. Nejdůležitější bylo upevňování kolektivu a opět ideové působení na rekreanty. Sport měl vést účastníky k upevnění kolektivu, ukázněnému dodržování pravidel a sportovní cti. Jednotlivé zotavovny pořádaly soutěže a sportovní dny, ve kterých soutěžili rekreanti buď mezi sebou v rámci jedné zotavovny, nebo jednotlivé kolektivy dvou a více zotavoven. Do takových sportovních dnů byly zapojeny ukázky spartakiádních cvičení, návštěvy sportovců, reprezentantů a různých přeborníků. Rekreanti si tak měli mimo jiné prověřit svou kondici a fyzické zdraví. Referenti a pozvaní sportovci zase měli za úkol vnést do

---

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ Oběžníky, 1959–1963, karton 2, Oběžný dopis č. 10–17/59, ze dne 15. 6. 1959.

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ Tamtéž.

kolektivu zotavovny zájem o sport, pohyb, zdraví a seznámit rekreanty s novými druhy sportů, které nebyly všeobecně rozšířené. Příkladem za všechny je badminton, gorodky¹³⁰ či plavání.¹³¹

Nelze však říci, že by ve vnímání sportu chyběl aspekt zdraví, prevence či zábavy. Sport „*je nejaktivnější složkou zdravého způsobu života*“.¹³² Metodickými pokyny bylo předepsáno, že pohyb musí být v rámci rekreace organizován 2,5–6 hodin denně, z toho 2,5 hodiny „*formou přímo řízeného programu*“.¹³³ V rámci toho měly zotavovny předepsáno vlastnit a neustále rozšiřovat potřebné sportovní vybavení. Cílem sportovních referentů pak bylo, aby se na sportovně–rekreačních a turistických programech objevilo alespoň třicet procent rekreantů. Mělo se dbát i na pravidelné doškolení programových a sportovních referentů zotavoven ROH.¹³⁴

Každá zotavovna měla mít k zapůjčení zdarma vhodné sportovní vybavení. Pro zimní radovánky měli rekreanti k dispozici výbavu na lyže, tedy: lyže, lyžařské boty a lyžařské hole. Pro nelyžaře byly připraveny saně a boby.¹³⁵

Na konci každého pobytu bylo povinností svolat účastníky rekreace na společnou besedu. Oficiální důvod pořádání těchto besed byl „*kolektivní hodnocení pobytu (...), výsledky jsou cennou pomocí pracovníkům zotavoven i ostatním orgánům a formou účasti našich pracujících na řízení, provádění a neustálém zlepšování výběrové rekreace ROH*“.¹³⁶ Měla být pořádána poslední den před odjezdem, ideálně v pátek odpoledne před večerí nebo až po večerí. Rozhodně ne ve chvíli, kdy je pěkné počasí. Beseda měla být avizována včas, aby se jí zúčastnili opravdu všichni rekreanti. Tedy, aby každý mohl vyslovit svůj názor na průběh rekreace. Besedu zahajoval a řídil správce zotavovny, ovšem účastnit se měla nejvyšší možná většina odpovědných zaměstnanců. Ne ve všech zotavovnách bylo dbáno na předpisy a doporučení ohledně závěrečných besed. Oběžný

---

¹³⁰ Jedná se o tradiční ruskou společenskou hru. Hraje se s pěti dřevěnými válečky o délce dvacet centimetrů a průměru 5 centimetrů. Z těch se v průběhu hry skládá postupně patnáct figur. Například rak, studna, šíp nebo dělo. Sestavy jsou umístěny na čtverci o rozloze 2x2 metrů, který se nazývá gorod. Hráči pak ze dvou stanovišť, která jsou vzdálena 13, respektive 6, 5 metru, házejí dlouhou dřevěnou palicí na válečky tak, aby je vyrazili z gorodu. Hra končí po shoení všech figur a vyhrává ten hráč, který k tomu potřeboval nejmenší počet hodů. Více např.: František KROUTIL–Anna ZINDULKOVÁ, *Gorodky: lidová sportovní hra*, Praha 1950; František TÁBORSKÝ, *Cílové sporty: základní pravidla, organizace, historie*, Praha 2007.

¹³¹ Oběžníky, 1959–1963, Rámcové pokyny a program.

¹³² ÚSRP–Směrnice a pokyny, 1955–1956, 1983–1989, Zásady pro uplatňování zdravotně výchovné činnosti v zotavovnách výběrové rekreace ROH.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ ÚSRP, Zotavovny ROH–Oběžníky ÚSRP, 1964–1974, Oběžný dopis č. 10-5/ 72 ze dne 22. 5. 1972.

¹³⁶ ÚSRP–Směrnice a pokyny, 1955–1956, 1983–1989, Oběžník č. 14/ 63 ze dne 18. 11. 1963, s. 1.

dopis č. 15/58, který byl adresovaný všem zotavovným, apeluje na zaměstnance, aby závěrečné besedy, jež jsou „významnou formou hodnocení jednotlivých směn výběrové rekreace“¹³⁷, prováděli důsledně a nepodceňovali je. Jelikož se v některých zotavovnách těchto besed neúčastnili vedoucí a nechávali je na kulturních referentech, byl vytvořen závazný seznam zásad, jak má závěrečná beseda probíhat. Organizace a průběh besedy byl povinností správce zotavovny na konci každé směny. Povinnou účast měli i kulturní a sportovní referenti. Zaměstnanci zotavovny měli účast nepovinnou, leč doporučenou.¹³⁸

Program byl jednotný a měl svá pravidla. Nejzásadnější částí byly diskuse a závěr besedy, které se mi zdají klíčové a mají svou výpovědní hodnotu. Každý měl možnost se vyjádřit. Diskutující musel uvést své jméno a pracoviště. Cokoliv diskutující řekl, musel předsedající nebo kdokoliv z přítomných pracovníků zotavovny okomentovat a zaujmout k dané věci závazné stanovisko. Ze zápisu mělo být jasně patrné, zda se jedná o názor jednotlivce, skupiny účastníků nebo celého kolektivu rekreatů.

Závěr besedy byl, podobně jako úvod, formální. Byly shrnuty výsledky besedy, předsedající poděkoval za účast a za veškeré připomínky, pochvaly a podněty. Vedoucí zotavovny popřál rekreatům šťastný návrat domů a nezapomněl zmínit „některé závažné politické, hospodářské a odborářské i jiné otázky a úkoly, které charakterizují současnou dobu a čekají odboráře po návratu z rekreace na pracovištích“.¹³⁹ Jinými slovy, na konci se nemělo zapomenout krom milého rozloučení i na politickou agitaci.

ROH samozřejmě doporučovalo, aby zaměstnanci hovořili s rekreaty průběžně, aby se případné potíže či připomínky vyřešily hned v zárodku a nenesly se až do závěrečné besedy. Rovněž bylo doporučeno, aby bylo menší zhodnocení ze strany rekreatů uskutečněno už v polovině pobytu.¹⁴⁰

Ve zotavovnách určených pro rekreaci rodin s dětmi byla upravena i kulturní náplň. V rámci knihoven měl být vyčleněn koutek s dětskou literaturou a literaturou vhodnou pro dospívající děti. Děti měly k dispozici časopisy: Mateřídouška, Pionýrské noviny a ABC malého technika. Hračky si měly rodiny vozit své. V zotavovně bylo připraveno jen pár kousků, které jsou dobře omyvatelné, ovšem pouze pro případ, že rodiče hračky pro své děti zapomenou doma. Preferovala se situace, kdy má každé dítě

---

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ Tamtéž, Oběžník č. 15/ 59, ze dne 1. 8. 1958.

¹³⁹ Oběžníky, 1959–1963, Oběžný dopis č. 14/63 ze dne 8. 11. 1963.

¹⁴⁰ Tamtéž.

své hračky. Pro letní dětské rekreanty bylo jako vhodné doporučeno alespoň malé pískoviště.¹⁴¹

Je zřejmé, že v šedesátých letech, kdy rekreace dětí teprve začínala, nebyly zotavovny na sto procent připravené na dětské aktivity. To vyplývá mimo jiné i z oběžníku č. 9/61 z 15. dubna 1961, který se přímo věnoval doplňování inventáře v zotavovnách určených pro děti. Zde najdeme ideální seznam toho, co má v takové zotavovně být: až třicet kusů dětských knih, dále několik gramodesek s „*programy vhodnými pro děti/ národní a lidové písně, různé vyprávění, pohádky, říkanky atd.*“¹⁴², pět až deset kusů pásků diafilmu s průvodními texty. Filmy neměly být pouze pohádky, ale i místopisná vyprávění nebo životopisy slavných osobností. V zotavovnách nechyběly ani společenské hry, například dáma, mlýn, domino, Člověče nezlob se a podobně. Z hygienických důvodů bylo nutné hry pravidelně dezinfikovat, „*aby nedocházelo k přenosu nákazy*“.¹⁴³ Pro menší děti měly být k dispozici maňásci a také hry, pro nácvik jejich obratnosti, například stolní košíková, kopaná a blešky. Neměly chybět výtvarné potřeby, se kterými mohly děti pracovat pouze pod dohledem.

Na venkovní aktivity dětí bylo také pamatováno. Zotavovna měla poskytovat zapůjčení švihadel, gumových míčků a míčů do vody. Na zahradě měla být čtyřmístná zahradní houpačka nebo podobné zařízení. K již zmíněnému pískovišti je zde ještě doplněno, že ideální pískoviště je se zastřešením, aby byly děti chráněné před přímým sluncem nebo nepřízní počasí. Měly mít k dispozici několik kusů kbelíčků, lopatek a formičky.¹⁴⁴

---

¹⁴¹ Oběžníky, 1959–1961, Oběžník č. 17/61 ze dne 14. 12. 1961.

¹⁴² Oběžníky, 1959–1961, Oběžník č. 9/61 ze dne 15. dubna 1961.

¹⁴³ Tamtéž.

¹⁴⁴ Tamtéž.

Stravování

Způsob a kvalita podávané stravy se postupně proměňovala a vylepšovala. První roky rekreací byly ztíženy faktem, že až do roku 1953 existovalo takzvané přidělové hospodářství. Tento typ hospodářství komplikoval i způsob stravování v rámci rekreací. Účastníci rekreace dostávali k přidělenému poukazu také potravinové lístky, které museli při nástupu do zotavovny odevzdat.¹⁴⁵

Stravování v zotavovnách mělo být vytvářeno podle nejnovějších poznatků o zdravé výživě. Právě na rekreaci se měli lidé seznámit s tím, jak správně jíst, získat zde inspiraci a důležité informace. ÚSRP pravidelně vydávala pokyny, jak v zotavovnách správně vařit, aby byly naplněny zásady zdravého stravování a správné výživy. Měla být eliminována spotřeba cukru a výrobků z bílé mouky, naopak se měly zvýšit dávky ovoce, zeleniny a mléčných výrobků.

Obecně platilo, že v poledne i večer měli mít rekreanti k dispozici jídelní lístek, ze kterého si mohli vybrat ze čtyř jídel. V zotavovnách s menší lůžkovou kapacitou, do padesáti lůžek, to byla tři jídla, ze kterých bylo možné vybírat. Finanční i nutriční hodnota všech nabízených pokrmů měla být pokud možno srovnatelná. Dbalo se na pestrost a neustále se měl zvyšovat standard. Hlavně se to týká ovoce a zeleniny, které měly být dle možností podávány ke všem jídlům.

Při sestavování jídelního lístku byla samozřejmě reflektována roční doba, počasí a také zásobovací možnosti každé zotavovny. V létě byly v nabídce lehčí pokrmy se sezónní zeleninou a ovocem. V zimě naopak jídla sytější. Rozhodně se v rámci jednoho týdne, lépe řečeno jednoho turnusu rekreace, neměla jídla opakovat.¹⁴⁶

Sestavování jídelního lístku měl na starost vedoucí zotavovny, eventuálně jeho zástupce, ve spolupráci s kuchařem a zásobovacím referentem nebo skladníkem. Exempláře se musely uchovávat pro případnou kontrolu, a to po dobu minimálně jednoho roku. Jídelní lístek měl své náležitosti: datum, váha surovin (masa, másla, sýrů, v případě vajec kusy). Večer se k jednotlivým pokrmům připsal počet porcí, které byly reálně za celý den vydány, a vedoucí zotavovny takto doplněný jídelní lístek podepsal a založil.¹⁴⁷

Dle pokynů vydaných 26. března 1958 byla změněna dosavadní norma denní stravy. Snídaně i oběd měly tvořit třicet jedna procent, svačina osm procent a večeře třicet

---

¹⁴⁵ A. ČORNEJOVÁ, *Dovolená s poukazem*, s. 76.

¹⁴⁶ Oběžníky, 1959–1963, Oběžný dopis č. 5/62 ze dne 3. 10. 1962.

¹⁴⁷ Zotavovny ROH–Oběžníky ÚSRP 1964–1974, sig. 102. inv. č. 9, karton 3, Oběžník č. 1/ 1973 ze dne 2. 1. 1973.

procent denní stravy. Oproti původním zvyklostem byla zesílena snídaně na úkor večeře. Základem zesílené snídaně měla být dvakrát týdně dvě vejce, rovněž dvakrát týdně sedmdesát gramů sýra s patnácti gramy másla. Jednou týdně sto gramů masitého pokrmu s výjimkou mletého masa a dvakrát týdně sto gramů vhodné uzeniny s nespecifikovaným doplňkem. Takto předepsaný základ měl být doplněn chlebem, ostatními druhy pečiva a ještě dalšími patnácti gramy másla na osobu. Dle zásobovacích možností neměla chybět zelenina a ovoce. Dvakrát v týdnu byl doporučen med, v ostatních dnech „*skutečně dobrý džem, nikoliv marmeládu (...) s vysokým obsahem cukru*“.¹⁴⁸ Minimálně dvakrát týdně byla předepsána teplá snídaně. K pití měl být k dispozici čaj a teplé mléko.

V souvislosti se snídaněmi se v dané době, a vlastně je tak tomu i dnes, vedla diskuse o vhodnosti pečiva pro lidský organismus. Dnešní diskuse je patrně mnohem vyhrocenější, avšak už v padesátých letech minulého století se vědci touto otázkou zabývali. Nejvíce se řešil rozdíl mezi bílým a tmavým chlebem. Mezi lidmi bylo oblíbenější světlé pečivo, protože v lidech evokovalo jakousi sociální prestiž. Tmavé pečivo, ačkoliv je výživově hodnotnější, bylo spojeno s nedostatkem a hladem za světových válek a okupace.¹⁴⁹ Tmavé pečivo vyráběné v období míru však bylo kvalitnější, bez příměsí a nastavování příměsemi z jiných druhů mouky (ječné, bramborové apod.).¹⁵⁰ Odborníci se hlavně snažili snížit potřebu světlého chleba a nahradit jej tmavým chlebem. Tmavý chléb byl všeobecně považován jako zdravá příloha.¹⁵¹

Velmi oblíbené bylo sladké a tučné bílé pečivo. To tvořilo stabilní součást každodenní stravy běžného člověka. Jak doma, tak na rekreaci. K těmto druhům pečiva byli odborníci samozřejmě ještě kritičtější než k bílému chlebu. Nejvíce kritiky si však odnášely dodnes oblíbené knedlíky. O jejich problematice a výsadním postavení v jídelníčku Čechoslováků bude v práci ještě řeč.¹⁵²

Obědy měly mít tři části. Polévku, hlavní chod a moučník. Bylo doporučeno střídát hnědé a bílé polévky doplněné o chléb. Hlavní pokrmy měly být na výběr z několika možností úprav masa. Ideální bylo na každou úpravu jiný druh masa. Základní úpravy byly: vařené/dušené, pečené, smažené a bezmasé nebo částečně masové jídlo.

¹⁴⁸ Oběžníky, 1959–1963, Oběžný dopis č. 5/62, 3. 10. 1962, ve stejném znění je i Oběžný dopis č. 8/69 ze dne 6. 6. 1969.

¹⁴⁹ Martin FRANC, *Řasy nebo knedlíky? Postoje odborníků na výživu k inovacím a tradicím v české stravě v 50. a 60. letech 20. století*, Praha 2003, s. 86–89.

¹⁵⁰ Vladimír EMMER, *Jaký chléb si žádá spotřebitel*, *Výživa lidu* 6, 1951, č. 4, s. 100–101.

¹⁵¹ Eva ŠAFÁŘOVÁ, *Obložené chlebičky a studené mísy*, *Sešity domácího hospodaření*, sv. 50, 1970, s. 1.

¹⁵² M. FRANC, *Řasy nebo knedlíky?*, s. 91.

Bylo doporučeno jako hlavní chod nepodávat sladká jídla, protože po hlavním chodu následoval moučník. Jeden z pokrmů měl být na bázi dietního jídla, které bylo primárně určeno pro rekreanty s menšími zažívacími poruchami. Minimálně jednou za týden měla být zařazena drůbež.¹⁵³

Maso a masné výrobky byly důležitou součástí jídelníčku a byly také v hledáčku dobových expertů na optimální stravu. Padesátá a šedesátá léta se nesla v duchu požadavku na zvýšení podílu živočišných bílkovin ve stravě populace. Na počátku padesátých let bylo silně propagované těžké a tučné vepřové maso. Postupem času se ale přicházelo na to, že vepřové má více nedostatků než předností. Byla tedy snaha dostat na trh, a hlavně do domácností, více masa hovězího a telecího. Obliba vepřového ale neklesala. Lidé si zvykli na vepřové, které je tučné, chuťově jim vyhovovalo a bylo za přijatelné ceny. Oproti tomu hovězí maso je méně tučné a dražší. Je tedy jasné, která varianta byla oblíbenější.¹⁵⁴ Drůbeží maso bylo, co do konzumace, podle oficiálních údajů v první polovině šedesátých let na průměrné úrovni vyspělých zemí.¹⁵⁵ Do budoucna se ovšem počítalo s omezením vepřového a zvýšením spotřeby hovězího, telecího a drůbežího masa.¹⁵⁶

Mezi lidmi byly oblíbené také různé druhy uzenin. Odborníci sice věděli a shodovali se, že se nejedná o vhodnou složku stravy, ale nijak proti uzeninám neagitovali ani ve velkém neupozorňovali na jejich škodlivost. Bylo to nejspíše proto, že uzeniny tvořily důležitou součást jídelníčku obyčejných lidí, hlavně dělníků. Uzeniny také umožňovaly pracujícím ženám urychlit přípravu jakéhokoliv pokrmu. Dalším důvodem oblíbenosti byla jejich nízká cena.¹⁵⁷ Není tedy divu, že se dostaly na talíř rekreatů, ačkoliv v menší míře než v běžném životě.

K jednotlivým masovým pokrmům měly být voleny vhodné příkrmy, které se opět jako druhy a úpravy masa neměly opakovat. Krom oblíbených brambor a houskových knedlíků se měly zařazovat méně známé příkrmy. Například noky, výrobky z bramborového těsta či těstoviny. Postupně se měly omezovat houskové knedlíky.

Ke každému hlavnímu jídlu byla k dispozici ještě příloha ve formě syrové zeleniny, zeleninového salátu nebo tepelně upravená zelenina.

---

¹⁵³ Oběžníky, 1959–1963, Oběžný dopis č. 5/ 62 ze dne 3. 10. 1962, ve stejném znění je i Oběžný dopis č. 8/ 69 ze dne 6. 6. 1969.

¹⁵⁴ M. FRANC, *Řasy nebo knedlíky?*, s. 52–53.

¹⁵⁵ Václav ZÁPOTOCKÝ, *Spotřeba potravin v ČSSR a ve světě*, *Výživa lidu* 19, 1964, č. 2, s. 30.

¹⁵⁶ M. FRANC, *Řasy nebo knedlíky?*, s. 53–55.

¹⁵⁷ M. FRANC, *Řasy nebo knedlíky?*, s. 57.

Pouze v poledne směly být rekreatům podávány moučníky. Součástí večeře ani snídaně moučník nebyl, respektive nesměl být. Výjimkou byly pouze zmrzlina, zmrzlinové poháry s ovocem a šlehačkou, případně šlehačkové poháry s ovocem, které měly být podávány jednou týdně k večeři, a to buď první, nebo poslední den rekreace. Na přivítanou nebo na rozloučenou. V rámci normativu nebyla rekreatům podávána černá káva. Poslední věc týkající se moučníků je předpis podávání teplých moučníků, a to minimálně dvakrát v týdnu.¹⁵⁸

Večeře měly dvě části. Předkrm a hlavní jídlo s příkrmem, eventuálně s přílohou. V případě chladného počasí bylo doporučeno přidat ještě polévku. Zásady sestavování jídelníčku byly u večeří stejné jako u obědů. Mělo být k dispozici několik úprav více druhů masa a minimálně jeden dietní pokrm. Výjimku u večeří tvořila smažená jídla, která směla být podávána k večeři maximálně třikrát týdně.

Předkrmy byly studené i teplé. Teplý předkrm měl být v jídelníčku dvakrát v týdnu. Předkrm měl vhodně doplňovat následující hlavní chod a ve většině případů měl být domácí. Nejčastěji se jednalo o saláty, zdobená vejce, aspiky a podobně. Konzervované potraviny měly být minimalizovány a podávány maximálně dvakrát za týden. Příkladem mohou být rybí výrobky v oleji, tomatě nebo vlastní šťávě. Nevhodné předkrmy byly například sýry, prejt, ovar nebo haše, a to kvůli přílišné sytosti.¹⁵⁹

Po večeři byl k dispozici ještě takzvaný doplněk, který představoval jakýsi dezert. Jednalo se o poměrně pestrou škálu možností. Od mléčných výrobků ve formě koktejlů, tvarohové pěny nebo zmrzliny přes ovocné pěny, mražené ovocné výrobky až po čerstvé pomazánky.¹⁶⁰ Zcela nevhodným doplňkem byly „přesnídávkové“ polévky¹⁶¹ či míchané kompoty nebo tvrdý sýr s chlebem, máslem a zeleninou.¹⁶²

Večerní doplňky se, podobně jako hlavní pokrmy, polévky, snídaně a další pokrmy, neměly v rámci týdne opakovat. Z uvedeného pokynu vyplývá, že měl být častěji upřednostňován doplněk po večeři, avšak ve dnech, kdy bylo nepříznivé, chladné

---

¹⁵⁸ Oběžníky, 1959–1963, Oběžný dopis č. 5/ 62 ze dne 3. 10. 1962, ve stejném znění je i Oběžný dopis č. 8/ 69 ze dne 6. 6. 1969.

¹⁵⁹ Tamtéž a Zotavovny ROH–Oběžníky ÚSRP 1964–1974, Oběžník č. 8/69 ze dne 6. 6. 1969.

¹⁶⁰ Tamtéž.

¹⁶¹ Gulášová, drůbková, dršťková, hovězí vývar s domácími nudlemi a další. Zotavovny ROH–Směrnice–Špindlerův Mlýn. Pokyny, 1965, 1969, 1973–1978, 1989, sign. 120, inv. číslo 170, karton 37, Interní provozní pokyn pro všechny zotavovny, Špindlerův Mlýn dne 26. 5. 1965.

¹⁶² Tamtéž.

či deštivé počasí, měla být upřednostněna polévka. Bylo doporučeno polévku přidat do menu na rozloučenou a na přivítanou, kdy byla součástí večeře i již zmíněná zmrzlina.¹⁶³

Při četbě návrhů na doplňky jsem si vybavila dobový seriál *Rozpaky kuchaře Svatopluka*, v jehož titulcích na začátku i na konci běžely fotografie výše zmiňovaných pokrmů. Od pudinku se šlehačkou přes polévky až po rozličné moučníky. Seriál se sice nezabýval problematikou rekreací ROH, ale představoval, jistě mírně pokroucenou, realitu gastronomie v Československu. Ponecháme-li stranou tendenčnost seriálu, dokážeme my, kteří jsme tuto dobu nezažili, alespoň částečně a zprostředkovaně nasát atmosféru gastro světa v dané době a vidět, jak zhruba vypadaly pokrmy v restauracích a dalších stravovacích podnicích.¹⁶⁴

Do změny norem v roce 1958 byly odpolední svačiny poměrně jednotvárné. Každý den teplý nápoj a k němu domácí pečivo. Jednoduše řečeno přesně to, na co byla, a dnes bohužel stále ještě je, velká část lidí zvyklá. Změněná norma zvýšila nutriční hodnotu tohoto jídla a předepsala, co má být kolikrát týdně podáváno. Nově byl svačtinový jídelníček opravdu pestrý. Dvakrát týdně se podávala pomazánka s pečivem a ovocem, jednou týdně domácí pečivo, například koláče, buchty s mákem nebo tvarohem a k tomu nespecifikovaný nápoj. Dvakrát týdně se měl v jídelníčku objevit jogurt s džemem a tukovým rohlíkem a poslední kombinaci tvořil opět blíže nespecifikovaný nápoj, chléb s patnácti gramy másla a dvaceti gramy džemu podávaný rovněž dvakrát v týdnu.

Přechodně se v rámci rekreační akce od 30. května, respektive 6. června, 1965 zrušilo odpolední podávání svačin v rámci výběrové rekreace ROH. Plná hodnota odpoledních svačin byla nově nahrazena doplňkem po večeři nebo zařazením polévky před hlavním chodem. Cena za doplněk či polévku musela svou výší odpovídat normativu na původní odpolední svačinu, to jest jedna koruna a padesát haléřů.¹⁶⁵

Nápoje se měly přizpůsobovat ročnímu období a aktuálnímu počasí. Tedy v zimě spíše teplé a v létě studené nápoje. Nejvíce se mělo používat mléko.¹⁶⁶

Pokud se skupina rekreatů vydala na zotavovnou organizovaný celodenní výlet, respektive výlet, na kterém se nemohli stravovat ve své domácí zotavovně, musela zotavovna dohodnout plnohodnotnou náhradní stravu ve stejné cenové, kvalitativní i

---

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ *Rozpaky kuchaře Svatopluka* byl československý televizní seriál z roku 1985, podle scénáře Jaroslava Dietla. Režisérem byl František Filip.

¹⁶⁵ Interní provozní pokyn pro všechny zotavovny, Špindlerův Mlýn, dne 26. 5. 1965

¹⁶⁶ Oběžníky, 1959–1963, Oběžný dopis č. 5/ 62 ze dne 3. 10. 1962.

kvantitativní rovině složenou z polévky, hlavního chodu a moučnicku.¹⁶⁷ Pokud nebyl zajištěn oběd v jiné zotavovně, restauraci či podniku, dostali rekreanti finanční poukázku v ceně oběda nebo balíček se studeným obědem ze své domovské zotavovny. Výplata peněz byla zakázána.¹⁶⁸

Rok 1958 přinesl v souvislosti s úspěšnou účastí na Expo v Bruselu přelom nejen v souvislosti s oživením cestovního ruchu po ukončení nejhoršího období studené války, ale i nástup jakéhosi konzumního způsobu života. V nově nastupující československé gastronomii se objevila jídla, která přinesla moderní a čerstvý vzduch do poměrně jednotvárné československé kuchyně. Mezi běžné pokrmy se zařadily nové, dosud neznámé, potraviny a zvyklosti. To nejlépe dokládá přepracování Kuchařského lexikonu Josefa Bittermana z roku 1934. Do nového vydání byly zařazeny moderní předpisy, které měnily dosavadní zvyklosti. Společnost pro racionální výživu dokonce doporučovala, aby v zotavovnách určených pro zahraniční hosty nebyly podávány typické české pokrmy, ale aby jídelníček pro cizince byl sestaven na základě mezinárodní kuchyně. „*Gulášovou a dršťkovou polévku a knedlíky si ponechejte jako atrakci.*“¹⁶⁹

Ukazuje se, že nové principy měly být opravdu zavedeny do praxe. Dokazuje to doplněk k pokynům pro stravování z 2. června 1959, kde jsou uvedena nová jídla, která mají rozšířit dosavadní sortiment: Bulharské špagety, lečo, máslové paštičky plněné jemným ragú, tomaty plněné telecím ragú, rybí ragú, zapékané špagety po milánsku, šunkový chlebiček se sýrem (teplý) a další. U každého pokrmu je rozepsán postup přípravy a potřebné suroviny.

Samozřejmě nelze tvrdit, že nové technologie, postupy a potraviny byly zavedeny hned a bez potíží. Každá novinka musela překonat velkou spoustu překážek. Od nedostupnosti některých surovin až po zvyklosti širokých vrstev ohledně stravování. Jak se říká „starého psa novým kouskům nenaučíš“, tak ani zaběhlé kuchaře a hosty zvyklé na určité konkrétní pokrmy nebylo jednoduché převést do nových zvyklostí ze dne na den. K tomu nepřispívala ani nízká zásobenost československé obchodní sítě nebo náročnost nových technologických postupů. Nelze však tuto část československé

---

¹⁶⁷ Tamtéž, Oběžný dopis č. 10–11/ 59.

¹⁶⁸ ÚSRP, Zotavovny ROH–Oběžníky ÚSRP, 1964–1974, Oběžník č. 1/ 1973, 2. 1. 1973.

¹⁶⁹ Robert SEDLÁK, *Zamyšlení nad rekreačním jídelníčkem*, Výživa lidu 20, 1965, č. 6, s. 103–104.

gastronomie nezmínit, jelikož k určitým změnám došlo. Začalo se více dbát na racionalizaci výživy, kvalitu surovin a postupy, které kvalitu surovin neponičí.¹⁷⁰

O kvalitě předkládaných jídel by se z hlediska optimálního vlivu na lidský organismus dalo polemizovat, každopádně nelze upřít snahu o pestrost. S tím souvisí i otázka zdravé stravy a výživy, která se v oběžnících také objevila. Nejedná se sice o konkrétní doporučení, pouze o výzvu, aby se zotavovny účastnily celostátní akce „Výživa a zdraví“ v roce 1960 (2.–9. října 1960). V zotavovnách se kromě vhodně upraveného jídelníčku měly objevit i různé informační letáky, plakáty, hesla a filmy, které by upoutaly zájem o akci.¹⁷¹ Jak se ale dozvíme ze zápisu z porady, konkrétně v bodě sedm. Průběh rekreace – otázky zásobování a podobně ze 6. června 1977, jídelníček rekreantů občas postrádal zeleninu, a to z důvodu jejího všeobecného nedostatku.¹⁷²

Zde opět narážíme na rozpor mezi tradiční kuchyní středních vrstev, tedy běžných lidí, kteří měli své zvyklosti a očekávali je i v rámci rekreační kuchyně, a motivací vyšších míst ve vytvoření moderní, zdravé kuchyně. Tyto dvě linie se, stejně jako je tomu dnes, v některých případech rozcházely. Kuchaři zotavoven tedy museli hledat kompromis mezi předpisy a normami a mezi chutěmi a zvyklostmi strážníků. Česká, respektive československá kuchyně, vycházela ještě v padesátých letech z vídeňské kuchyně, která byla stravou „těžkou, sladkou a tučnou“.¹⁷³ Sytívnost byla také poměrně vysoká, což je na jednu stranu žádoucí. Na stranu druhou se však musíme podívat, díky čemu byly oblíbené pokrmy tolik sytivé. Bylo to kvůli nadužívání mouky a tuku, a naopak nízké úrovni využití čerstvého ovoce a zeleniny.¹⁷⁴

Absence nebo spíše nízké zastoupení ovoce a zeleniny se snažili vědci a odborníci zlomit a několikanásobně navýšit. Propagovali co nejvyšší využití ovoce a zeleniny, a to v různých formách a úpravách. Čím více výrobků bylo k dispozici, tím více je lidé zařazovali. Nelze si představit dnešní trend, kdy čím dál více lidí dbá o to, aby součástí každého jídla bylo čerstvé ovoce či zelenina. V dané době to šlo mnohem pomaleji. Lidé

---

¹⁷⁰ Společnost pro racionální výživu byla poměrně aktivní a vydávala různé poučky, knihy a příručky. Pravidelně se scházela na sjezdech, kde se řešily novinky, výživová doporučení a jejich zavedení do běžného provozu. Vizte např. M. FRANC, *Řasy nebo knedlíky?*.

¹⁷¹ Oběžníky, 1959–1963, Akce–výživa a zdraví ze dne 21. 7. 1960.

¹⁷² Zápisy z porad, 1977, karton 6, Zápisy z porad vedení Pec pod Sněžkou, Zápis z porady ze dne 6. 6. 1977.

¹⁷³ Marie HRUBÁ, *Dosavadní výsledky výchovy k správné výživě*, *Výživa lidu* 6, 1951, č. 4, s. 89.

¹⁷⁴ M. FRANC, *Řasy nebo knedlíky?*, s. 37–39 .

byli odkázáni hlavně na sezónní ovoce a zeleninu. V zimě je měly nahradit konzervované či mražené ovoce a sterilizovaná zelenina.¹⁷⁵

Místo tučných a těžkých moučníků se nově objevily tvarohové poháry s ovocem, nová kombinace sýrů, medu a ovoce nebo ovocné omáčky a polévky.¹⁷⁶

Zvýšení oblíbenosti zeleniny bylo podporováno zavedením méně známých druhů. Nejoblíbenější se stala šestice zelí, květák, cibule, okurky, mrkev a rajčata. Konzumace zeleniny byla všeobecně považována jako základ vhodného a zdravého stravování. Dobové statistiky však ukazují, že konzumace zeleniny nijak skokově nerostla. Rekreace ROH měla dávat lidem mimo jiné návody a nové myšlenky, které měli rekreatanti následně přenést do svých domovů a na svá pracoviště. Konzumace ovoce a zeleniny byla jedním z pilířů. Již bylo zmíněno, že v oběžných dopisech a pokynech byla zelenina v rámci jídelníčku zmiňována poměrně často a měla být k dispozici denně, ideálně u každého jídla. Zde bohužel jak zotavovny, tak domácnosti narážely na již zmíněné potíže s distribucí.¹⁷⁷

V roce 1963 byl ve všech zotavovných povinně zaveden jeden bezmasý den v týdnu. Ovšem opět platila výjimka, která potvrzuje pravidlo. Povinnost bezmasého dne se netýkala zotavoven a zařízení, která byla určena pro zahraniční rekreaty.¹⁷⁸ V archivu jsem objevila několik oběžných dopisů, informací a příkazů, které důsledně požadují dodržování bezmasého dne, například v dopise z 8. června 1966, kde je za bezmasý den označen čtvrtek. Z hlediska obsahu dopisu je velmi úsměvné vyžadovat bezmasý den, kdy jsou zakázány pokrmy z „výsekového masa hovězího, telecího a vepřového“.¹⁷⁹ Ovšem za tímto zákazem následuje devět řádků s příklady pokrmů, jichž se bezmasý den netýká.

Poměrně dost kontroverze přinášely již několikrát zmíněné a dodnes démonizované knedlíky. Ty byly, jsou a nějakou dobu patrně i nadále budou, důležitou součástí české kuchyně. Zajímavé je, že už v době, o které se bavíme, byly knedlíky vnímané velmi kontroverzně a výživoví poradci upozorňovali, že se jedná o prázdné

---

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 99–103.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 102–103.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 104–105.

¹⁷⁸ Oběžníky, 1959–1963, Oběžný dopis č. 10–18/ 63 ze dne 3. 7. 1963.

¹⁷⁹ V bezmasý den bylo povoleno připravovat masité polévky, pokrmy z ryb, drůbeže, zvěřiny, drobů a skopového masa. Z produkce vepřového směly být podávány hlavy, nožičky, kolena a ocásky. Mleté maso smělo být rovněž využíváno bez omezení: sekané pečeně, jitrnice, karbanátky, haše, jelítka a podobně. Směla se podávat šunka i moravské uzené. Oběžníky ÚSRP 1964–1974, Opis dopisu odboru obchodu ONV v Trurnově ze dne 6. 6. 1966.

kalorie a řadili je z hlediska zdravé výživy k „*zcela bezcenným a zavrženihodným balastem stravy bez sebemenších stop tzv. ochranných látek, hodným pouze energetického vymýcení*“.¹⁸⁰ Knedlíky však měly a mají, společně s bílým pečivem, pro většinovou populaci zásadní výhodu. Tou je jejich vysoká sytívnost. Nesmíme zapomínat na fakt, že ještě na počátku šedesátých let byly knedlíky s omáčkou (bez masa), běžným pokrmem v automatu.¹⁸¹

Krom knedlíků se ve velkém využívaly brambory. Dnes hojně podávané přílohy rýže a těstoviny neměly v padesátých ani šedesátých letech přílišnou oblibu a vysoké zastoupení na talířích běžného dne. Rýže, ačkoliv je její příprava rychlá a nenáročná, nebyla příliš hojně využívána. Oproti knedlíkům je její nutriční hodnota zanedbatelná, ovšem ani odborníci rýži nijak zvlášť nepropagovali. V případě těstovin byla cesta na stůl československých obyvatel pomalá, ale jistá. Těstoviny u vědců nikdy nezbuzovaly přílišné nadšení. Přece jen se jedná o polotovar. Ve snaze o větší pestrost stravy však byly těstoviny více podporované než zmíněná rýže.¹⁸² Jako důkaz postupného zařazení může posloužit výše zmíněný výpis nově zavedených pokrmů v rámci jídelníčku výběrové rekreace ROH.

V oběžných dopisech a pokynech o stravování se často hovořilo o mléce. Dnes je to pro většinu z nás nemyslitelné, ale oběžné dopisy předepisovaly mléko jako jednu z hlavních částí pitného režimu. Ráda bych se u problematiky mléka v inkriminované době pozastavila. Jistě si mnozí z nás vybaví dobovou komedii *Parta hic*, jejíž děj se točí kolem mléka a jeho potřebě pro lidský organismus. Respektive představuje mléko jako prevenci před hornickou nemocí z povolání zvanou silikóza.¹⁸³

Mléko a mléčné výrobky byly společně s masem chápány jako důležitý zdroj živočišných, tedy plnohodnotných, bílkovin. V Československu bylo sice jako zdroj bílkoviny oblíbenější maso, ale i mléčné výrobky, hlavně sýry, nebyly zanedbatelnou položkou na jídelníčku běžných lidí. Oblíbenost mléčných výrobků začala stoupat hlavně v padesátých a šedesátých letech, kdy kvalita mléka dosáhla poměrně vysoké úrovně. Průzkumy chutí u mládeže v letech 1948–1949 vypovídají o poměrně nízké oblíbenosti jogurtů, sýrů i mléka.¹⁸⁴ Patrně to souvisí s ne příliš vysokou kvalitou v Československu

---

¹⁸⁰ M. FRANC, *Řasy nebo knedlíky?*, s. 40–41.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 41.

¹⁸² Tamtéž, s. 94–95.

¹⁸³ Československá komedie z roku 1976, podle scénáře Václava Jelínka a Pavla Toridy. Režisérem je Hynek Bočan.

¹⁸⁴ M. ŠKOPKOVÁ, *Chutě naší mládeže*, *Výživa lidu* 5, 1950, č. 4, s. 81.

produkovaneho mléka. Dále také s problémy s distribucí, hygienickou ochranou a v neposlední řadě i s vysokou nemocností dojníc. Tyto problémy se ale v průběhu padesátých a v první polovině šedesátých let podařilo vyřešit a například v letech 1953–1962 vzrostla spotřeba sýrů na dvojnásobek.¹⁸⁵ Důležitou roli jistě sehrál i větší výběr mléčných výrobků na trhu. Oblíbené byly již zmíněné sýry různých druhů, mražený smetanový krém zvaný Polárka, tvaroh, ale i pochoutky jako sladké kondenzované mléko v tubě Piknik nebo kondenzovaná slazená smetana do kávy nebo čaje Jesenka.¹⁸⁶ Svou roli jistě sehrála i propagace mléka a mléčných výrobků československými odborníky na zdravou stravu. Příkladem za všechny může být masivní propagační kampaň, která odstartovala okolo roku 1965, jejíž součástí bylo od roku 1966 zavádění mléčných svačín ve školách.¹⁸⁷ S distribucí mléka ve školách a školkách se, i přes nevoli některých rodičů, vlastně setkáváme do dnešní doby. Nicméně už v této době se objevovaly hlasy kardiologů, které poukazyvaly na přeceňování účinků mléka a naopak upozorňovaly, že pití mléka není pro dospělou populaci optimální.¹⁸⁸ „*Mléko a mléčné výrobky patřily společně s ovocem a zeleninou k hlavním druhům potravin propagovaných v rámci snah o racionalizaci výživy. Představovaly významný zdroj žádaných živočišných bílkovin, vápníku a některých dalších minerálních látek.*“¹⁸⁹ Běžně se objevovaly reklamy, na kterých byly zobrazené děti s lahví mléka v ruce a nápisem „Dětem pro zdraví“ nebo „Od zdravých krav zdravé mléko“. Agitace tedy probíhala od těch nejmenších, kterým se důležitost mléka a mléčných výrobků vštěpila už v dětském věku a tím pádem si ji nesly (nebo alespoň) měly nést do dospělosti.¹⁹⁰

Jelikož do zimní sezony spadaly oblíbené Vánoce a Silvestr, zotavovny nepřerušovaly svou činnost a fungovaly v běžném režimu. Mimo slavnostní výzdobu se dbalo i na slavnostní pokrmy. Pro vánoční svátky a Silvestr byl navýšen normativ za stravu na osobu na den. Na Štědrý den na sedm korun a padesát haléřů a na Silvestra pět korun. Ve všech zotavovnách ROH měl Štědrý den probíhat dle stejného scénáře. K obědu se vybíralo ze dvou pokrmů, večer bylo připravováno jednotné menu složené z polévky, jež nebyla předepsána, a záleželo na zvyklostech zotavovny. Jako předkrm se podávala ryba v teplé úpravě. Hlavní jídlo se skládalo z telecího, drůbežího či jiného

---

¹⁸⁵ Ludmila ŘÍHOVÁ–Aloisie POSLTOVÁ, *O kursu vaření ve Vinařicích*, *Výživa lidu* 12, 1957, č. 5., s. 113.

¹⁸⁶ M. FRANC, *Řasy nebo knedlíky?*, s. 73–78.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 75–76.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 71.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 70.

¹⁹⁰ Tamtéž.

druhu masa doplněného o hodící se příkrm a přílohu. Výjimečně byl k večeři podáván moučník, nejčastěji jablkový závin, a dokonce i káva. Jako bonus dostal každý rekreant, včetně dětí, „koledu“ složenou z jablka, ořechů a vánočního pečiva.¹⁹¹

Na Silvestra byla navíc o půlnoci druhá večeře. Sváteční tabule měly být prostřeny slavnostně a měla být věnována vyšší pozornost servisu.¹⁹²

V souvislosti s Vánocemi bych se ještě na chvíli zastavila u oblíbenosti ryb v jídelníčku rekreantů. Ryby byly v naší historii, zvláště v raném novověku, důležitým prvkem jídelníčku. Rybí maso bylo důležitým zdrojem živočišných bílkovin za nízkou cenu. V padesátých letech začala oblíbenost ryb mírně stoupat. Mimo jiné i pro to, že je doporučoval ruský lékař Ivan Petrovič Pavlov. Cestu na stůl běžných lidí ve dvacátém století ale neměly ryby úplně jednoduchou. Mohla za to negativní nálepka, kterou ryby získaly v období lístkového hospodářství za nacistické okupace, tedy že se jedná o náhražku masa.¹⁹³ V šedesátých letech se podařilo dostat na československý trh mořské ryby, které získaly větší oblíbenost než tuzemské. Jednalo se převážně o výrobky. V Československu se začalo více konzumovat filé ze Sovětského svazu, které konzumenta neobtěžovalo kostmi a jeho cena byla více než příznivá, uzené mořské ryby, mořští úhoři či velrybí maso z Norska.¹⁹⁴

O oblíbenosti, respektive neoblíbenosti, ryb v Československu svědčí mimo výše popsaného i fakt, že v oběžných dopisech a pokynech pro zotavovny se o rybách prakticky nemluví. Byly zmíněny v souvislosti se štedrovečerním menu, případně měly být výrobky z ryb podávány jako předkrm.

Nápoje byly v rámci jednotlivých jídel dne zmíněny jen okrajově. V oběžných dopisech a pokynech se o nápojích příliš nehovořilo. Zvláštní pozornost však byla věnována alkoholu. Jeho prodej byl v zotavovnách ROH, s účinností od dubna 1958, zakázán. Rozhodnutí bylo odůvodněno celostátní snahou o snižování alkoholu v ČSR a tím, že „zotavovny ROH slouží pracujícím k odpočinku a k upevnění jejich zdraví, a proto i s tohoto hlediska je nežádoucí, aby v nich byly podávány lihoviny“.¹⁹⁵ I v tomto případě ale platí známé pořekadlo, že každá výjimka potvrzuje pravidlo. Ve stejném dopise, jež kategoricky zakazuje prodej alkoholických nápojů, je druhým dechem dodáno, že „pouze

---

¹⁹¹ ÚSRP, Zotavovny ROH–Oběžníky ÚSRP, 1964–1974, Oběžný dopis č. 8/69 ze dne 2. 12. 1971.

¹⁹² Tamtéž.

¹⁹³ M. FRANC, *Řasy nebo knedlíky?*, s. 81–83.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 83.

¹⁹⁵ ÚSRP–Směrnice a pokyny, 1955–1956, 1983–1989, Oběžník č. 4/ 58 ze dne 24. 3. 1958.

*v těch zotavovných, kde probíhá zimní rekreační akce, mohou být k teplým nápojům podávány: rum, brandy nebo koňak“.*¹⁹⁶

Je jasné, že zpětně nemůžeme zjistit, jaká byla každodenní realita předkládaných pokrmů a nápojů. Zda byly předpisy dodržované, či ne a pokud ano, tak v jak velké míře. K detailnějšímu a snad i realistickému obrazu jídelní rutiny v rámci výběrové rekreace ROH nám mohou posloužit zápisy z kontrol provedené v jednotlivých zotavovných.

V zotavovně Družba se jedna z kontrol, ke které se v archivu dochovala dokumentace, konala ve dnech 8. a 9. dubna 1974. Kontrolu provedli pracovníci SZ ROH v Peci pod Sněžkou. Revizi zboží ve skladu, jež je také součástí zápisu, ponechávám stranou a zaměřím se na kontrolu jídelního lístku a stravu, jež byla v tyto dny podávána rekreantům.¹⁹⁷ Zesílené snídaně byly na výběr dvě, jejich složení a střídání jednotlivých prvků byly dle zápisu v pořádku. Na jídelním lístku nechyběla uvedená gramáž masa, uzenin a sýrů. Polévky se, dle platných předpisů, střídaly ve složení hnědá a bílá. Hlavní jídla byla kontrolou shledána jako vhodná, leč v některých případech gastronomicky nezajímavá. V jídelním lístku se objevovala požadovaná zelenina v různých úpravách, ovoce i kompoty. Jídla byla shledána jako chutná a na dobré úrovni. Strava však nebyla jen chválena. Objevilo se i několik nedostatků, které měly být odstraněny. V první řadě to bylo používání sádla. Kontrola radí, aby byl pro příště využíván spíše „olej, tuk 100% a máslo, sádlo jen v těch případech kde je nutné jej použít“.¹⁹⁸ Další výtku se týkala dětských svačtin, ke kterým by neměl být podáváný suchý salám. „Stačí rohlík neb chléb s máslem a ovoce.“¹⁹⁹

V rámci norem a předpisů bylo samozřejmě pamatováno i na zvláštní stravu přizpůsobenou dětem a jejich potřebám. „Strava dětí, ač se mnoho neliší od stravy dospělých, vyžaduje pečlivější výběr i úpravu pokrmů (...). Dětem bude ve všech zotavovných ROH podávána strava–bude stejně jako dospělým 4x denně a bude se skládat z vydatné snídaně, oběda, odpolední svačiny a večeře. Součástí vydatné snídaně bude i menší přesnídávka.“²⁰⁰ Přesnídávka měla být jen malý doplněk, zhruba pět procent hodnoty denní stravy. Jednalo se o sezónní ovoce a zeleninu, chléb s máslem či sušenky. Zkrátka něco, co bylo možné odnést a sníst během dopoledne. Co se snídání

---

¹⁹⁶ Tamtéž.

¹⁹⁷ Zotavovny ROH–Družba–Zápisy z kontrol. 1966–1967, 1969–1975, 1977–1979, sign. 300, inv. číslo 74, karton 1, Zápis o provozní kontrole na zotavovně ROH Družba na Malé Úpě ve dnech 8. a 9. dubna 1974.

¹⁹⁸ Tamtéž.

¹⁹⁹ Tamtéž.

²⁰⁰ Tamtéž.

týká, z dnešního pohledu na optimální stravu pro děti to bylo špatné. Každý den pečivo, mléčný nápoj, sušenky, netučné a dietní pokrmy, vajec a dalších pro vývoj důležitých prvků jídelníčku minimum. Podobně odpolední svačina v podobě jogurtu s pečivem nebo mléčného nápoje s chlebem, máslem a medem. Obědy a večeře na tom byly o něco lépe. Na menu bylo vždy maso s přílohou a jako doplněk salát nebo kompot. K obědu bývala i polévka a jednou denně moučník. V den odjezdu dostávaly děti, stejně jako dospělí, plnohodnotnou snídani za plnou cenu a navíc ještě balíček na cestu.

Součástí jídelního lístku pro dospělé rekreanty měl být i jídelní lístek pro děti. Jak už bylo naznačeno, strava dospělých a dětí se lišila. Oběžník ale zdůrazňuje, že pokud by rodiče chtěli pro své děti jídlo, které mají dospělí rekreanti, má jim být vyhověno. Samozřejmě porce musí být pokrácena, aby vyhovovala velikosti dětské porce.

Ve dnech 10., 13. a 14. března 1978 byla provedena kontrola v zotavovně Budovatel. V rámci kontroly byl proveden rozbor jídelního lístku ze dnů 6.–11. března 1978. Jídelní lístek byl připravován společně vedoucím kuchařem, provozářem a skladnicí. Výživnost pokrmů byla shledána jako vhodná, v souladu se správnou výživou. U každého jídla byly uvedeny kalorické hodnoty. Dle výše popsaných snídaňových norem se zdá, že zotavovna Budovatel postupovala správným směrem. Za kontrolované období se na snídani objevilo jedenkrát tepelně zpracované maso, čtyřikrát džem, jednou med, dvakrát byla sladká kaše s ovocem a jogurtem. Čtyřikrát byly v rámci snídaňové výroby, jednou dokonce pečený vepřový bůček, sýry a vejce byly, dle názoru kontroly, prostřídány vhodným způsobem. Odjezdová snídaň byla rovněž dle pokynů, tvořil ji teplý párek a šunkový sýr.²⁰¹

Na oběd měli rekreanti možnost výběru ze dvou polévek, jedné hnědé a druhé bílé či různé. Ve sledovaném období rekreanti mohli ochutnat i dvě krajové polévky, jejichž bližší specifikace, bohužel, není uvedena. Hlavní jídla byla jak při obědě, tak při večeři na výběr ze čtyř druhů. Pětkrát bylo podáváno krajové jídlo a specialita kuchaře, ukázka zahraniční kuchyně dokonce osmkrát. Jako uspokojivé bylo shledáno i zastoupení ovoce a zeleniny. V rámci kontroly kvality stravy byla dne 10. března 1978 provedena i degustace obědů. První chod, jenž kontrola ochutnala, představovalo hovězí maso na žampionech: „*Maso měkké, omáčka vynikající*“,²⁰² stojí v zápisu z kontroly. Dalším

---

²⁰¹ Zotavovna ROH–Budovatel–Zápisy z kontrol. 1962, 1964–1982, sign. 500, inv. číslo 58, karton 55, zápis z revizní prověrky ROH v zotavovně Budovatel v Peci pod Sněžkou 2, provedené dne 9. a 10. září 1965.

²⁰² Tamtéž.

podávaným pokrmem byly „šunkové flíčky zapékané s vejci–vzhledově i chuťově dobré“.²⁰³ Následovala hrachová kaše, která byla dle kontrolorů řídká, avšak chuťově dobrá. Knedlíky, ač vyrobené z prášku, byly shledány jako „kypré a dobře propracované“, zelí bylo „výborné chuti“, zeleninová rýže „sypká“.²⁰⁴ Z polévek kontroloři ochutnali kmínovou s vejcem a hovězí vývar s kapáním. U polévek je pouhé konstatování, že „obě odpovídaly MSN“.²⁰⁵

Ve stejné zotavovně se konala podobná kontrola i o rok později, respektive ve dnech od 1. do 4. července 1975. Kontroloři provedli rozbor jídelního lístku z období od 22. června do 2. července 1975. Snídaně byly shledány v pořádku. Rekreatanti měli každý den na výběr ze dvou možností, které se průběžně střídaly. Bez opakování. Bylo podáváno i dostatečné množství mléčných výrobků a zařazeno teplé maso. Jako nápoj si mohli rekreatanti vybrat bílou kávu, čaj nebo mléko.²⁰⁶ Obědy a večeře byly rovněž shledány v pořádku. Vařily se zde dva druhy polévek, předně dle předpisů bílá, hnědá či různá. Hlavní chody byly na výběr čtyři. Kontrola si ve většině případů všimla četnosti podávání zeleniny. V případě zotavovny Družba byla v uvedeném období patnáctkrát zelenina v teplé úpravě a devatenáctkrát salát či zeleninová směs. Objevuje se ale i výtka, aby byl jmenovitě k Bělehradskému řízku s opékaným bramborem příště rovněž podáván salát. V jídelním lístku se vhodně objevila krajová jídla a pokrmy zahraniční kuchyně. Uvedené jídelní lístky byly kontrolou shledány v pořádku, tedy se všemi náležitostmi, a sestaveny dle platných norem a v souladu se správnou výživou.

Dne 2. července byla provedena degustace podávaných jídel. Předložené polévky byly kontrolory shledané jako „dostatečně husté, dochucené, dobře provařené“. Podávaná masa byla „měkká, šťavnatá, porcování je prováděno přes vlákno. Šťávy jsou chutné, dobře provařené“. Omáčky i příkrmy byly hodnoceny rovněž pozitivně. „Jídlo chutné, nepřekrořené.“²⁰⁷

Byly nalezeny i nedostatky, ale ty se týkaly maličností, převážně nedostatku nebo naopak přebytku naskladněných surovin, neuvedeného dávkování určité suroviny či podávání debrecínské pečeně dětem, pro které není dle předpisů normována.²⁰⁸

---

²⁰³ Tamtéž.

²⁰⁴ Tamtéž.

²⁰⁵ Tamtéž.

²⁰⁶ Zotavovna ROH–Družba–Zápisy z kontrol. 1966–1967, 1969–1975, 1977–1979, sign. 300, inv. číslo 74, karton 17. Zápis o provedené provozní kontrole na zotavovně ROH Družba na Horní Malé Úpě ve dnech od 1.–4. července 1975, s. 2.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 3.

²⁰⁸ Tamtéž.

Je jasné, že ani ze strohého zápisu kontrol nemůžeme generalizovat a interpretovat stravu v zotavovnách. Při porovnání norem, předpisů, oběžných dopisů a zápisů z kontrol můžeme říci, že stravování v rámci výběrové rekreace probíhalo opravdu výše popsaným způsobem a reflektovalo dobové snahy o zdravou a vyváženou výživu. Samozřejmě, že realita jednotlivých provozů a kolektivů kuchyně se jistě lišila, avšak to již zpětně nspecifikujeme. I přesto máme poměrně ucelený obrázek o stravovacích návycích v rámci výběrové rekreace ROH.

Zkušenosti a stížnosti rekreatů

Tato kapitola se bude týkat konkrétních prožitků a zkušeností rekreatů zapsaných v Knihačích přání a připomínek a ve stížnostech zaslaných formou dopisů. Zásady použití Knihač přání a připomínek v zotavovných ROH byly uvedeny na předních deskách. Píše se zde, že Kniha přání a připomínek musí být k dispozici v každé zotavovně ROH. Musí být na viditelném místě a neustále připravena k použití, respektive zápisu.²⁰⁹

Právo zapisovat měl každý rekreat přítomný v zotavovně. Na svůj záznam směl požadovat i písemnou odpověď. V takovém případě samozřejmě musel uvést adresu, buď svou, nebo místa, na které požadoval odpověď zaslat. Zotavovna pak měla povinnost písemně odpovědět.

Při svém výzkumu jsem měla k dispozici dvě Knihy přání a stížností ze Špindlerovy boudy. Jedna z nich byla uvedena do provozu dne 19. prosince 1974, ale první zápis v ní je ze dne 25. prosince 1976. Druhá kniha byla oficiálně uvedena do provozu dne 9. listopadu 1979. První zápis odkazuje k 21. prosinci 1979. Součástí kartonu byly i stížnosti a jejich rozборы z let 1981–1986, jež se konkrétně týkaly několika zotavoven ve Špindlerově Mlýně.²¹⁰

V této kapitole se nejprve zaměřím na konkrétní zápisy z Knihač přání a stížností. Zápisy jsou různé. Najdeme zde chválu, výtky či stížnosti. Obecně však převládají hlavně pochvaly a poděkování za zprostředkování příjemné dovolené. Pisatelé jsou jednotlivé osoby, manželské páry, rodiny a v některých případech větší skupiny rekreatů, které trávily dovolenou společně. V druhé části se pokusím zanalyzovat dopisy, jež směřovaly od rekreatů Správě zotavoven ROH a odpovědi, které na tyto stížnosti Správa zotavoven odesílala zpět rekreatům, případně podnikům, jejichž prostřednictvím si rekreati stěžovali.

Hned druhý zápis v první zmíněné knize obsahuje zajímavé sdělení a příjemnou zkušenost rekreatanta s programovou referentkou. Rekreat, jehož příjmení nejsem schopna vzhledem k jeho úpravě písma stoprocentně správně interpretovat, chválí programovou referentku a děkuje jí za obětavou pomoc při úrazu kolene. „Dne 23. 12. 76 jsem spadl do sklepa a měl jsem výron v koleně, programová referentka s. Haiflerová mě

---

²⁰⁹ Uvedeno na vnitřním obalu knihy, jako bod č. 1 „Zásady pro používání knih Přání a připomínek v zotavovných ROH“. Zotavovny ROH–Stížnosti a jejich rozборы, Špindlerův Mlýn 1981–1986, sign. 410, inv. číslo 175, karton 38.

²¹⁰ Zotavovny ROH–Stížnosti a jejich rozборы, Špindlerův Mlýn 1981–1986, sign. 410, inv. číslo 175, karton 38.

vodnesla baňohy (60 kg) a ošetřovala koleno, tak že po týdenním lyžování je to úplně v pořádku.“²¹¹ Z úryvku vyplývá, že být programovým referentem neznamenal pouze starat se o zábavu a kulturní program rekreatantů, nýbrž poskytovat pomoc v každé situaci. V souvislosti s tímto úryvkem se mi vybavila scéna z filmu *Anděl na horách*, kde rekreační referent a rekreatant v jedné osobě, soudruh Puleček, si údajně zlomil kotník a zaměstnanci zotavovny, konkrétně samotný správce, dělali vše pro jeho pohodlí. Nosili mu pokrmy do pokoje, aby nemusel nohu namáhat cestou do jídelny. Z konverzace vyplývá, že se zotavovna postarala i o jeho převoz do nemocnice, kde mu nohu ošetřili.

V podobném duchu se nese další zápis, tentokrát z 3. ledna 1978, ve kterém Vojtěch a Pavla Šimsovi děkují za pomoc při onemocnění jejich sedmiletého syna v průběhu rekreace. „*Chtěli bychom touto cestou poděkovat vedoucímu Kulštejnovi za mimořádnou ochotu při zajišťování lékařské pomoci, i za pomoc při zajišťování dopravy syna z nemocnice zpět na Špindlerovku. (...) Naše poděkování patří i celému kolektivu zaměstnanců, kteří se během pobytu o nás velmi dobře starali.*“²¹² Starat se o rekreanty, jejich zdraví a pohodlí tedy určitě bylo jednou z hlavních náplní pracovníků zotavovny.

Jak jsem již zmínila, většina zápisů obsahuje pochvaly a díky. Nejvíce bylo chváleno jídlo. Rekreatanti z Plzně, kteří svou recenzi obohatili o ilustraci kuchaře na lyžích, dokonce žertovali o soutěži o nejlepšího kuchaře s tím, že kolektiv Špindlerovy boudy by jistě zvítězil. „*Škoda, že správa zotavoven ROH nevyhlásila soutěž o „Slanou vařečku“ (podle přísloví „Sůl nad zlato!“). Jednoznačně bychom ji přidělili nejen kuchařům, ale všemu personálu v zotavovně Špindlerovka! Stoly č. 6, 7, 18.*“²¹³ Další chvála kuchyně pochází od kolektivu PDZ–Libuš–Praha. „*Byli jsme již na několika rekreacích ROH, ale ještě nikde jsme se nesečkali s tak výbornou kuchyní i obsluhou. Všem kuchařům i obsluze díky.*“²¹⁴

Krom jídla zahrnovala většina pochval i celkové služby, hlavně přístup personálu. „*K dobré náladě, ke krásné krkonošské přírodě přispěli všichni pracovníci zotavovny svou neobvyklou rychlostí při obsluze a přípravě krkonošských specialit. Zkrátka–bylo to všechno na jedničku–všem patří za to dík.*“²¹⁵ Nebo „*Poděkování celému kolektivu a všem pracovníkům, kteří pracují a obsluhují v krásném prostředí Krkonošských hor v chatě*

²¹¹ Kniha přání a stížností 1976–1979, 1979–82. Zápis ze dne 2. 1. 1976, s. 2.

²¹² Kniha přání a stížností 1, 1976–1979, zápis ze dne 3. 1. 1978, s. 22.

²¹³ Tamtéž, zápis ze dne 10. 2. 1977, s. 4.

²¹⁴ Kniha přání a stížností 2, 1979–1982, zápis ze dne 11. 4. 1980, čísla stran neoznačena.

²¹⁵ Tamtéž, zápis ze dne 14. 6. 1980, čísla stran neoznačena.

*Špyn. chata. Patří náš dík za jejich vzornou péči, kterou nám věnovali po celý týden naší rekreace.*²¹⁶

I v případě Špindlerovy boudy se však našly výjimky, které potvrzují pravidlo. Ladislav Myšák si dne 28. září 1978 stěžoval na kvalitu podávaného pokrmu a piva. *„Nejsme rádi, že touto cestou musíme vyjádřit nespokojenost, při obědu uvedeného dne. Podané jídlo, kapr za 15- bylo silně připálené a velmi úsporně omaštěné. Pivo obsluhujícího personálu bylo podáno kyselé a kalné. Podle mého názoru vědí jak výčepní tak servírka co nabízejí.*²¹⁷ Na stížnost bylo dle přípisu odpovězeno pod pořadovým číslem 1/78. Znění odpovědi se mi, bohužel, nepodařilo dohledat. Jelikož je odpověď označena číslem jedna a u žádného z předchozích zápisů podobný přípis není, jednalo se patrně o první odpověď zotavovny pisateli recenze v roce 1978. Pravdou je, že všechny předchozí recenze v tomto roce (11) byly pouze pochvalné a psané formou poděkování. Jediná výjimka je zápis z 26. února 1978: *„Doporučuji obnovit prodej čaje a limonád v bufetu.*²¹⁸ Na tuto výtku je v knize zareagováno prostým konstatováním *„Pro velký provoz–nelze“.*²¹⁹ Pisatel sice uvedl adresu, o zápisu evidence odpovědi jako v případě stížnosti na připálené jídlo a kyselé pivo zde ovšem zmínka není.

Při četbě další recenze formou stížnosti jsem si vzpomněla na film Homolka a tobolka.²²⁰ Konkrétně na scénu, kdy Homolkovi přicházejí do jídelny, ve které je oběd již v plném proudu a stěžují si, že přišli mezi prvními a stále nemají ani polévku. *„Dnes jsem byl se svými kolegy na obědě a přestože jsme si objednali smažený květák, který je zařazen mezi hotová jídla čekali jsme 50 minut. Ještě nikde v Krkonoších, ani u jídel na objednávku jsme tak dlouho nečekali. Ačkoliv jsme přišli do restaurace mezi prvními hosty, byli jsme obslouženi jako poslední.*²²¹ Zápis obsahuje, podobně jako potíže se spáleným pokrmem a kyselým pivem, přípis, že stížnost byla vyřízena pod číslem 1/79. Znění vysvětlení se mi bohužel opět nepodařilo vypátrat.

Do protikladu k rychlosti a kvalitě obsluhy by se dal postavit zápis ze dne 21. července 1980, ve kterém čtyři podepsané recenzentky děkují za vzornou obsluhu a rychlost personálu i přes velké množství návštěvníků. *„Chtěli bychom poděkovat pracovníkům restaurace za vzornou obsluhu a kvalitu jídel. I přes velké množství*

²¹⁶ Tamtéž, zápis ze dne 16. 5. 1980, čísla stran neoznačena.

²¹⁷ Kniha přání a stížností 1, zápis ze dne 28. 9. 1978, s. 32.

²¹⁸ Kniha přání a stížností 1, zápis ze dne 26. 2. 1978, s. 29.

²¹⁹ Tamtéž.

²²⁰ Homolka a tobolka je československý filmová komedie z roku 1972. Patří do volné trilogie o rodině Homolkových. Uvedený film se odehrává na zimní rekreaci. Scénáristou i režisérem je Jaroslav Papoušek.

²²¹ Kniha přání a stížností 1, zápis ze dne 14. 9. 1979, s. 45.

*návštěvníků jsme byli rychle a pozorně obslouženi.*²²² V podobném znění se nese i zápis z 28. prosince 1980. *„Ačkoliv jsem navštívil mnoho zotavoven a provozoven „Interhotelů“ v oblasti Krkonoš, nesetkal jsem se s tak rychlou, pečlivou a přesnou obsluhou jako zde. Byli jsme obslouženi do 10 minut, i když byla restaurace plná hostů.*²²³

Obdiv a pochvala pro pracovníky Špindlerovy chaty vyplývají i ze zápisu z 19. prosince téhož roku. Oproti ostatním, vcelku stručným zápisům složených jen z pochvaly a poděkování, se Miroslava Spálená a její kolegyně rozepsaly o celkovém průběhu rekreace. *„Jsme zaměstnankyně podniku Interhotely Praha kde máme možnost shlédnout úroveň gastronomickou a úroveň obsluhy. Musíme podotknout, že jsme se neshledaly s takovou úrovní na žádném rekreačním zařízení. Samozřejmě k tomu přispívá výborná kuchyně, rychlá svižná obsluha a domácí přijetí. Toto v dnešní době je, myslíme, zřídkový jev. Cítily jsme se zde opravdu doma. Na jiných chatách ROH člověk pouze jedl, lyžoval a celkem chyběl kontakt. Tento kontakt výborně navázala kulturní referentka Magda, která umí jednat s lidmi.*²²⁴ Zajímavá je pasáž, ve které se recenzentky zmiňují o nedostatečném programu a vzájemném kontaktu v jiných zotavovnách. Z oběžných dopisů a příruček je přitom zřejmé, že kulturní a sportovní program byl jednou z hlavních náplní rekreace a prioritou všech zaměstnanců. Ukazuje se tedy, že ne všude byly podmínky stejné a už vůbec nebyly všude ideální.

Zmíněná kulturní referentka Magda byla pochválena i jinými účastníky rekreace. Takto o ní psali rekreanti ze Slovenska: *„Ďakujeme za príjemne a hodnotné programy, ktoré nám vždy s úsmevom pripravila kultúrna referentka–Magda.*²²⁵

Po přečtení všech připomínek a pochval z let 1976–1982 lze shrnout, že Špindlerova bouda byla místem, kde se velmi dobře vařilo, byla zde kvalitní obsluha, a to nejen v restauraci a jídelně, ale obsluha zotavovny jako celek odváděla velmi dobrou práci. Krom rekreantů se zde stravovali i soukromí hosté, kteří potkávali zotavovnu na svých výletech po Krkonoších. Krom několika málo zmíněných negativních zkušeností byli hosté se službami zotavovny spokojeni. Zajímavé je, že většinu negativních postřehů měli hosté, kteří zde nebyli ubytováni, ale jen přes zotavovnu procházeli jako denní hosté.

---

²²² Kniha přání a stížností 2, zápis ze dne 21. 7. 1980, čísla stran neoznačena.

²²³ Tamtéž, zápis ze dne 28. 12. 1980, čísla stran neoznačena.

²²⁴ Tamtéž, zápis ze dne 19. 12. 1980, čísla stran neoznačena.

²²⁵ Tamtéž, zápis ze dne 12. 6. 1981, čísla stran neoznačena.

Je přirozené, a je tomu tak i dnes, že na horách, ve výletních restauracích zkrátka bývá plno a někdy si člověk na obsluhu musí chvíli počkat.

Většina recenzí je psána jako „přes kopírák“. Hosté děkují za příjemnou dovolenou, dobré jídlo i obsluhu. Jen málo zápisů jde více do hloubky ke konkrétnímu průběhu rekreace. Zmínila jsem dvě pochvaly kulturní referentky Magdy a velmi stručné porovnání úrovně s jinými zotavovny v Krkonoších. Suma sumárum mi z Knihy přání a připomínek vyplývá, že Špindlerova bouda byla „lepším“ podnikem, který fungoval velmi dobře a hosté se sem rádi vraceli.

Je velká škoda, že se takových knih nedochovalo více. Jistě by přinesly další nová svědectví o každodennosti rekreací a pomohly by nám, kteří jsme to nezažili, lépe pochopit o čem rekreace vlastně byly.

Součástí uvedeného kartonu je i několik dopisů a konkrétnějších stížností. Jedná se o materiály z období 1981–1986, opět ze Špindlerova Mlýna. Karton obsahuje nejprve přehledy stížností za jednotlivé roky. Ačkoliv je karton označen roky 1981–1986, obsahuje přehledy a písemnosti odkazující k letům 1973–1975 a 1979–1986. Materiály jsou různorodé. Jako první zmíním „Přehled stížností“. Jedná se vlastně o tabulku, respektive seznam stížností, za konkrétní rok. Tyto seznamy obsahují datum zápisu, označení zotavovny a krátké shrnutí problému, na který si rekreanti stěžovali. Zmíněný souhrn je jedna až tři holé věty, takže velmi stručný, bez kontextu a stanoviska zotavovny.²²⁶

Nejvíce připomínek se týká stížností na špatné jednání či provozní nedostatky vedoucího, neshody mezi zaměstnanci a ubytování. Například: „*Stížnost manželů Neústupných na nesoudružské jednání vedoucího zotavovny*“²²⁷ nebo „*Stížnost s. JUDr. Novotného–rekreanta na špatné jednání vedoucího zotavovny Petrova Bouda*“.²²⁸ Jak již bylo naznačeno, jedná se pouze o takto krátké zápisy, jejichž interpretace není bez bližšího kontextu zcela možná.

Ve stejném kartonu jsou dopisy ÚSRP týkající se řešení a souhrnu stížností a připomínek pro daný rok, jsou adresované jednotlivým zotavovným. Dopisy shrnují, kolik stížností bylo za rok od rekreantů, zaměstnanců a jaké z nich byly oprávněné. Dopisy jsou heslovité a velmi stručné. Bez širšího kontextu a uvedení konkrétní stížnosti

---

²²⁶ Zotavovny ROH–Stížnosti a jejich rozbory, Špindlerův Mlýn, 1981–1986, sign. 410, inv. číslo 175, karton 38, Přehled stížností za rok 1975, Přehled stížností za rok 1973.

²²⁷ Tamtéž.

²²⁸ Tamtéž.

se dají velmi těžko interpretovat. Jasně vyplývá, že všechny stížnosti měly být prošetřeny a pokud se ukázaly oprávněnými, dotyční zaměstnanci byli kráceni na prémiech, případně propuštěni ze zaměstnání.²²⁹

Z ledna 1986 pochází stížnost Jiřiny Neumannové z Hradce Králové, která dostala společně se svou kolegyní tři poukazy do zotavovny Petrova bouda. Po konzultaci se závodním výborem s sebou na třetí poukaz vzaly své vnučky ve věku čtyři a pět let s tím, že dívky budou spát na jedné posteli a porci jídla si budou dělit na půl. Rekreatky vezl do zotavovny syn paní Neumannové a jela s nimi i třetí, osmiletá vnučka, která ale na rekreaci zůstat neměla, babička (rekreatka) jí pouze chtěla přenechat svůj oběd, aby se vnučka nevracela domů hladová. Nyní přichází hlavní důvod stížnosti. *„Posadily jsme tedy děti k obědu. Asi za 15 min co tak poklidnu seděly „vřítla“ se do jídelny údajně paní vedoucí a začala řvát. (...) Co je to tu za bordel to už zase chce někdo okrádat zotavovnu přivezou sem děti načerno a myslej, že je tu někdo bude žít. Okamžitě ty děti vyhodte.“* Ani po vysvětlení situace s poukazy se prý paní vedoucí neuklidnila a trvala na tom, aby děti opustily zotavovnu. Na recepci musely ženy doplatit 150 Kčs a na rekreaci směly zůstat. Dívky spaly na jedné posteli a dostávaly dětské porce jídla dle stravovacího normativu. Dále se rekreatka rozepsala o průběhu rekreace, kterou zhodnotila velmi negativně. S dívkami a kolegyní byly součástí posledního turnusu. Chata měla být po jejich odjezdu uzavřena a rekonstruována. Dle pisatelky se to projevilo velmi negativně na stravě. *„Celý týden jsme byli nuceni jíst tučné vepřové, sekanou z toho vepřového které se pochopitelně nemohlo sníst!/ další den prejt vepř. guláš opět k nejedení tučný a tak to šlo celý týden. (...) Že jídlo nebylo už pro děti vůbec nemusím snad dodávat.“* Jelikož bylo v době pobytu nepříznivé počasí, děti, které byly v zotavovně s rodiči, se nudily. Personál zotavovny na to prý reagoval velmi nevybíravě. Kdo nešel na výlet, poslouchal celý den *„nadávky na děti, že tam nepatří apod.“* Na konci rekreace měla vždy proběhnout beseda, na které se měl pobyt zhodnotit a rekreati měli možnost diskutovat. Beseda se v případě tohoto pobytu konala, dle popisu paní Neumannové, velmi nekonvenčním způsobem: *„Poslední večer se mezi námi konečně objevila s. vedoucí. Měla na sobě stříbrné šaty a stříbrné boty /na horskou boudu jistě vhodné oblečení/. Stručně se se všemi rozloučila když jí rekreati upozornili, že bývá zvykem na ROH rekreaci beseda a zhodnocení a proto jí začali /hlavně muži/ kritizovat stravu odbyla je větou „co jsme dostali- to jsme*

---

²²⁹ Zotavovny ROH–Stížnosti a jejich rozборы. Stížnosti a připomínky v r. 1978, dne 5. 2. 1979.

vám dali, jiné maso nebylo.“²³⁰ Nutno na závěr podotknout, že citovaný dopis poslala paní Neumannová do pražského ústředí rekreační péče a do Rudého práva. V závěru dopisu vysvětluje, proč vůbec dopis vznikl. Její stížnost je prý reakcí na článek „Přitažlivá stařenka“, který vyšel v Rudém právu v sobotu 14. prosince 1985²³¹ a paní Neumannová chtěla svým dopisem upozornit, že ne všechny rekreace jsou skvělé, a ne všichni zaměstnanci zotavoven jsou tam milí a vlídní jako “Přitažlivá stařenka“ ze zotavovny Varšavjanka z novinového článku.

Vedoucí správy zotavoven ROH, Jaroslav Hroneš, odpověděl tři měsíce po zaslání stížnosti. Omluvil se za prodlení s odpovědí, za chování některých členů kolektivu a upozornil, že vedoucí zotavovny s. Skřípalová „byla z podobných důvodů, které uvádíte ve své stížnosti, odvolána z funkce“. Zároveň se omlouvá, že nemůže stížnost prověřit, protože v aktuální době je v zotavovně úplně jiný personál.²³²

V souvislosti se zmíněnou zotavovnou Varšavjanka, se ve fondu nacházejí i stížnosti na tuto zotavovnu. Ta byla v roce 1986 patrně ve špatném technickém stavu a rekreanti si ve velkém stěžovali na zimu. Dopisem ÚRO si stěžoval například Karel Tmej z Prahy. Ten se ve dnech 23. února až 1. března 1986 zúčastnil se svou dcerou a tříletým vnukem rekreace ve zmíněné zotavovně. Nebyl spokojen se stavem oken, topením a celkovou technickou podobou zotavovny. „S čím jsme se setkali, nemá obdoby. Na pokoji č. 6 v hlavní budově jsem se nejprve pustil do oprav vnějších oken, které měly 1–2 cm mezery a nešly dovřít (...). Na pokoji byla průměrná teplota od 10–13 °C (...). Když jsem žádal nápravu, bylo mi oznámeno, že topení je parní a nemůže dosáhnout tepelnou kapacitu jak by bylo třeba. Třetí den, již po silném nastydnutí, jsem obdržel na pokoj elektrický radiátor na přitopení. Tato situace byla i na jiných pokojích.“²³³

Odpovědi na svou stížnost se Karel Tmej dočkal dne 9. dubna 1986. Vedoucí SZ ROH v něm vysvětluje špatný technický stav a nedostatek tepla v zotavovně Varšavjanka. Uvádí, že hlavní budova je stará přes sto let a je určena na dožití pro provoz výběrové rekreace. V zotavovně prý probíhají pouze udržovací práce, protože se

---

²³⁰ Tamtéž, Stížnost ze dne 14. 12. 1985.

²³¹ Novinový článek „Přitažlivá stařenka“ referuje o milé, srdečné, ochotné a usměvavé stařence, která pracuje v zotavovně ROH Varšavjanka v Harrachově: Jiří RÚŽIČKA, *Přitažlivá stařenka*, In: Rudé právo 3, Zotavovny ROH–Směrnice–Špindlerův Mlýn–Pokyny, 1965, 1969, 1973–1978, 1989, sign. 120, inv. číslo 170, karton 37.

²³² Zotavovny ROH–Stížnosti a jejich rozbory. Stížnosti a připomínky. Stížnost. Koncept odpovědi ze dne 20. 1. 1986.

²³³ Zotavovny ROH–Stížnosti a jejich rozbory. Stížnosti a připomínky. Stížnost. Dopis Karla Tmeje Ústřední radě odborů ze dne 10. 3. 1986.

v příštím roce počítá s rekonstrukcí. Kapacity kotle byly údajně již navýšeny, a tudíž je stížnost Karla Tmeje neaktuální. Celkové vyznění tohoto vysvětlovacího dopisu je poměrně arogantní. Vedoucí SZ ROH vysvětluje důvod špatného technického stavu, k topení uvádí, že byla zjednána náprava, a co se týká omluvy, tak ta se neobjevuje. Jedná se o krátký souhrn informací ukončený přáním příjemných chvil na příští výběrové rekreaci.²³⁴

Další stížnost týkající se zotavovny Varšavjanka pochází od manželů Mendových z Neratovic, kteří zde trávili výběrovou rekreaci ROH, ve dnech 23. února až 1. března 1986. Už na rekreaci si manželé prostřednictvím Knihy přání a připomínek stěžovali, avšak do doby napsání dopisu, to jest do 21. dubna téhož roku, jim nebylo odpovězeno. Manželé, jež s sebou měli na rekreaci i své děti ve věku tři a šest let, byli nespokojeni hned v několika rovinách.

Podobně jako již zmíněný Karel Tmej, si stěžovali na havarijní stav zotavovny, že se „*skoro celý týden netopilo, rovněž hygienické podmínky byly velice nevyhovující/ nešly splachovat toalety, teplá voda skoro netekla/ (...) Celý týden se mrazy venku pohybovaly okolo -25 °C.*“²³⁵

Manželé Mendovi byli nespokojeni i se stravou, ze které nejen oni, ale údajně i další rekreanti, dostali střevní potíže. „*Několikrát jsme jídlo vraceli, protože na porcích masa nebyl ani kousek libového, dokonce někdy bylo i cítit. Také bylo u některých jídel zřejmé, že bylo připravováno na přepáleném tuku nebo ze zbytků z minulého dne.*“²³⁶

Vzhledem k uvedeným skutečnostem se rodina rozhodla ukončit rekreaci předčasně a odjet domů. Na závěr dopisu je obligátní věta, jejímž přečtením si nejeden z nás vybaví scénu z filmu Homolka a tobolka. Použitá fráze je sice jiná, ale výpovědní hodnota je naprosto identická: „*Mohu Vás upozornit, že jsme se zúčastnili již několikrát rekreace ROH, ale s tímto jsme se ještě nesetkali.*“²³⁷

Manželům Mendovým se dostalo podobné odpovědi jako Karlu Tmejovi. Zotavovna je stará přes sto let a podle „*základních směrů rozvoje zotavoven výběrové rekreace ROH v Krkonoších*“, (...) je zotavovna vzhledem k umístění a celkovému stavu určena k dožití pro provoz výběrové rekreace. V současné době se v budově provádí pouze běžná údržba.“²³⁸ Připomínky týkající se nevhodné stravy byly prověřeny a

---

²³⁴ Tamtéž, odpověď na stížnost Karla Tmeje od vedoucího Správy zotavoven ROH ze dne 9. 4. 1986.

²³⁵ Tamtéž, stížnost manželů Mendových ze dne 21. 4. 1986.

²³⁶ Tamtéž.

²³⁷ Tamtéž.

²³⁸ Tamtéž.

shledány jako neodůvodněné. Vedoucí SZ ROH připouští pouze špatně sestavený jídelníček. Podobně jako v případě odpovědi Karlu Tmejovi ani zde nebyla uvedena žádná omluva nebo lítost nad nespokojeností rekreatů.²³⁹

V červnu roku 1986 obdržela SZ ROH stížnost manželů Matouškových a Libuše Nečasové. Ti strávili rekreaci v zotavovně Dukla a nebyli spokojeni s informovaností a přístupem zaměstnanců k rekreatům. V době jejich pobytu se v zotavovně vyskytla chřipková epidemie. Trojice rekreatů si stěžuje, že nebyli na epidemii včas a dostatečně upozorněni a že v noci nefungovala recepce, na kterou se chtěli obrátit s žádostí o pomoc. SZ ROH rekreatům odpověděla, že o epidemii byli informováni všichni rekreati v rámci uvítacího pohovoru a informační procházky, o které rekreati tvrdí, že ani neproběhla. Vedoucí zotavovny si v odpovědi na stížnost stála za tím, že procházka i informační schůzka proběhly dle platných pokynů a že rekreati věděli, že v noci není recepce obsluhována a na telefonáty z pokojů tím pádem nikdo nereaguje. „*Noční služba na naší zotavovně není zajištěna a používání telefonu v této době není zotavovna schopna zajistit. Při uvítacím pohovoru a informační vycházce jsou rekreati seznámeni se všemi potřebnými službami (lékařská služba, VB, možnost nákupů apod.)*“²⁴⁰ Za své pracovníky se postavil i ZV ROH TOS Varnsdorf, který na odpověď vedoucí správy zotavoven reagoval dalším dopisem, ve kterém opakuje argumenty, jež byly předneseny ve stížnosti. Další odpověď a rozuzlení jsem bohužel nedohledala.²⁴¹

Další připomínka, kterou se musela ÚSRP ROH zaobírat, se týkala pobytu manželů Soškových z Opavy, v zotavovně Pochodeň.²⁴² Manželé získali poukazy na rekreaci jako náhradníci. V jejich stížnosti jsou tři teze, které popisují a kritizují či chválí konkrétní věci, chování a události v rámci jejich rekreace. První nedostatek se týká cen a chování některých zaměstnanců, respektive zaměstnankyň zotavovny.

Jelikož manželé pocházeli z Opavy a cesta do Špindlerova Mlýna byla dlouhá, rozhodli se přijet v předvečer rekreace s tím, že si první noc, která byla nad rámec poukazu, zaplatí. Do zotavovny poslali písemnou žádost, zda mohou takto postupovat. O jejich žádosti při příjezdu sloužící noční recepční sice nevěděl, ale ubytoval manžele bez nejmenšího problému. Když se šli druhý den ráno přihlásit do recepce jako rekreati s poukazy, narazili na zaměstnankyně, jejichž chování se jim nelíbilo. „*V neděli ráno (19.*

---

²³⁹ Tamtéž.

²⁴⁰ Zotavovny ROH–Stížnosti a jejich rozbory. Stížnosti a připomínky, prošetření stížnosti ze ZV ROH Varnsdorf ze dne 9. 4. 1986.

²⁴¹ Tamtéž, dopis předsedy ZV ROH Varnsdorf ze dne 1. 4. 1986.

²⁴² Tamtéž, dopis manželů Soškových Ústřední správě rekreační péče ROH ze dne 11. 11. 1986.

10.), kdy jsme se šli přihlásit do recepce nás udivil způsob jednání tří soudružek (spíše mladých dam). Na náš pozdrav žádná odpověď a naprosto nesrdečné jednání. U jedné jsme bez jakéhokoliv vysvětlení byli nuceni zaplatit předčasný nocleh (...). U další soudružky jsme zaplatili lázeňský poplatek (20,- Kčs) (...), opět bez jediného slova vysvětlení a u třetí jsme obdrželi lístek s číslem u stolu.²⁴³ Poslední věc, kterou manželé v prvním oddíle zmiňují, je koupě turistické mapy Krkonoš za 10, 20 Kčs, ačkoliv zjistili, že v obchodě mimo zotavovnu stála mapa pouze 8, 50 Kčs.²⁴⁴

Pomyslný druhý oddíl dopisu věnují komentáři stravy v rámci rekreace. Podávanou stravu připodobňují k pokrmům, které se podávaly v závodních jídelnách. Stěžují si, že jídla bylo málo a často bylo studené. Nápoje u snídaně prý byly také nedostačující. „U snídaně byl obecným nápojem čaj bez chuti a vůně, kdo byl zvyklý např. na bílou kávu musel si pospíšit k odkládacímu stolu kde občas stával džbánek s mlékem a bílou kávou.“ Snídaně prý byly chudé a jednotvárné. „Obvyklou přílohou k máslu, pečivu a chlebu byly různé pomazánky. Jen jednou byl salám, jednou sýr, jednou vajíčka.“²⁴⁵ Oběd, jak již bylo zmíněno, přirovnali manželé Soškovi k úrovni pokrmů v závodní jídelně. „Snad o něco chutněji upravený avšak s menšími porcemi. Nechutná polévka, sotva 50tigramová porce masa, nepatrné množství přílohy (jakékoliv) a salát většinou z míchané zeleniny. Jako zákusky byly předkládány tvrdé ovocné knedlíčky, různé málo chutné domácí pečivo, nebo nezralá jablka a hrušky. Skutečný dort byl všeho všudy 2x.“²⁴⁶ Porce prý byly tak malé, že si někteří, hlavně muži, stěžovali, že mají ještě hlad. Na jejich připomínku jim jídlo roznášející servírky odpovídaly: „Já jen rozvážím.“²⁴⁷ Po celou dobu pobytu se prý neměli možnost setkat s vedoucím zotavovny, kterému by si eventuelně mohli stěžovat. „Z vedení zotavovny ani kuchyně se během jídla neobjevil mezi rekreanty nikdo, u něhož by bylo možno cokoli reklamovat, nebo kdo by se zeptal na spokojenost se stravou.“²⁴⁸

Poslední oddíl dopisu už se týká všeobecného zhodnocení zaměstnanců zotavovny. Manželé pochválili referenty sportu, bazénu, vedoucí sauny, noční recepční. Na závěr vznesli výtku, že Kniha přání a připomínek nebyla volně k dispozici, ale rekreanti museli o její vydání požádat.²⁴⁹

---

²⁴³ Tamtéž.

²⁴⁴ Tamtéž.

²⁴⁵ Tamtéž.

²⁴⁶ Tamtéž.

²⁴⁷ Tamtéž.

²⁴⁸ Tamtéž.

²⁴⁹ Tamtéž.

Na dopis manželů byla vyhotovena odpověď ze dne 1. prosince 1986. Vedoucí SZ ROH v něm vysvětluje, jak byla vykalkulována cena za noc a lázeňský poplatek mimo rekreaci ROH, upozorňuje, že cena mapy Krkonoš je v zotavovně prodávána s dvacetiprocentní přírůžkou a konstatuje, že chování tří uvedených pracovníků není možné zpětně prověřit.

Připouští, že teplota stravy byla v poslední době častým problémem, ale vedení už činí opatření, aby se tento problém nevyskytoval. K množství a kvalitě podávaného jídla se vyjádřil ve smyslu, že se musí jednat o omyl. Naopak jsou hosté, i dle zápisů z Knihy přání a připomínek, nadměrně spokojeni. Písemná odpověď dokonce obsahuje přepis části jídelního lístku z období, kdy zde manželé trávili rekreaci. Je zde seznam moučnicků, salátů a jídelní lístek snídaní. Na závěr je konstatování, že je SZ ROH líto, že došlo k těmto připomínkám a nespokojenosti rekreantů.²⁵⁰

Z výše popsaného je evidentní, že se nelze zavděčit všem a vždycky se najdou lidé, kteří jsou spokojeni i lidé, kteří spokojeni nejsou. Úryvky z dobových recenzí, písemné stížnosti i odpovědi na ně však dokazují, že výběrová rekreace měla svůj standard, který se v jednotlivých zotavovnách snažili dodržovat, ale ne vždy se to podařilo na sto procent.

---

²⁵⁰ Tamtéž.

Rekreační objekty

Rekreace se stala běžnou součástí života pracujících a každý měl možnost se jí zúčastnit. Samozřejmě za předpokladu, že dobře vykonával své zaměstnání a tím pádem splnil podmínky zisku rekreačního poukazu. V této souvislosti bylo potřeba zajistit dostatečné množství lůžek v československých zotavovnách, případně vystavět nové, aby mohla být uspokojena ještě větší část potenciálních rekreantů. Československá vláda přijala několik dokumentů, jež se týkaly rekreace. Od regulace chatové výstavby přes řešení problematiky individuální rekreace až k vytvoření dlouhodobého konceptu rekreace Čechoslováků. Rekreace byla, i z hlediska potřeby architektonické vybavenosti, rozdělena na tři základní části, a to každodenní, krátkodobá a dlouhodobá, přičemž všechny tři dostaly vlastní charakteristiku. Každodenní rekreace byla individuální a týkala se každého člověka a de facto každého dne. Krátkodobá rekreace se chápala jako rekreace ve městě. Počet rekreujících lidí se samozřejmě odvíjel od velikosti města, počtu obyvatel a ekonomických podmínek daného místa.²⁵¹ V této souvislosti nám může jako příklad posloužit seriál *Chalupáři*. V jednom z dílů se celá vesnice odebere na celodenní výlet do hlavního města s procházkou, obědem a individuálním i společným kulturním programem.²⁵² V rámci celé republiky bylo počítáno s 3,6 mil. osob pro tento typ rekreace za rok. Dlouhodobá rekreace, na kterou mělo dle odhadů dosáhnout až sedmdesát procent obyvatel, se odehrávala hlavně v létě, v čase dovolených.²⁵³ V Československu se díky příznivým přírodním a klimatickým podmínkám dalo rekreovat na zhruba osmdesáti procentech území státu. Z toho funkční rekreační plochy tvořily necelých čtyřicet pět procent. Celkem mělo být pro rekreaci 8,6 mil. míst.²⁵⁴

Aby byla rekreace kvalitní a neustále se vyvíjela kupředu, bylo nutné počítat s výstavbou nových prostor a samozřejmě udržovat a upravovat všechny stávající provozy. Hlavními úkoly bylo maximálně využívat všechny kapacity, plánovat rekonstrukce a vhodné úpravy stávajících objektů a v neposlední řadě realizovat výstavbu nových zotavoven a rekreačních zařízení.²⁵⁵

---

²⁵¹ Oldřich KOLÁŘ, *Rekreace a stavby pro rekreaci*, Architektura ČSR XL, 1981, č. 1, s. 28.

²⁵² Jedná se o jedenáctidílný československý komediální seriál z roku 1975. Scénář napsali František Vlček a Václav Pavel Borovička. Režiroval František Filip. Zmiňovaná epizoda se jmenuje *Romeo z autobusu*. Jedná se o sedmou epizodu.

²⁵³ O. KOLÁŘ, *Rekreace a stavby pro rekreaci*, s. 28.

²⁵⁴ Tamtéž.

²⁵⁵ Tamtéž.

Jak již bylo v práci několikrát zmíněno, na rekreaci si měl člověk odpočinout, měl zažít příjemné chvíle, kulturní a společenský program a nabrat síly do dalšího pracovního záprahu. K tomu bylo samozřejmě potřeba vhodných prostor. ÚSRP financovala různé stavby určené pro rekreaci. Od staveb v horách přes lázeňské areály až k rekreačním střediskům u vodních ploch a dalších. Nyní se dostáváme k charakteristice a stavební praxi při výstavbě nových zotavoven, hotelů a rekreačních středisek ve východních Čechách.

Architektura v Královéhradeckém a Pardubickém kraji po roce 1948, do roku 1989

Nelze začít jinak, než alespoň stručným shrnutím architektury a stavebnictví inkriminované doby, na které naváže popis tří krkonošských novostaveb zotavoven výběrové rekreace ROH.

Únorový komunistický převrat v roce 1948 postihl všechny aspekty života, výroby, zemědělství, kultury i politiky v Československu. Architektura, respektive stavebnictví nebyly výjimkou. Všechny místní architektonické a projekční ateliéry se nově sdružily pod pardubický, respektive královéhradecký Stavoprojekt²⁵⁶, tedy státní organizaci. Hlavním architektem východočeského Stavoprojektu s ředitelstvím v Pardubicích se stal známý architekt Ladislav Machoň.²⁵⁷ Do vedené královéhradecké pobočky byl zvolen architekt Jan Rejchl.²⁵⁸ V roce 1950 byl Stavoprojekt přejmenován na Krajský projektový ústav v Pardubicích a o šest let později se přesunul do Hradce

---

²⁵⁶ *Stavoprojekt* byla státní organizace patřící pod *Československé stavební závody, n.p.* Vznikla v roce 1948, v souvislosti se znárodněním projekčních kanceláří a soukromých projektantů. Nová organizace sdružila stavební průmysl, respektive architektky a projektanty od jednu organizaci a centrální plánování. Vizte například Otakar NOVÝ, *Čtvrt stoleté jubileum založení Stavoprojektu*, *Architektura ČSR XXXII*, 1973, roč. č. 10, s. 483–490.

²⁵⁷ Ladislav Machoň byl český architekt. Jeho práce charakterizovala dva základní směry. Art deco a funkcionalismus. Vystudoval československou techniku v Praze a od roku 1909 působil v ateliéru Jana Kotěry. Jeho nejvýznamnější práce jsou například: Machoňova pasáž v Pardubicích, interiéry Právnické fakulty UK v Praze nebo přestavba a interiéry Klementina. Více vizte například: Emanuel POCHÉ, *Prahou krok za krokem*, Praha 1958; Týž a kol.: *Umělecké památky Čech, díl 3.*, Praha 1980; P. PANOCH–Zdeněk LUKEŠ, *Ve víru modernosti*, Pardubice 2008.

²⁵⁸ Jan Rejchl byl českým architektem z významné stavitelské rodiny, která působila hlavně na Královéhradecku. Vystudoval architekturu na pražské technice a poté dva roky na architektonické speciálce u Josefa Gočára. Nejvíce realizací vzniklo ve 20. a 30. letech 20. století. Navrhoval velké reprezentativní stavby i menší zakázky. V rámci jeho působení ve Stavoprojektu navrhl například: interiéry domu kultury ROH v Ústí nad Labem, prádelnu a chemickou čistírnu v Labské kotlině v Hradci Králové, ZŠ na Slezském Předměstí nebo ZŠ Bezručova v Hradci Králové, dále zpracovával územní plány měst Žamberk a Lázně Bělohrad. Více vizte například: L. ZIKMUND–LENDER *Tři generace architektů*, Hradec Králové, 2012.

Králové. V rámci politického uvolnění v šedesátých letech vzniklo v Hradci Králové interiérové družstvo Hradečan.²⁵⁹

Pardubický kraj, jeho architektonická výstavba a památková hodnota dochovaných budov jsou jistě zajímavým dokladem a tvoří průřez architekturou historie tohoto kraje, avšak v rámci vymezení předkládané práce se zde nenacházejí nově budované zotavovny výběrové rekreace ROH.

Pardubice byly důležitým střediskem architektury a stavebnictví. Už od 19. století zde působili významní architekti své doby, již jsou za svou práci ceněni dodnes, například Antonín Balšánek, Jan Kotěra, Josef Gočár či Otakar Novotný. Krom již zmíněného Stavoprojektu a přesunu hlavní pobočky do Hradce Králové, je v souvislosti s Pardubickým krajem nutné zmínit národní podniky Stavobet a Pozemní stavby. V roce 1951 vznikl Průmstav n. p., který vystavěl obytný soubor Stavařov, učiliště a ubytovnu pro svobodné zaměstnance.²⁶⁰ Místní drobné stavby realizoval komunální Stavební podnik města Pardubice. Bytová výstavba, která byla stejně jako v Hradci Králové velmi důležitá a probíhala ve velkém, spadala do kompetencí lidového družstva Stavba.²⁶¹ V Pardubicích vznikly rozsáhlé budovy, které si jako svá sídla postavily již zmíněné a další podniky, například Plynostav, Chemoprojekt či Prefa.²⁶²

V šedesátých letech, v období politického tání, se objevily experimenty i v pardubické architektuře. Na Dubině vznikl nový domov pro seniory od Jana Třeštíka (1968–1975). Ve Studánce se realizoval experimentální pavilonový typ základní školy od kolektivu autorů Jindřicha Forsta, Lubomíra Kepka a Jiřího Němce (1959–1963).²⁶³ Byla realizována nová budova pro Vysokou školu chemicko-technologickou podle návrhu Vladimíra Lechnera či budova České spořitelny Lubomíra Drimla a Miroslava Řepy (1970–1975), jež byl zároveň spoluautorem československého pavilonu na světové výstavě v Ósace. Řada kvalitních příkladů architektury z období půl století před rokem 1989 byla do současnosti dochována, jen radikálně přestavěna či jinak podstatně

---

²⁵⁹ L. ZIKMUND–LENDER, *Zitřek stavíme dnes. Architektura a urbanismus Hradce Králové v letech 1945–1989*. In: *Monumenta vivent* Sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Josefově 2015, Josefov 2015, s. 93–94.

²⁶⁰ Dnes kampus Univerzity Pardubice.

²⁶¹R. VRABELOVÁ–E. PRAŽANOVÁ (eds.), *Architektura 60. a 70. let*, s. 368.

²⁶² Tamtéž.

²⁶³ F. PŘÍBORSKÝ, *Domov–penzion důchodců v Pardubicích*, s. 444–445.

upravena. Například bývalý pardubický obchodní dům Prior (později Tesco) od Růženy Žertové (1971–1974).²⁶⁴

V celém kraji byla vybudována řada koupališť, sportovních areálů, nákupních středisek, škol a kulturních domů. Abych se vrátila k meritu práce, zmíním alespoň sečskou zotavovnu ROH pro sto padesát rekreatantů. Středisko tvořil motel s restaurací v bruselském stylu. Nejedná se ovšem o zotavovnu výběrové rekreace ROH, ale spíše o rekreační středisko.²⁶⁵ Za zmínku jistě stojí hotel Dalibor v Litomyšli vybudovaný dle návrhu Josefa Opatřila (1985). V přízemí jsou dodnes dochované původní dobové interiéry.

Nyní už se přesunu k charakteristice stavebnictví v Královéhradeckém kraji a popisu konkrétních zotavoven, vybudovaných v Krkonoších.

Specifické území Královéhradeckého kraje, jehož severní část tvoří již zmíněné Krkonoše, bylo už od devatenáctého století oblíbeným cílem turistů a lidí hledajících odpočinek v období dovolené. Postupně zde vznikaly různé objekty, které měly posloužit zájemcům o pobyt ve zdejší přírodě.²⁶⁶ Po odsunu německého obyvatelstva došlo v regionu k vyprofilování dvou základních stavebních tendencí. První se týkala hlavně samotného centra kraje, kde se architekti snažili navázat na meziválečnou koncepci Josefa Gočára. Druhá, která se objevila spíše v severní, horské části regionu, se vyznačovala výstavbou objektů pro masovou turistiku.²⁶⁷

V šedesátých letech se stavební činnost soustředila z největší části na bytovou výstavbu. Výběrově vzniklo sídliště Labská kotlina II. od Břetislava Petráňka a Václava Rohlíčka (1969–1977). S předkládaným tématem o něco více souvisí výstavba hotelu Regina, respektive Černigov od Jana Zídky (1968–1975). Od poloviny šedesátých let byla intenzivní snaha vybudovat v Krkonoších nové hotely a zotavovny. V šedesátých a sedmdesátých letech zde bylo zrealizováno několik projektů horských hotelů. Ačkoliv se z architektonického hlediska jedná o autentické a archeologicky vynikající práce, většinová populace, jež je má spojené s obdobím nesvobody a totality, tyto stavby nedoceňuje a pokládá je za ostudu našich hor.

V roce 1964 navrhl Jan Tymych ze Státního projektového ústavu obchodu Brno hotel Montana ve Špindlerové Mlýně. Novostavba byla umístěna na svah v Bedřichově.

---

²⁶⁴ Jiří MOOS–Lenka POPELOVÁ (eds.), *Obchodní dům Prior v Pardubicích*. In: *Stavby století Čech, Moravy a Slezska 1918–2018*, Praha 2018, s. 349–351.

²⁶⁵ Například R. VRABELOVÁ–E. PRAŽANOVÁ (eds.), *Architektura 60. a 70. let*, s. 373.

²⁶⁶ Tamtéž, s. 164.

²⁶⁷ Tamtéž.

Hotel tvoří dvě základní části, a to ubytovací a společenskou. Průčelí je dvoupodlažní a tvoří ho nakoso poskládané plně prosklené arkýře, které jsou v horní části špičaté a volně přecházejí ve skořepinové, hrotité zastropení restaurace, vstupní haly a recepce.²⁶⁸ Stejně bylo řešeno i zastropení spojovacího traktu se schodištěm. Fasáda ubytovací části je částečně obložena dřevem. Vodorovně je členěna průběžnými lodžii a svisle je dělena jemnými svislými přepážkami.²⁶⁹

Dále byly v této době vytvořeny projekty na Labskou boudu či hotel Horizont. Projekt na výstavbu Hotelu Labská bouda vznikl v roce 1968 a byl realizován v letech 1972–1975. Autorem záměru byl Bedřich Řihák. Novostavba hotelu vznikla na místě původní vyhořelé Labské boudy. Původní budova vyhořela dne 6. listopadu 1965 a už o tři roky později vznikl projekt na její náhradu. Krkonošský národní park žádal projekt, který by nezasahoval do krkonošské přírody a nijak nepoškodil nejcennější část této přírodní scenérie. Zdeněk Řihák navrhl nový hotel o šedesáti jedna pokojích, sto dvanácti lůžkách a sto dvanácti místech u stolu. Realizace architektonického záměru proběhla v letech 1968–1972. Celková investice nepřesáhla 14,5 mil. Kčs.²⁷⁰

Hotel byl začleněn do horského terénu Labského dolu. Toto zapojení do přírody vytvořilo zajímavé situování a tvar stavby, který předurčil i vnitřní uspořádání. Díky nestejně velkým patřům vznikla ubytovací kompozice, kterou tvořily pokoje o různé velikosti a různém počtu.²⁷¹ Při pohledu ze západní strany je vidět jako malá bouda s tradiční sedlovou střechou. Při bližším pohledu už divákovi neunikne, že se jedná o horní dvě patra, ve kterých byla umístěna restaurace s galerií a celoplošně prosklenými stěnami. Ty umožnily optické spojení s venkovní terasou, která kromě odpočinku na čerstvém vzduchu nabízela výhledy do krajiny nad propastí Labského dolu. „*Dále východním směrem pokračuje pultem krytý masivní blok ubytovací části klesající do rokle Labského dolu.*“²⁷² Jedinečným počinem je strukturovaná betonová konstrukce, která imituje skály Pančavského vodopádu. Boční stěny jsou svisle členěny nakoso umístěnými pilastry, což má za následek vznik kolmých ploch, do kterých byla umístěna okna. Čelní fasádu hotelu dělí průběžně umístěné lodžie. Technické zázemí bylo situováno do dolních dvou pater. V dalších pěti podlažích se nacházely pokoje, které byly

---

²⁶⁸ R. VRABELOVÁ–E. PRAŽANOVÁ (eds.), *Architektura 60. a 70. let*, s. 168.

²⁶⁹ Tamtéž.

²⁷⁰ Vladimír SIROTEK, *Nové hotely*, *Architektura ČSR XXVIII*, 1969, č. 1, s. 35.

²⁷¹ Tamtéž.

²⁷² R. VRABELOVÁ–E. PRAŽANOVÁ (eds.), *Architektura 60. a 70. let*, s. 168.

dvoulůžkové, s vlastním sociálním zařízením. Kapacitu hotelu tvořilo sto dvacet lůžek.²⁷³ Labská bouda je dokladem architektury ovlivněné myšlenkami pozdní moderny a brutalismu.

Mezi architekty, kteří v sedmdesátých letech projektovali nové krkonošské stavby, patří například Josef Polák. Navrhl a realizoval několik větších i menších horských zařízení, jejichž architektura byla inspirována prvky místní lidové architektury. Jedná se například o Kovárnu v Peci pod Sněžkou, Chalupu Na Rozcestí mezi Peci pod Sněžkou a Strážným, Krakonošovu krčmu u Montany a mnoho dalších staveb. Pro účely výběrové rekreace byly v sedmdesátých a osmdesátých letech vyprojektovány a zrealizovány velkokapacitní zotavovny, které měly pojmout stovky rekreatantů najednou. Vzhledem k lokalizaci a časovému zařazení předkládané práce, jsem vybrala tři hlavní zástupce nově postavených zotavoven výběrové rekreace ROH.

Zotavovny ROH v Krkonoších

Bohužel k těmto stavbám nejsou dochovány příliš rozsáhlé pramenné zdroje. Při svém studiu jsem se tak mohla opřít hlavně o informace z odborného periodika *Architektura ČSR*, kde bylo publikováno hned několik studií a popisů zotavoven ROH. Východočeské zotavovny zde byly zastoupeny pouze tři, a to zotavovna ROH Pochodeň, zotavovna ROH ve Svatém Petru a zotavovna ROH Harrachov.

V roce 1980 započala stavba zotavovny Pochodeň na Krausových Boudách. Investorem této velkokapacitní a na svou dobu luxusní zotavovny byla ÚRO Praha. Projekt na výstavbu nové zotavovny vypracoval královéhradecký Stavoprojekt. Autorem projektu byl architekt Karel Schmied, jenž byl autorem projektů i několika dalších krkonošských hotelů a rekreačních objektů, o nichž bude ještě řeč. Výstavba zotavovny byla vykalkulována na sto 104 mil. Kčs.²⁷⁴

Jak již bylo řečeno, ROH potřebovalo zotavovny, které pojmu velké množství rekreatantů, minimálně tři sta až čtyři sta lůžek, ideálně až tisíc lůžek. Krása hor a přírody však stála v cestě těmto velkokapacitním projektům. Respektive bylo při realizaci nutné brát v potaz umístění zotavovny, její podobu a celkové zasazení do krajiny tak, aby neponičila poklidný a přírodní ráz místní scenérie. Projektování a realizace byly v těchto nestandardních podmínkách náročné časově, technicky, technologicky i finančně.

---

²⁷³ Tamtéž.

²⁷⁴ Karel SCHMIED, *Krausovy boudy. Zotavovna ROH Pochodeň*, *Architektura ČSR IV*, 1986, č. 86, s. 169.

Zotavovna Pochodeň se nachází ve Špindlerově Mlýně, v lokalitě Přední Labská a je zasazena nad vodní nádrží Labská. Architekt Schmied byl postaven před nelehký úkol, a to zasadit do líbezné a nedotčené krajiny velkokapacitní zotavovnu s cca pěti sty lůžky.

Finální podoba zotavovny je složena z několika trojúhelníkových hmot, které jsou přimknuté k terénu a vzájemně fázově posunuté. Díky posunu hmot se jednotlivé trojúhelníky překrývají, což způsobuje, že objekt nelze z jednoho pohledu vnímat jako celý. I přes to však bylo docíleno požadované integrity, kompaktnosti a hladkého provozu objektu.²⁷⁵

Trojúhelník jako základní stavební tvar celé hmoty byl vybrán jako odkaz k tradičním krkonošským stavbám, tedy horským chalupám, jejichž tvar a funkce byly v místních podmínkách „vyzkoušené“ jako ideální. Přece jen klima a podnebí zde bylo a je specifické. Nelze však tvar a hmotu zotavovny zjednodušit na „mechanicky zvětšenou krkonošskou chalupu“ tradičního typu. Inspirace zde byla, ale nejednalo se o kopii či napodobeninu ve větší dimenzi. Záměrem bylo, aby velká zotavovna alespoň svým tvarem a celkovou hmotou zapadla do místní horské zástavby.²⁷⁶ Zda se tento záměr podařil či ne, je asi na zhodnocení každého z nás.

Jedná se vlastně o areál pěti základních budov různé velikosti a funkce, avšak všechny dokonale splývají v celek a jedna nepřevyšuje druhou nebo nevybočuje oproti ostatním. Jedná se zkrátka o kompaktní celek. Základním prvkem celé dispozice je podélná dispoziční a provozní osa, která probíhá všemi objekty, jež tvoří celek budov a je rovnoběžná s jižním svahem, ve kterém jsou budovy zasazeny.

Hlavními celky soustavy budov byly a dodnes jsou vícepodlažní lůžkové trakty s kapacitou dvě stě dvacet pět, respektive sto devadesát šest lůžek. Mezi ně byla zasazena nízká hmota budovy s kanceláří a vstupním traktem. Na západní straně byla dispoziční osa ukončena traktem energetického centra a rehabilitačních provozů, kde se nacházel plavecký bazén o rozměrech dvanáct krát šest krát jedna a půl metru, dvě tělocvičny, posilovna, sauna a masérna. Východní trakt dispoziční budovy, jenž je nižší, zahrnoval prostory určené ke společenským aktivitám, restauraci a kuchyň.²⁷⁷

Orientace celého objektu je určena strmým svahem, do něhož je komplex budov zasazen. Díky poloze svahu, jsou lůžkové budovy osluněny z východu i západu. Poloha

---

²⁷⁵ Tamtéž, s. 170.

²⁷⁶ Tamtéž.

²⁷⁷K. SCHMIED, *Krausovy boudy ve Špindlerově Mlýně*, Architektura ČSR XL, 1981, č. 1, s. 7.

vyhlídkové a vstupní terasy zase umožňuje oslunění z jižní strany. Největší a nejvýznamnější společenské prostory byly namířeny tak, aby poskytovaly výhled na panorama Kozích hřbetů. Velkolepost výhledu byla v tomto případě umocněna velkými panoramatickými okny. Severně od objektů zotavovny bylo položené hřiště a prostory pro venkovní sportovní činnosti.

Tato nově stavěná velkokapacitní zotavovna, která měla splňovat standardy toho nejlepšího, co bylo možno rekreatům nabídnout, měla pokoje řešené převážně jako dvoulůžkové, což nebylo běžným standardem. Polovina pokojů měla navíc k dispozici přistýlkové lůžko. To však nebylo do základních kapacit zotavovny počítáno. Všechny pokoje měly k dispozici vlastní lodžii a sociální zařízení, což bylo rovněž poměrně luxusní záležitostí. V objektu se nacházelo celkem sto devadesát jedna dvoulůžkových pokojů, osm třílůžkových, pět apartmá, třicet dva garsoniér pro zaměstnance a dvě bytové jednotky dispozice tři plus jedna.²⁷⁸

Velkolepé řešení vstupních prostor dávalo rekreatům od počátku vstupu jasně najevo, že se nacházejí v tom nejlepším, co je v republice k dispozici. Vstupní část tvořil komplex složený z hlavního vstupu, vstupní haly s recepcí a šatnou, ke kterému byl ještě připojen boční zimní vstup s lyžárnou. Součástí vstupu byly i předložené terasy, které poskytovaly velkou plochu pro odpočinek a opět velkolepý výhled do Krkonošského národního parku.

Společenská část zotavovny byla tvořena pěti klubovny. Každá z nich měla svou funkci a zaměření. Klubovny byly navázané na vyhlídkovou terasu a o poschodí výše se nacházel společenský sál. Velký trojúhelníkový prostor s galerií obsahoval taneční parket a sto padesát míst u stolů. Klubovny i sál byly zároveň propojeny s denním barem, kde se odehrávalo nejvíce společenských interakcí během celého dne.

Zotavovna měla několik prostorů a místností určených ke stravování. Středem všech stravovacích prostorů byla centrální kuchyně. Ve dvou podlažích se nacházely dvě jídelny pro rekreanty. Celková kapacita byla čtyři sta míst u stolu.

V základním podlaží byla rovněž restaurace, která sloužila nejen pro rekreanty zotavovny, ale hlavně pro pasantní hosty. Vedle restaurace byla pro průchozí hosty k dispozici i lyžárna. Vybudování restaurace bylo podmínkou pro povolení výstavby celé zotavovny. Jednalo se totiž o jediné stravovací zařízení v okolí.

---

²⁷⁸ Tamtéž.

Interiéry zotavovny byly řešeny v souladu s místem, kde se budova nachází, tedy s přírodou. Dominovalo dřevo a přírodní materiály. Jednotlivé místnosti byly vyzdobené a zařízené odlišně, podle funkce. Společným jmenovatelem pro všechny místnosti byly dřevěné palubové stropy. Vnitřní výzdobu tvořila umělecká díla východočeských autorů, tedy přesně tak, jak stálo v příručce *Závodní rekreace ROH*.²⁷⁹

Stavby byly založeny na prefabrikovaných patkách a pasech v kombinaci se svahovými opěrnými stěnami. Stavba je, jak již bylo řečeno, zabudována ve svahu do částečně skalnatého podloží. Konstrukce budov je vytvořena z typizovaných systémů T06–B a skeletu MS–71, které byly běžně používány při výstavbě bytových domů.

Montovaná technologie umožnila na svou dobu poměrně rychlý průběh stavby. Lůžkové trakty byly vytvořeny z „*prvků příčně nosného, bytového systému T06–B, jehož tektonika je vyjádřena výrazně i ve fasádách. Společenské trakty jsou z prvků skeletu MS–71, s křížově řešenými průvlakly*“.²⁸⁰ Střeška byla vytvořena zkombinováním ocelového krovu a dřevěného střešního pláště. Staly se nejvýraznějším vnějším prvkem stavby. Plochy střech mají výměru šest tisíc metrů čtverečních a na jejich konstrukci byl vzhledem k místním povětrnostním a klimatickým podmínkám kladen velký důraz.

Dle architekta Karla Schmieda byla zotavovna „*výslednicí společného snažení architektů, inženýrů specialistů, stavbařů. Představuje v Krkonoších ojedinělý objekt, který tvář hor neruší, ale doplňuje*“.²⁸¹

Ačkoliv dnešní návštěvníci nejsou z podoby hotelu nadšeni a všeobecně se shodují, že tato architektura do Krkonoš nepatří, současníci měli, alespoň dle svědectví z časopisu *Krkonoše*, odlišný názor. „*Při navrhování Pochodně svítla architektovi šťastná hvězda. Dokázal nemožné – obrovskou hmotu (...) vklínit do krajiny tak, že lahodí i oku člověka v hloubi duše přesvědčeného, že malým a už tak dost přelidněným Krkonošům nesluší velké stavby. (...) Achillovu patu ve vzhledu nenajdete*“.²⁸²

Druhou významnou zotavovnou ve východních Čechách, respektive v Krkonoších, byla zotavovna ROH ve Svatém Petru. Generálním projektem této opět velkokapacitní zotavovny byl Krajský projektový ústav Praha, ateliér E–14. Generálním dodavatelem stavby byly Pozemní stavby Pardubice. Stavba probíhala v letech 1977–1983, dle projektu vypracovaného v roce 1977. Investorem byla ÚRO. Autorský kolektiv

---

²⁷⁹ H. VEVERKOVÁ, *Závodní rekreace ROH*, Praha 1964.

²⁸⁰ K. SCHMIED, *Krausovy boudy. Zotavovna Pochodeň*, Architektura ČSR IV, 1986, s. 171.

²⁸¹ Tamtéž.

²⁸² Čestmír KLOS, *Továrna na rekreaci*, Krkonoše 6/87, s. 3.

tvořili Zdeněk Kuna, Ladislav Stupka, Jaroslav Zdražil, Milan Valenta a Milan Hrouda.²⁸³ Pod taktovkou zmíněného kolektivu vznikl největší rekreační objekt vybudovaný v Krkonoších po druhé světové válce.²⁸⁴

Jedná se opět o zotavovnu určenou k celoroční rekreaci. Místo výstavby bylo vybráno tak, aby se zotavovna objevila na trase ze Špindlerova Mlýna na Kozí hřbety. Zotavovna ve Svatém Petru je, podobně jako zotavovna Pochodeň, zasazena do jižního svahu. Podobnost je i v celkovém řešení a zvoleném tvaru objektu. Autoři se snažili zasadit budovu do krkonošské přírody, a tak zvolili podobu klasické horské formy se šikmými střechami a terasovitě ustupujícími patry. Ustupující patra byla zvolena z důvodu zjemnění siluety celku. Jedná se o poměrně rozložitou hmotu a ustupující patra měla jako hlavní funkci zjemnění celkového pohledu na budovu a její zasazení do okolní krajiny.

Autoři zvolili, vzhledem k pohledovým a panoramatickým podmínkám, jednostranný dvoutrakt, jelikož zadní část zotavovny je zasazena do svahu. Jedná se opět o komplex několika funkčně propojených budov. Dvě nestejně vysoké budovy, ve kterých byly umístěny ubytovací kapacity, jsou v hlavním průčelí zkosené. Jakoby kopírují sklon okolních svahů. Ubytovací část je situována na jižní stranu. Jelikož zřizovatel požadoval oddělení pokojových traktů od provozních úseků, vznikl koncept dělené kompozice s odlišným počtem nadzemních podlaží. Jednotlivá patra jsou tvořena z pohledového betonu a jsou vždy předsazena oproti patru dolnímu. Krom toho, že se jedná o funkční záležitost, poskytuje toto řešení velmi zajímavý a originální výsledek. Mezi ubytovací trakty byly vloženy půdorysně zaoblené a povrchově kanelované schodišťové trakty.²⁸⁵ „Vzniklá architektonická diletace je ještě zvýrazněna dvěma samostatnými vertikálními prvky, jež obsahují baterie výtahů a úniková schodiště.“²⁸⁶

Hlavní vstup do budovy se nacházel na severní straně objektu, kde byly mimo to situované i všechny zásobovací místnosti, které byly rovněž přístupné z hospodářského dvora. Pro potřeby zimní sezóny se zde nacházely i lyžárna, přezouvárna a sušárna.²⁸⁷ V nástupním podlaží byla situována vstupní hala se zádveřím, recepcí, šatnou a „přístupy

---

²⁸³ K. SCHMIED, *Zotavovna ROH ve Svatém Petru*, Architektura ČSR XL, 1981, č. 2, s. 10.

²⁸⁴ R. VRABELOVÁ, *Horský hotel Horal*, in: Reneta VRABELOVÁ (eds.), *Architektura 60. a 70. let 20. století v České republice*, Praha 2020.

²⁸⁵ Tamtéž, s. 180.

²⁸⁶ K. SCHMIED, *Zotavovna ROH ve Svatém Petru*, s. 10.

²⁸⁷ Tamtéž, s. 10.

*k vertikálním komunikacím do východního a západního pokojového křídla“.*²⁸⁸ Z ústřední haly se pak dalo přejít do restaurace se shromažďovacím sálem, salóнку a do baru.

Na restaurační provoz byla přirozeně napojena soustava kuchyňského provozu, tedy kuchyně a přípravný se skladovacími prostory. Na opačné straně objektu byly situovány administrativní provozy, plavecký bazén se saunou, šatny, klubovny a hygienické zázemí.²⁸⁹

Nástupní podlaží je zčásti kryto pochozí terasou, jež je volně přístupná po vertikální komunikaci a byla určena pro odpočinek, relax a slunění.

Zotavovna byla vystavěna z příčných monolitických stěn s montovanými stropy. Nástupní podlaží je z ocelové konstrukce. Z exteriéru dominuje pohledový beton, parapety a jižní strana komunikačních věží byly pokryty měděným plechem, vnitřní lodžie byly obloženy dřevem.²⁹⁰

Nyní se dostáváme ke třetí z krkonošských novostaveb, a to k zotavovně ROH Harrachov. Investorem této novostavby byla opět ÚRO. Generálním projektantem byl Stavoprojekt Hradec Králové. Autoři Karel Schmied a Miroslav Kadečka. Realizace stavby proběhla v letech 1985–1989 dle plánů zpracovaných v letech 1984–1985. Finanční náklad na celkovou stavbu byl ve výši 68 mil. Kčs.²⁹¹

Zotavovna se nacházela v okrsku nazvaném Rekreační zóna Harrachova. Jedná se o místo, kam územní plán určil soustředit několik rekreačních budov pro výběrové a závodní rekreace ROH. Na základě studie vypracované Michalem Rejchlem z ČVUT, byla vytvořena zóna, která byla určena pro výstavbu jednoho investora, projektanta i dodavatele. Základním předpokladem byl vznik jednotného okrsku rekreačních staveb, který měl tvořit kompaktní celek s veškerou vybaveností a jednotným architektonickým konceptem. Tento záměr se bohužel nepodařilo naplnit a výsledkem je okrsek rozpadlý na solitérní celky okolo jednotlivých zotavoven. Nepodařila se naplnit ani myšlenka o jednotném architektonickém konceptu všech staveb. Zotavovny a střediska stavěli různí dodavatelé s vlastním architektonickým záměrem.²⁹²

Objekt zotavovny ROH Harrachov byl umístěn do středu zmiňované zóny. Ještě před tím, než byla zahájena stavba, bylo nutné odlesnění.

---

²⁸⁸ Tamtéž.

²⁸⁹ Tamtéž.

²⁹⁰ Tamtéž.

²⁹¹ K. SCHMIED, *Zotavovna ROH Harrachov*, *Architektura ČSR XL*, 1981, č. 3, s. 119–121.

²⁹² Tamtéž. 119.

Zotavovna měla kapacitu tři sta dvanáct základních lůžek, což představuje ohromnou hmotu prostoru, již bylo potřeba zakomponovat do horského prostředí. Z důvodu velikosti a mohutnosti byl vybrán záměr architektů, který hmotu zotavovny rozdělil do čtyř traktů. Jednotlivé části mají svou oddělenou specifickou funkci, ale zároveň jsou provázané a vytvářejí kompaktní soustavu budov, která nijak nevybočuje a neruší krkonošské panorama.

Celý komplex budov je zasazen do mírně svažitého terénu, který se naklání k jihu. Zotavovna se nachází na výhodné komunikaci, která protíná celou rekreační zónu a je napojena na dopravní obchvat Harrachova.²⁹³

Základ tvoří dva obří trojúhelníkové objekty. Jedná se o vícepodlažní budovy, ve kterých se nachází lůžková část. Trakty budov jsou, podobně jako v případě již zmíněné zotavovny Pochodeň, vzájemně fázově posunuté. Zároveň jsou propojené s rozlehlým třípodlažním traktem třetí budovy. V té se nacházely společenské místnosti, jídelna, vstupní prostor a funkční trakt.

Jelikož se opět jedná o budovu zasazenou do horského prostředí, jehož přírodní a klimatické podmínky nejsou, v porovnání s vnitrozemím, nejpříznivější, muselo být zdejšími podmínkami přizpůsobeno architektonické a tvarové řešení. Nejvýraznějším architektonickým prvkem celé stavby je dvouplášťová střecha s výraznými přesahy. Jejich hlavní funkcí bylo chránit fasádu před sesouvajícím se sněhem, kterého bylo v Krkonoších vždycky dostatek. Konstrukčně je stavba řešena kombinací dvou technologických systémů. Pro lůžkové trakty byl využit příčně nosný systém tunelového bednění IS–NOE. Společenský trakt byl vytvořen z montovaného skeletu S 1.2. Střecha byla vytvořena kombinací ocelových nosníků a dřevěného krovu. Obvodový plášť ubytovacích traktů tvoří prefabrikované dřevěné kompletizované sendviče lodžiových stěn.²⁹⁴ Společenské trakty jsou pokryté prefabrikovaným silikátovým pláštěm a kombinací dřeva a cihel. Vnitřní příčky byly ve všech objektech zděné, avšak stavba byla založena na prefabrikovaných systémech patek a pasů.²⁹⁵

Dispozice, jak již bylo naznačeno, je založena na křížovém principu. Lůžkové objekty mají pětitraktovou dispozici a jsou orientovány podélnou osou ve směru sever–jih. Toto řešení umožňuje proslunění pokojů. Ve směru východ–západ jsou orientovány společenské objekty. Ve střetu obou os se nacházely vstupní prostory s recepcí, denním

---

²⁹³ Tamtéž, s. 120.

²⁹⁴ Tamtéž.

²⁹⁵ Tamtéž, s. 119–120.

barem, administrativní prostory a technické zázemí. Tato část je přímo napojena na komunikační osy všech objektů.

Společenský a stravovací trakt měl v hlavním podlaží dva oddělené jídelní sály a společenský sál. Jídelní sál poskytoval sto čtyřicet osm míst a společenský sál dokonce sto padesát šest. Nad jídelnami se nacházela soustava několika společenských prostor, kluboven a heren.

V terénním podlaží byl zakomponován plavecký bazén o velikosti dvanáct krát šest metrů, sauna, tělocvičny a kuchyňské sklady.

Lůžkové objekty byly složeny převážně z dvoulůžkových pokojů s vlastním sociálním zařízením. Severní lůžkový trakt má v přízemní části umístěnou lyžárnu.

Jedná se o stavbu reprezentující reálný socialismus, inspirovanou architekturou počátku sedmdesátých let. Ve svém architektonickém řešení nese prvky pozdní moderny a brutalismu. Patří k základním dokumentům stavební a architektonické tradice normalizační doby, ve které architekti, navzdory dobovým pořádkům, přicházeli s realizacemi, které překračovaly dobové standardy, a přinášeli architektonicky hodnotné stavby, které svému účelu slouží dodnes.

V dnešní době, kdy zotavovny, tedy z dnešního pohledu a funkce spíše hotely a horské chaty, prošly moderní rekonstrukcí, některé ne jedinou, je velmi složité zjistit, jak vypadalo vnitřní vybavení konkrétních zotavoven. Tuto problematiku lze uchopit ze široka, a to na základě příruček a všeobecných pokynů, které dávaly jasné mantinely a předpisy, jak měla zotavovna uvnitř vypadat. Jaké místnosti byly nutné, aby v zotavovně byly, jaké zařízení, nábytek a umělecká výzdoba měly být preferovány a podobně.

Nejvíce informací a vodítek nabízí již několikrát citovaná příručka Hany Veverkové Výběrová rekreace. Příručka se snaží poskytnout návod, jak by měla každá zotavovna ROH ideálně vypadat, jaký by měl být její provoz a zařízení. Shrnuje, na co si dát pozor při výstavbě nové, či rekonstrukci stávající budovy. Popisuje nejmenší detaily od výběru místa, přes dostatek zdrojů (vody, elektřiny, dopravní struktury apod.), potřebného počtu vchodů (s rozlišením, zda se jedná o celoroční provoz či zimní nebo letní), rozvržení místností v přízemí, oddělení ubytovacích kapacit rekreatantů a zaměstnanců, hygienické zásady, dokonce i minimální plochu na rekreatanta.²⁹⁶ Je mi jasné, že na základě příručky nelze zobecňovat a netvrdím, že takto vypadala každá zotavovna. O konkrétních příkladech již byla řeč, nicméně dotkla jsem se hlavně

---

²⁹⁶ H. VEVERKOVÁ, *Závodní rekreace Roh*, s. 25–30.

konstrukce a dispozičního řešení vybraných objektů. Jak již bylo řečeno, původní vybavení se nedochovalo a je tudíž složité jej zpětně interpretovat. Nyní bych ráda nastínila všeobecnou vizi a částečně i reálnou podobu zotavoven ROH v dané době.

S největší pravděpodobností takto vypadala většina zotavoven. Architekti byli sice různí, ale z příruček a faktu, že dobové stavebnictví bylo svázáno všeobecně platnými normami, můžeme usuzovat, že zotavovny byly vybaveny dle následující charakteristiky.

Ideální pokoj v zotavovně ROH měl mít předsíňku s umyvadlem, odkládací stěnou a vestavěnou skříň až ke stropu, která měla poskytnout prostor pro uložení všech svršků a zavazadel.²⁹⁷ Vybavení pokoje mělo korespondovat s okolím a dalším zázemím zotavovny. Ideální je *„bud' celé dřevěné, nebo zařízení, kde je dřevo kombinováno kovem, umakartem (...). U nábytku má zatím převahu mořené dřevo, avšak stále více se objevují i přírodní tóny, které nepohlcují světlo a činí místnost světlejší a veselejší (...). Ať už zvolíme jakékoli zařízení, vždy musíme mít na paměti, že základním rysem moderního zařízení je prostota a nenápadnost.“*²⁹⁸ Základním vybavením rekreačního pokoje měla být postel s předložkou či kobercem, noční stolek nebo polička s lampičkou, skříň na šaty, koš na odpadky, stůl s počtem židlí odpovídající počtu postelí, umyvadlo, dobré osvětlení, roleta a záclona na každém okně. Dobré bylo i vybavení na víc, a to křesílka s konferenčním stolem, lehátko na balkoně či botník. Lůžkoviny, koberce, záclony a závěsy měly být voleny tak, aby navozovaly příjemnou atmosféru a zvelebovaly prostředí.²⁹⁹

Chodby měly mít také vkusnou a decentní výzdobu. Na podlaze měly být ideálně běhouny, na stěnách fotografie či vkusné obrazy. Nemělo se zapomínat na květiny a nezbytnou součástí výbavy chodeb měly být odpadkové koše a stojanové popelníky.³⁰⁰

Problematikou výzdoby zotavoven výtvarnými díly se zabývá i oběžný dopis ze 4. srpna 1959, který informuje, že na základě jednání ÚRO bude možné nakupovat výtvarné práce pro výzdobu zotavoven pouze prostřednictvím Českého a Slovenského fondu výtvarných umění.³⁰¹ Nákupní komise při ÚRO byly pověřeny dohledem nad vhodností námětů výtvarných děl a měly za úkol kontrolovat přiměřenost jejich cen. Každá zotavovna měla vypracovat dlouhodobý plán výzdoby s přesným popisem, co potřebuje,

---

²⁹⁷ Tamtéž, s. 31.

²⁹⁸ Tamtéž, s. 41.

²⁹⁹ Tamtéž, s. 41–42.

³⁰⁰ Tamtéž, s. 42.

³⁰¹ Zotavovny ROH. Ústřední správa, Oběžníky, 1959–1961, Oběžný dopis š. 10–23/59 ze dne 4. 8. 1959

kde to bude umístěno a dalšími údaji, které by měla komise při výběru zohlednit. První se měly vyzdobit společenské místnosti, vstupní hala a nakonec pokoje.³⁰²

Krom vyzdoby se nemělo zapomínat na bezpečnost. Každá větší zotavovna musela mít orientační označení. Všechny pokoje byly povinně označeny číslem, poschodí mělo být rovněž viditelně označeno příslušným číslem. Vchody do všech místností měly mít čitelný a dobře viditelný nápis. Na každé chodbě byly orientační tabulky s číselným označením pokojů, aby každý našel dveře, jež potřeboval, a dobře se orientoval v prostoru.³⁰³

Rekreanti kromě pobytu v přírodě a odpočinku potřebovali zázemí ke stravování a uskutečňování kulturního programu. Do této sekce patřila jídelna, klubovna–herna, tichá klubovna, herna pro děti a místnost pro stolní tenis.³⁰⁴ Jídelna měla být dostatečně velká, aby se tam lidé nemačkali a nebylo jim ubíráno na pohodlí. V případě rekreačních objektů se dbalo, aby jídlo nebylo vydáváno prostřednictvím okénka z kuchyně, jak tomu bylo v závodních jídelnách, protože hluk z kuchyně mohl rušit rekreanty. Jídelna byla prostor určený pouze ke konzumaci jídla, veškerý kulturní a jiný program se měl odehrávat v klubovnách. Ideální byly dvě klubovny. Klubovna–herna, ta sloužila jako místo, kde se hrály hry nebo se zde mohl poslouchat rozhlas. Tichá klubovna měla poskytovat klid k četbě knih, časopisů a novin, popřípadě zde byla televize, která se zapínala zpravidla ve večerních hodinách. Herny měly být odděleny přenosnou stěnou nebo závěsem, aby se v případě potřeby daly tyto místnosti propojit.³⁰⁵ Dobrým doplňkem měly být terasy, ať už kryté, či nezastřešené. Část terasy mohla sloužit k opalování a ke slunění, druhá část k odpočinku u stolů a židlí, kde mohli rekreanti číst, konverzovat, hrát stolní hry a podobně. Příručka uvádí několik koncepcí teras: „*Terasa může být buď přírodní, nepodsklepená, nebo může být stropní konstrukcí místností, které jsou pod ní, tehdy ovšem musí být pečlivě izolována. Izolace musí být chráněna před poškozením betonovou nebo teracovou dlažbou, popřípadě jiným vhodným způsobem. Pro nepodsklepené terasy je nejlepší dlažba z přírodního kamene.*“³⁰⁶

Příručka se ovšem nezabývá jen rekreanty, ale pamatuje i na zázemí a pracovníky zotavovny. K nezbytným provozním místnostem patřily zejména: kuchyně, sklady, prádelna, garáže, energetická ústředna, údržbářská dílna a další doplňková zařízení. Při

---

³⁰² Tamtéž.

³⁰³ H. VEVERKOVÁ, *Závodní rekreace Roh*, s. 43.

³⁰⁴ Tamtéž, s. 31.

³⁰⁵ Tamtéž, s. 32.

³⁰⁶ Tamtéž, s. 33.

stavbě a koncepci kuchyně se mělo myslet na možnost poskytovat stravu nejen návštěvníkům zotavovny, ale i táborníkům, kteří se mohli nacházet v docházkové vzdálenosti od zotavovny. „*Vždy bude výhodné, postavíme-li kuchyň s větší kapacitou.*“³⁰⁷ V kuchyni měl být striktně oddělen čistý a špinavý provoz. Cesty mezi oběma provozy se nesměly v žádném případě křížovat, aby se neohrozily hygienické normy a požadavky, jež jsou s tím spojeny. Důležité bylo umístění kuchyně v rámci světových stran. Jako nejlepší jsou zmíněna okna na sever, severovýchod a východ. Je to logické. Kuchyň, kam celý den svítí slunce je jak nepříjemná pro práci, tak riziková pro kvalitu a čerstvost potravin.³⁰⁸

Je zde detailně popsána kuchyně a skladovací prostory. Byty a ubytovací kapacity zaměstnanců měly být striktně odděleny od pokojů rekreatantů.³⁰⁹

Z výše popsaného je evidentní, že výstavba nových rekreačních zařízení měla svá jasně daná pravidla, která se musela dodržovat. I přes to však vznikaly stavby, které byly kvalitní a originální, tedy ne jako „přes kopírák“.

---

³⁰⁷ Tamtéž.

³⁰⁸ Více ke kuchyni a přidruženým prostorům VEVERKOVÁ, *Závodní rekreace Roh*, s. 33–36.

³⁰⁹ Tamtéž.

Závěr

Cílem práce bylo zkoumat fenomén výběrových rekreací ROH, jejich existenci, průběh a prostředí, ve kterém se odehrávaly. Výběrové rekreace jsem zkoumala v kontextu mezi lety 1948–1989, tedy v době komunistického režimu, ve kterém došlo ke změnám duchovního a politického klimatu, ale rovněž v souvislosti s naším tématem, i s proměnou chápání a využívání volného času a dovolených. Tlak komunistické vlády na společnost, pomalé i skryté změny byly součástí nejen běžných pracovních dní. Právě i rekreacemi a dovolenými byl tento tlak uplatňován. Rekreatanti si měli ze své dovolené odvézt nové poznatky ohledně trávení času v kolektivu, vhodného zdravého stravování či návyk ke sportu i v běžném životě. Bývalí rekreatanti pak měli své nabyté poznatky šířit ve svých zaměstnáních a stát se tak prodlouženou rukou režimu, která měla společnost vést k cílům komunistické diktatury.

Práce je rozdělena na pět hlavních částí. První, úvodní část, představila prameny, literaturu zkoumaného tématu a pojetí a proměny volného času. Tato kapitola vznikla na základě studia odborné literatury.

Druhá kapitola se zabývala vývojem rekreací od jejich vzniku přes existenci v období totality až po způsob výběru rekreatantů výběrové rekreace ROH. Při výzkumu jsem použila archivní materiály, metodické příručky a dostupnou literaturu. Poúnorové rekreace, jež jsou notoricky známé díky filmovým adaptacím, navázaly na starší podobné koncepty, které prosazoval například Reinhard Heydrich. V prvních letech existence hrála důležitou roli komunistická ideologie, která měla tvořit zásadní pilíř každodenního života na rekreaci. V rámci programu a agitace mělo být neustále zmiňováno, že rekreace je jen pro ty nejlepší, kteří si ji opravdu zaslouží, a že se jedná o zasloužilý odpočinek po práci. Postupem času se ale ukázalo, že ne vždy se na výběrovou rekreaci dostali jen ti nejlepší. Příkladem může být film *Anděl na horách* či úryvek ze stížnosti rekreatantů, který hned v úvodu zmiňuje, že v podniku zbyly tři poukazy, a tak díky této skutečnosti mohly vzít s kolegyní na rekreaci i své vnučky.

Ve třetí kapitole je k dispozici nástin každodenního života na rekreaci. Tento exkurs byl učiněn na základě komparace oficiálních norem, předpisů a příruček s konkrétními zkušenostmi rekreatantů z *Knih přání a připomínek*, z článků v dobovém tisku a notoricky známými filmovými tituly.

Každodenní život na rekreaci se nesl v duchu kolektivismu, kdy celý turnus rekreace měl trávit co nejvíce času společnými aktivitami, jež měly mít z velké části

ideový podklad. Skládaly se z besed, společenských her, výletů, tanečních večerů a sportovních aktivit. Kolektivní mělo být i stolování a strava, jež byly vymezeny jasnými pravidly. Jak se ukázalo v recenzích rekreantů, nebyla vždy striktně dodržována. V této kapitole jsem se také snažila nastínit dobový pohled na stanovování a zdravou výživu, a to na základě komparace norem a předpisů se studii, které se zabývají problematikou stravování v dané době, přes recenze rekreantů a dobové filmové snímky. Jak se ukázalo, strava rekreantů, která měla být inspirací pro domácí vaření, se mnoho nelišila od stravy dnešní většinové populace.

Ve čtvrté kapitole jsem se pokusila o nástin architektury zotavoven výběrové rekreace ROH. Jedná se o stavby, jež jsou v Krkonoších dodnes a většina z nich je využívána jako hotely či jiné ubytovací zařízení. Konkrétní stavby, jejich hmota a zasazení do přírody nemají mezi většinovou populací příliš dobrou vizitku, což nepovažuji za pozitivní. Jsou to stavby, které navrhli renomovaní architekti a jedná se o to nejlepší, co bylo v dané době možné. Architektonická kvalita se jim nedá upřít a považuji za nutné na to upozorňovat. Tyto stavby si s sebou do dnešních dnů nesou stigma doby, na kterou by většina z nás raději zapomněla. Proč ale z těchto staveb neudělat prostředek, který by nám tuto dobu připomínal a „nedovolil“ nám jako společnosti se znovu vydat touto cestou?

Vybrala jsem si tři zotavovny, jež byly vystavěné v Krkonoších na konci sedmdesátých a v osmdesátých letech. Do této doby se nové zotavovny příliš nestavěly, jelikož se využívaly starší hotely, boudy a chaty. S rostoucím zájmem o rekreaci a snahu ROH uspokojit co nejvíce pracovníků začala v sedmdesátých letech masivní výstavba velkokapacitních zotavoven a rekreačních středisek. Do své práce jsem se rozhodla zahrnout právě tyto nově vznikající stavby.

K nově stavěným zotavovnám není k dispozici přílišné množství dokumentů a materiálů. Při svém výzkumu jsem čerpala hlavně z odborného časopisu *Architektura ČSR*, respektive *ČSSR*. Fond královéhradeckého Stavoprojektu je nezpracovaný a nepřístupný badatelům, fond pardubického Stavoprojektu se nedochoval ani ve fragmentech a materiály, jež byly uloženy v bývalém Všeobecném archivu ČMKOS, jsou ve fázi přesunu do Národního archivu a k dispozici badatelům budou až za několik let.

V této práci nebyla využita orální historie, chtěla jsem v této fázi výzkumu nechat promluvit písemné a audiovizuální prameny. Tématu rekreací se hodlám v budoucnu i nadále věnovat a orální historie představuje jeden ze směrů, kterým bych se chtěla v příštím výzkumu vydat.

V práci byly doslovně citované dobové prameny. Od oběžných dopisů a směrnic přes Knihy přání a připomínek po stížnosti rekreantů. Prameny jsem využila hlavně pro jejich výmluvnost a dokreslení tématu práce. Jejich stylistika, volba slov a jazyk jsou odrazem doby, ve které vznikly a která je pro mnohé z nás již vzdálená. I proto jsem citované pasáže neupravovala, ale doslovně je přepsala i s pravopisnými, stylistickými a dalšími prohřešky proti dnešním pravidlům českého pravopisu.

Resumé

This masters thesis deals with the selective ROH recreations. Their existence, course and environment where took place. The author used professional literature and archival sources. The thesis is divided into three main parts. The first part deals with the phenomenon of recreation. Their origin, development, history of ROH, the way of distributing vouchers for selective recreation and the concept of leisure time. It turned out that not really the best were always sent for selective recreation, but it usually happened that the voucher was left, so it was assigned to anyone who wanted to go on recreation.

The second part of the thesis examines the course of selective recreation ROH on the basis of official letters, guidelines, methodological manuals and professional literature. This information is compared with the experiences and complaints of vacationers. The main topic of this chapter is the cultural and sports program and catering for recreation.

The third part of the thesis is devoted to the architecture of convalescent homes in Eastern Bohemia. First, the architecture of convalescent homes in general is introduced and then three specific convalescent homes are described. The architecture of this period is generally perceived negatively and selected convalescent homes are still embarrassed by their intervention in nature. The author considers it necessary to draw attention to the quality of buildings created at this time, so that they do not fall into disrepair and are not insensitively reconstructed or demolished.

Seznam pramenů a literatury

Nevydané písemné prameny

Státní oblastní archiv v Zámrsku. Revoluční odborové hnutí–Správa zotavoven Pec pod Sněžkou a Špindlerův Mlýn 1950–1990 (1993). Uspořádaný fond s definitivním inventářem: BRETOVÁ, K, Revoluční odborové hnutí–Správa zotavoven Pec pod Sněžkou a Špindlerův Mlýn 1950–1990 (1993). Inventář, 2004, 51 s., ev. č. 8666.

Obrazové prameny

VOA ČMKOS, fond ÚRO – odznaky, stučky, plakety, kart. č. 4, bez inv. jednotky. VOA ČMKOS, Sbírká plakátů z let 1945–1960.

Hrané filmy

Dovolená s Andělem, scénář: Josef Neuberger–František Vlček, režie: Bořivoj Zeman (dostupné na DVD).

Anděl na horách, scénář: Josef Neuberger–František Vlček, režie: Bořivoj Zeman (dostupné na DVD).

Homolka a tobolka, scénář: Jaroslav Papoušek, režie: Jaroslav Papoušek (dostupné na DVD).

Parta hic, scénář: Václav Jelínek–Pavel Torda, režie: Hynek Bočan (dostupné na DVD).

Chalupáři, díl Romeo z autobusu, scénář: František Vlček–Václav Pavel Borovička, režie: František Filip. (dostupné na DVD).

Vydané prameny

30 let rekreační péče ROH 1945-1975. Ústřední správa rekreační péče ROH, Praha 1975.

Literatura

- Miroslav BAŠE a kol., *Česká architektura 1945–1995*, Praha 1995.
- Marie BENEŠOVÁ, *Česká architektura v proměnách dvou staletí. 1780–1980*, Praha 1984.
- Lenka BOBKOBÁ–Michaela NEUDERTOVÁ (edd.), *Cesty a cestování v životě společnosti*, Ústí nad Labem 1995.
- Detlef BRANDES, *Češi pod německým protektorátem. Okupační politika, kolaborace a odboj v letech 1939–1945*, Praha 1999.
- Stanislav BUCHAROVIČ–Stanislav WIESER, *Encyklopedie lázní a léčivých pramenů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2001.
- Jaroslav ČERNÝ, *Lázeňství v ČSSR*, Praha 1989.
- Alžběta ČORNEJOVÁ, *Odborové rekreace v Československu v 50. a 60. letech 20. století*, Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Praha 2011.
- Táž, *Dovolená s poukazem. Odborové rekreace v Československu 1948–1968*, Praha 2014.
- Oldřich DOSTÁL–Josef PECHAR–Vítězslav PROCHÁZKA, *Československá architektura*, Praha 1968.
- Tíž, *Moderní architektura v Československu*, Praha 1970.
- Kateřina DUFKOVÁ, *Dovolená ve filmu v letech 1948–1960*, Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Praha 2014.
- Renata DUFKOVÁ, *Pojmenování rekreačních objektů, bud, hotelů v katastru Špindlerův Mlýn a jejich jazyková analýza*, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Pedagogická fakulta, Ústí nad Labem 1991.
- Karel DUŠEK (ed.), *Česká architektura*, Praha 1979.
- Vladimír EMMER, *Jaký chléb si žádá spotřebitel*, *Výživa lidu* 6, 1951, č. 4, s. 100–101.
- Blanka FILIPCOVÁ, *Člověk, práce, volný čas*, Praha 1966.
- Marek FOŘT, *Analýza faktorů ovlivňujících cestovní ruch v České socialistické republice v letech 1965–1980*, VŠE, Národohospodářská fakulta, Praha 2020.
- Martin FRANC, *Řasy nebo knedlíky? Postoje odborníků na výživu k inovacím a tradicím v české stravě v 50. a 60. letech 20. století*, Praha 2000.
- Týž–Jiří KNAPÍK, *Na člověka najíždíme další čtvrtletí. Volný čas v českých zemích v letech 1948–1956*, *Soudobé dějiny XVII*, 2010, č. 4, s. 613–638.

Jan GEBHARD– Jan KUKLÍK, *Velké dějiny země Koruny české 1938–1945*, XV, Praha–Litomyšl 2007.

Vladan HANULÍK, *Návštěvnost lázní v českých zemích mezi lety 1750–1850*, In: *Post tenebras spero lucem. Duchovní tvář českého a moravského osvícenství*, edd. Daniela TINKOVÁ–Jaroslav LORMAN, Praha 2009, s. 118–144.

Milan HLAVAČKA, *Dějiny dopravy v českých zemích v období průmyslové revoluce*, Praha 1990.

Marie HRUBÁ, *Dosavadní výsledky výchovy k správné výživě*, *Výživa lidu* 6, 1951, č. 4, s. 89.

Milan JANKOVSKÝ, *Výběrová rekreace ROH. Instrukčně metodické pokyny pro odborové orgány*, Praha 1985.

Věra KAFKOVÁ, *Československé odborové rekreace ROH v letech 1945–1989*, Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, Praha 2016.

Petr KALETA–Lukáš NOVOSAD, *Cestování Čechů a Poláků v 19. a 20. století*, Praha 2008.

Lenka KALINOVÁ, *Společenské proměny v čase socialistického experimentu. K sociálním dějinám v letech 1945–1969*, Praha 2007.

Karel KAPLAN, *Československo v letech 1948–1953, II. část*, Praha 1991.

Týž, *Československo v letech 1945–1969, I.- IV.*, Praha 1991–1993.

Týž, *Československo v poválečné Evropě*, Praha 2004.

Týž, *Kronika komunistického Československa. Doba tání 1953–1956*, Brno 2005.

Týž, *Kronika komunistického Československa. Kořeny reformy 1956–1968. Společnost a moc*, Brno 2008.

Petra KETTNEROVÁ, *Cestování v éře „výjezdnicích doložek“. Cestování jako alternativní trávení volného času československých občanů v sedmdesátých letech 20. století*, VŠE, Národohospodářská fakulta, Praha 2013.

Čestmír KLOS, *Továrna na rekreaci, Krkonoše*, 6/87, s. 3.

Michal KOHOUT–Rostislav ŠVÁCHA, *Česká republika–moderní architektura*, Praha 2014.

Oldřich KOLÁŘ, *Rekreace a stavby pro rekreaci*, *Architektura ČSR* XL, 1981, č. 1, s. 28.

František KROUTIL–Anna ZINDULKOVÁ, *Gorodky: lidová sportovní hra*, Praha 1950.

- Jiří KUBEŠ (ed.), *Kryštof Václav z Nostic. Deník z cesty po Nizozemí v roce 1705*, Praha 2004.
- Týž, *Šlechtic na cestách v 16.–18. století*, Pardubice 2008.
- Jan KUKLÍK–Petr ČORNEJ, *Dějepis pro gymnázia a střední školy IV. Nejnovější dějiny*, Praha 2002.
- Helena LABSKÁ, *Cestování jako alternativa trávení volného času v 60. letech 20. století*, VŠE, Národohospodářská fakulta, Praha 2008.
- Marek LEHMANN–Vlastimil KOUPAL, *Ležáky–Vývoj pietního území, Studie zpracovaná pro odbor kultury a památkové péče Krajského úřadu Pardubického kraje*, Pardubice 2005.
- Milena LENDEROVÁ–Tomáš JIRÁNEK, Hana DOUŠOVÁ, *Dějiny každodennosti „dlouhého“ 19. století*. 1. díl, Dějiny hmotné kultury, Univerzita Pardubice, 2001.
- Táž, *Dějiny každodennosti „dlouhého“ 19. století*. 2. díl, Život všední i sváteční, Univerzita Pardubice 2005.
- Táž–Tomáš JIRÁNEK, Marie MACKOVÁ, *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*, Praha 2009.
- Jiří LINHART–Alena VODÁKOVÁ–Miroslav PETRUSEK, *Velký sociologický slovník*, Praha 1996.
- Jan LÍNEK, *Domov důchodců v sídlišti Dubina Pardubice*, Architektura ČSR, XXXVI, č. 5, 1977, s. 214–215.
- Winfried LÖSCHBURG, *History of travel*, Leipzig 1979.
- Zdeněk LUKEŠ, *Architektura 20. století*, Praha 2001.
- Daniel MARTÍNEK, *Cestování ve středověké Evropě*, Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta filozofická, Plzeň 2015.
- Týž–Pavel PANOCH, *Ve víru modernosti: století moderní architektury v Královéhradeckém kraji*, Pardubice 2008.
- Jiří MOOS– Lenka POPELOVÁ (eds.), *Obchodní dům Prior v Pardubicích*, In: Stavby století Čech, Moravy a Slezska 1918–2018, Praha 2018, s. 349–351.
- Otakar NOVÝ, *Čtvrt stoleté jubileum založení Stavoprojektu*, Architektura ČSR XXXII, č. 10, 1973, s. 483–490.
- Norbert, OHLER, *Cestování ve středověku*, Praha 2003.
- Týž, *Perspektivy socialistické architektury*, Praha 1978.
- Jaroslav PÁNEK, *Výprava české šlechty do Itálie v letech 1551–1552*, České Budějovice 2003.

Týž, *Čeští cestovatelé v renesanční Evropě. Cestování jako činitel jako kulturní a politické integrace*, ČČH 88, 1990, s. 661–682.

Marie PÍCHOVÁ–Vladimír SLAVÍK, *Komise péče o pracující*, Praha 1978.

Josef PECHAR, *Československá architektura: 1945–1977*, Praha 1979.

Emanuel POCHE, *Prahou krok za krokem*, Praha 1958.

Týž a kol.: *Umělecké památky Čech*, díl 3., Praha 1980.

Jakub POTŮČEK, *Hradec Králové: Architektura a urbanismus 1895–2009*, Hradec Králové 2009.

František PŘÍBORSKÝ, *Domov–penzion důchodců v Pardubicích*, Architektura ČSR XLI, 1982, č. 10, s. 444–445.

Karel PŘEROVSKÝ, *Československé lázně*, Praha 1957.

Václav PŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918–1992*, 1. díl, Období 1918–1945, Brno: Doplněk 2004.

Tíž, *Hospodářské a sociální dějiny Československa. 1918–1992*. 2. díl, Období 1945–1992, Brno: Doplněk, 2009.

Antonín REZEK a kol., *Zdraví a krása. Obrazová publikace o rekreaci pracujících*, Praha 1965.

Jan RYCHLÍK, *Devizové přísliby a cestování do zahraničí v období normalizace*, Praha 2012.

Ludmila ŘÍHOVÁ–Aloisie POSLTOVÁ, *O kursu vaření ve Vinařicích*, Výživa lidu 12, 1957, č. 5, s. 113.

Robert SEDLÁK, *Zamyšlení nad rekreačním jídelníčkem*, Výživa lidu 20, 1965, č. 6, s. 103–104.

Radomíra SEDLÁKOVÁ, *Sedmdesátá léta*, In: *Česká architektura 1945–1995*, Praha 1995, s. 52–59.

Táž, *Nový funkcionalismus*, In: *Česká architektura 1945–1995*, Praha 1995.

Táž, *Stavební slohy v Česku*, Praha 2004.

Táž–Jaroslava STAŇKOVÁ–Rudolf POŠVA, *Architektura v proměnách tisíciletí*, Praha 2005.

Táž–Pavel FRIČ, *20. století české architektury*, Praha 2006.

Táž, *Architekt Karel Prager*, Praha 2013.

Karel SCHMIED, *Zotavovna ROH ve Svatém Petru*, Architektura ČSR XL, 1981, č. 1, s. 10–12.

Týž, *Krausovy boudy ve Špindlerově Mlýně*, Architektura ČSR XL, 1981, č. 1, s. 7–9.

- Týž, *Zotavovna ROH Harrachov*, *Architektura ČSR XL*, 1981, č. 3, s. 119–121.
- Týž, *Krausovy boudy. Zotavovna Pochodeň*, *Architektura ČSR XLV*, 1986, s. 160–172.
- Vladimír SIROTEK, *Nové hotely*, *Architektura ČSR XXVIII*, 1969, č. 1, s. 29–36.
- Petra SKÁLOVÁ, *Volný čas, rekreace a rekreační prostředí v ČSSR. Charakteristika a problémy*, ČVUT, Fakulta architektury, Praha 1977.
- Eva ŠAFÁŘOVÁ, *Obložené chlebičky a studené mísy*, *Sešity domácího hospodaření*, sv. 50, Praha 1970.
- Oldřich ŠEVČÍK–Ondřej BENEŠ, *Architektura 60. let: „zlatá šedesátá léta“ v české architektuře 20. století*, Praha 2009.
- Tíž, *Architekti CZ*, Praha 2015.
- Eva ŠAFÁŘOVÁ, *Obložené chlebičky a studené mísy*, *Sešity domácího hospodaření*, sv. 50, Praha 1970.
- O. ŠEVČÍK, *Architektura jako skulptura*, In: Santiago Calatrava, *Art and Architecture*, Praha 2018, s. 108–113.
- Marie ŠKOPKOVÁ, *Chutě naší mládeže*, *Výživa lidu* 5, 1950, č. 4, s. 81.
- Jiří ŠKOUKAL, *Fenomén letních bytů v 1. polovině 20. století*, Karlova Univerzita, Fakulta filozofická, Praha 2011.
- Jan ŠTEMBERK, *Cestovní ruch a česká společnost na přelomu 19. a 20. století*, In: *Historická sociologie* 1, 2013.
- Rostislav ŠVÁCHA, *Česká architektura 1956–1970*, In: *Česká architektura 1945–1995*, Praha 1995, s. 40–51.
- Týž, *Česká architektura a její přínos. Padesát staveb 1989–2004*, Praha 2004.
- Týž–Martin HORÁČEK, *Naprej! Česká sportovní architektura 1567–2012*, Praha 2012.
- František TÁBORSKÝ, *Cílové sporty: základní pravidla, organizace, historie*, Praha 2007.
- František TOMAN, *Sto let výstavby a územního plánování města Hradec Králové*, Hradec Králové 1985.
- Jana UJKOVÁ, *Zahraniční cestovní ruch ČSSSR v sedmdesátých a osmdesátých letech 20. století*, VŠE, Národohospodářská fakulta, Praha 2009.
- Kristýna ULMANOVÁ, *Cestování před sto lety, aneb, Všude dobře, doma nejlépe*, Praha 2011.
- Jana VESELÁ, *Základy sociologie volného času*. Univerzita Pardubice, Ekonomicko-správní fakulta, Pardubice 1999.
- Jaroslav VEBR, *Soudobá architektura ČSSR*, Praha 1980.

- Hana VEVERKOVÁ, *Závodní rekreace ROH*, Praha 1964.
- Pavla VOŠÁHLÍKOVÁ, *Lázeňská turistika. Její podmínky a podoba v českých zemích před 1. světovou válkou*, *Cestování včera a dnes* 4, 2007, č. 3, s. 48–55.
- Renata VRABELOVÁ–Eva PRAŽANOVÁ (ed.), *Architektura 60. a 70. let na území Pardubického kraje*, In: *Architektura 60. a 70. let 20. století v České republice II.*, Praha 2020.
- R. VRABELOVÁ–Nad'a GORYCZKOVÁ (eds.), *Metodika hodnocení a ochrany staveb 2. poloviny 20. století (se zaměřením na architektonické dědictví 60. a 70. let) vzhledem k jejich (možné) památkové ochraně*, Praha 2020.
- R. VRABELOVÁ, *Architektura 60. a 70. let 20. století v České republice I.*, Praha 2020.
Táž, *Architektura 60. a 70. let 20. století v České republice II.*, Praha 2020.
- Renata WOHLGEMUTHOVÁ–Marie DURMANOVÁ, *Odborové rekreace v československém cestovním ruchu*. In: Šternberk, J. a kol.: *Kapitoly z dějin cestovního ruchu*. Vysoká škola obchodní v Praze, Praha 2012, s. 132–146.
- Vojtěch WOLF, *Role a postavení ROH v ekonomice ČSSR v 80. letech 20. století*, VŠE, Národohospodářská fakulta, Praha 2015.
- Václav ZÁPOTOCKÝ, *Spotřeba potravin v ČSSR a ve světě*, *Výživa lidu* 19, 1964, č. 2, s. 30.
- Ladislav ZIKMUND – LENDER, *Tři generace architektů*, Hradec Králové, 2012.
- Týž, *Zitřek stavíme dnes. Architektura a urbanismus Hradce Králové v letech 1945–1989*. In: *Monumenta vivent Sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Josefově* 2015, Josefov 2015, s. 93–94.

Seznam použitých zkratk

ČEDOK: Česká dopravní kancelář

ČVUT: České vysoké učení technické

ČMKOS: Českomoravská konfederace odborových svazů

FKSP: Fond kulturních a sociálních potřeb

NOÚZ: Národní odborová ústředna zaměstnanecká

n. p.: Národní podnik

NPÚ: Národní památkový ústav

ROH: Revoluční odborové hnutí

SZ ROH: Správa zotavoven

ÚR Čs ROH: Ústřední rada československého revolučního odborového hnutí

ÚRO: Ústřední rada odborů

ÚSRP ROH: Ústřední správa rekreační péče Revolučního odborového hnutí

ZO ROH: Základní organizace Revolučního odborového hnutí

ZV ROH: Závodní výbor Revolučního odborového hnutí

Seznam příloh

Příloha č. 1: Oběžný dopis č. 10–17/59. ÚSRP, Zotavovny ROH–Ústřední správa–Směrnice s pokyny. 1955–1956, 1983–1989, sign. 101, inv. č. 8, karton 1.

Příloha č. 2: Ukázka oběžníku č. 17/ 61. Zotavovny ROH, Ústřední správa, Směrnice a pokyny, 1955–1956, 1983–1989, Oběžníky, 1959–1963., Sbírká interních směrnic ÚSRP ROH a Oběžníky, 1959–1961, Oběžník č. 17/ 61 ze dne 14. 12. 1961

Příloha č. 3: Fotografie štedrovečerní tabule. Zotavovny ROH–Soutěž odbornosti pracovníků zotavoven Pec pod Sněžkou, 1973–1979, 1985–1986, 1989, sign. 500, inv. číslo 28, karton 9.

Příloha 4: Kniha přání a připomínek. Zotavovny ROH–Kniha přání a stížností, 1976–1979, 1979–1982.

Příloha 5: Ukázka zápisu v Knize přání a připomínek. Zotavovny ROH–Kniha přání a stížností, 1976–1979, 1979–1982.

Příloha 6: Článek Přitažlivá stařenka. Zotavovny ROH–Směrnice–Špindlerův Mlýn–Pokyny, 1965, 1969, 1973–1978, 1989, sign. 120, inv. číslo 170, karton 37.

Příloha 7: Stížnost Jiřiny Neumannové na výběrovou rekreaci ROH v zotavovně Petrova bouda. Zotavovny ROH–Směrnice–Špindlerův Mlýn–Pokyny, 1965, 1969, 1973–1978, 1989, sign. 120, inv. číslo 170, karton 37.

Příloha 8: Vzor poukazu na týdenní rekreaci v roce 1958. ÚSRP–Zotavovny ROH–Ústřední správa–Směrnice a pokyny, 1955–1956, 1983–1989, sign. 101, inv. číslo 8, karton 1.

Příloha 9: Dotazník pro rekreanty. Zotavovny ROH–ÚSRP–Směrnice a pokyny, 1955–1956, 1983–1989, sign. 101, inv. číslo. 8, karton 1, Průzkumový dotazník.

Příloha 10: Dobová pohlednice ze zotavovny ROH ve Svatém Petru. https://www.hiu.cas.cz/user_uploads/vydavatelska_cinnost/periodika/cesky_casopis_historicky/cch_periodikum/pokyny_pro_autory_cch.pdf (9. 6. 2022).

Příloha 11: Fotografie modelu budoucí zotavovny ROH ve Svatém Petru. Karel SCHMIED, *Zotavovna ROH ve Svatém Petru*, Architektura ČSR, 1981, č. 2, s. 10.

Příloha 12: Karel SCHMIED, *Zotavovna ROH ve Svatém Petru*, In: Architektura ČSR, 1981, č. 2, s. 11.

Příloha 13: Dobová pohlednice ze zotavovny Pochodeň. <https://aukro.cz/spindleruv-mlyn-zotavovna-roh-pochoden-interier-pohled-vf-6971575791> (9. 6. 2022).

- Příloha 14:** Dobová fotografie Zotavovny Pochodeň. K. SCHMIED, *Krausovy boudy. Zotavovna Pochodeň*, 1986, Architektura IV, ČSR, s. 171.
- Příloha 15:** Fotografie modelu budoucí zotavovny Pochodeň. Týž, *Krausovy boudy ve Špindlerově Mlýně*, Architektura ČSR XL, 1981, č. 1, s. 8.
- Příloha 16:** Půdorys šestého nadzemního podlaží zotavovny Pochodeň. Týž, *Krausovy boudy ve Špindlerově Mlýně*, Architektura ČSR XL, 1981, č. 1, s. 9.
- Příloha 17:** Fotografie modelu budoucí zotavovny ROH Harrachov. K. SCHMIED, Týž, *Zotavovna ROH Harrachov*, Architektura ČSR XL, 1981, č. 3, s.119.
- Příloha 18:** Dnešní podoba bývalé zotavovny ROH Harrachov. <https://www.resortsklar.cz/galerie/#gallery-18> (9. 6. 2022).
- Příloha 19–22:** Fotografie převzaty z publikace A. Rezka a kol. Zdraví a krása, nestránkováno.
- Příloha 23:** Na rekreaci ROH nejlepší v práci. VOA, ČMKOS, Sbírká plakátů z let 1945-1960, bez inventární jednotky. Alžběta ČORNEJOVÁ, *Odborové rekreace v Československu v 50. a 60. letech 20. století*, Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Praha 2011, s. 116.
- Příloha 24:** Plakát z roku 1949, který upozorňuje na přísný výběr rekreantů. Letní rekreace ROH je akcí výběrovou. VOA ČMKOS, Sbírká plakátů z let 1945–1960, bez inventární jednotky. Tamtéž, s. 115.
- Příloha 25:** Přehled zotavoven ROH v Krkonoších v roce 1968. Celkový seznam konfiskovaných objektů, které žádala ÚRO pro účely zotavení pracujících podle vyhlášky Osidlovacího úřadu ze dne 23. 7. 1946 (č. 1587). Tamtéž, s. 199–122.

REVOLUČNÍ ODPOROVÉ KRUHY
Ústřední správa rekreační péče
Praha 11., nám. G. Klimenta 2

V Praze dne 15.6.1960.

Č.j. 6/0-7355-15.6.a/Kr/R
dokumentární znak: 180-0
ref.kult.výchovné práce

Všem Správám zotavoven ROH
všem zotavovněm ROH
SRS na Slovensku

Oběžný dopis 8.10-17/60.

Věci Informace o otázkách výchovné kulturní práce v zot.ROH

Výběrová rekreace ROH vstoupí v jubilejním roce 1960 do 15. roku svého trvání. Od prvních začátků, kdy byla určena pro odboráře pracující se v koncentračních táborech a jiných míst nesistické perzekuce, pro účastníky bojů raněná na barikádách v r.1945 se výběrová rekreace ROH rozrostla ve velikou, u nás dříve nepoznanou sílu.

Ve výběrové rekreaci se projevuje konkrétně péče strany, vlády a ROH o zdraví, radostný a šťastný život pracujících v ČSR. Výběrová odborářská rekreace je odměnou za uvědoměnou a obětivou práci, za úspěšné plnění úkolů socialistické výstavby.

Pracující lidé v ČSR tuto péči oceňují a hodnotí vysokou úroveň služeb poskytovaných jim v odborářských zotavovněch. Výběrová rekreace v zařízeních spravovaných ČSNP se stále více stává příkladem sílícím a základním organizací ROH, které organizují širokou péči o oddech pracujících v závodních zotavovněch.

Debré jméno výběrové rekreace ROH proniká i do zahraničí a zotavovny ROH jsou stále více navštěvovány pracovníky bratrských odborových zařízení pokujících o oddech pracujících v souřech socialistického táboru.

Také zahraniční rekreační příjizďáci do našich zotavoven o povědomím nebo vlastním předsevzetím všimají si ferem práce v zotavovněch a šorpat tu poučení pro vlastní práci. Někteří zahraniční rekreační jsou příjizďáci pracovníky odborářských zotavoven.

O tom, že rekreace se stala a jistě odborářského pojmu pojmem pro oddech v estatrích zařízení, svědčí zkušenosti z tisku, letáků i insertních nabídek různých institucí a zařízení, která dříve místo rekreace nabízela ve svých hotelích "pobyty" a pod.

Příloha č. 1: Oběžný dopis s informacemi o výchovně kulturní práci v zotavovněch ROH.

Dospělí samoplátce a děti nad 10 let bez poukazu máše zotavovna přijímat pouze na neobsgzená lůzka, jejich pobyt však nesmí mít vliv na výši úrovně poskytovaných služeb rekreatóm. Na dobu hlavních a pololetních prázdnin nesmějí být do zotavoven, které provádějí rekreaci rodin s dětmi, přijímáni dospělí samoplátci.

S t r a v o v á n í :

Pro děti od 3 do 10 let bude sestavován jednotný jídelní lístek. Strava dětí, ač se mnoho neliší od stravy dospělých, vyžaduje pečlivější výběr i úpravu pokrmů, k čemuž musí být přihlédnuto při sestavě jídelního lístku vůbec. Jedná se hlavně o vyloučení pokrmů ostré chuti a pokrmů kořeněných - jako ostré paprikové pokrmy, kyselé okurky, majonézové pokrmy apod. - místo kterých by měly být zařazovány pokrmy vhodnější.

Pro stravování dětí od 3 do 10 let je stanovena stravní jednotka ve výši Kčs 13,35 /pořizovací cena celodenní stravy/. Částka Kčs 13,35 byla rozdělena - a přihlédnutím k zásadám dětské výživy - pro jednotlivá denní jídla takto:

snídaně /vč.malé přesnídávky/	- 30%	hodnoty denní stravy	- 4,-	Kčs
oběd	- 30%	" " "	- 4,-	"
svačina odpolední	- 15%	" " "	- 2,-	"
večeře	- 25%	" " "	- 3,35	"

Dětem bude ve všech zotavovných ROH podávána strava - stejně jako dospělým 4x denně a bude se skládat z vydatné snídaně, oběda, odpolední svačiny a večeře. Součástí vydatné snídaně bude i menší přesnídávka /cca 5% hodnoty denní stravy/ - jako ovoce nebo syrová zelenina /hlavně v době sezony/, event. chléb s máslem /10g/, sušenky apod. Předpokládá se, že děti si přesnídávku zabalí do ubrousku a vezmou sebou na vycházku. Přesnídávka bude tedy malé občerstvení, podané zároveň se snídaní, kterým by se dítě nemělo příliš nasytit, aby přicházelo s chutí k obědu.

Rozsah denní stravy:

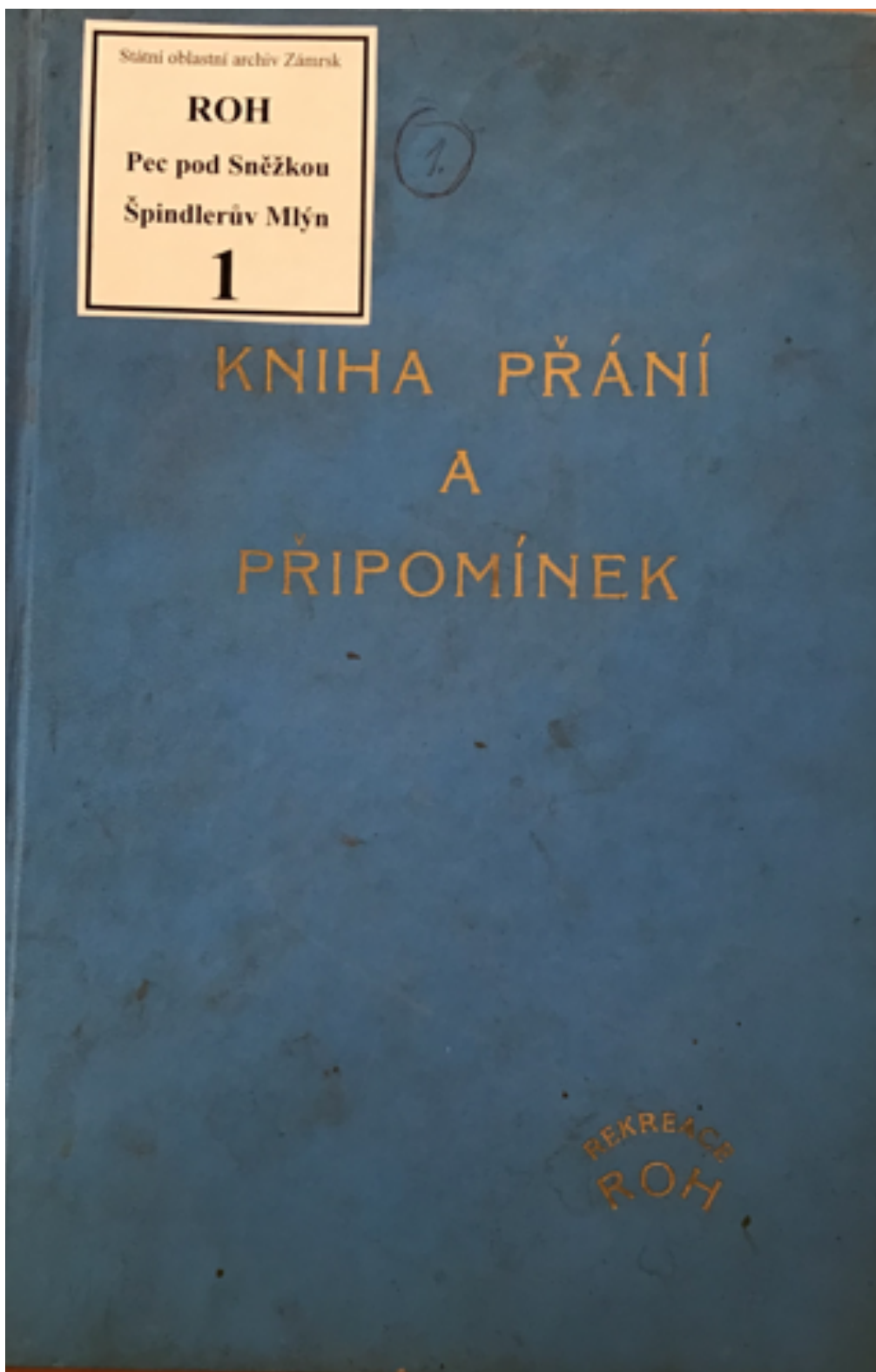
Snídaně: 2x týdně sýry /50g/, nikoli proleželé, plísňové apod., event.tveroh - v různých úpravách,
2x týdně vejce 1 1/2 ks - v různé úpravě /s vyloučením vajec na tvrdo vařených/,
2x týdně masitý netučný pokrm event. masité dietní výrobky s vyloučením běžných uzenin /50g/,
1x týdně mléčný pokrm /kaše apod./.

Snídaně bude doplněna pečivem /rohlík + chléb/, mléčným nápojem /bílá káva, kakao, čaj s mlékem, mléko/, máslo /15g/ s ovocem, sušenkami, event. chlebem s máslem /10g/ - ne přesnídávku.

Příloha č. 2: Ukázka oběžníku č. 17/ 61.

Příloha č. 3: Ukázka slavnostní tabule na Štědrý večer.

Příloha č. 4: Kniha přání a připomínek.

10. února 7.

Škoda, že Kvárn zotavoven
ROH nevyhlásila soutěž
o "Slanou vánočku" (podle
příslovi "Sůl na zlato!").
Jednosměrně byšom jí
přidělili nejen kuchařům, ale všem
personálu v zotavovně Špindlerovka!

STOLV č. 6, 7, 18
Rekreanti z Pláně
a okolí

Děkujeme za vstřícnost!

[Signature]

Příloha č. 5: Ukázka zápisu v Knize přání a připomínek.

Pomocí vodních děl a silného proudu se snažili policisté vypustit příslušníky ndboženské sekty z obytného domu. Pak shodli na střechu domu z vrátníku zápalnou bombu...

Foto ČTK

Přitažlivá stařenka

Stejně jako každou neděli přivítala spoustu ndbštěnků božte a s upřímnou srdečností. Jako by ani století, uplynulé od data v rod-ném listě, nepoznamento její vní-manou duši. Jen se čisté přelétla a upravila, neboť, jak známo, prv-ní dojem mnoho napoví.

Její nejnovější hosté, z nichž mno-zí k ní vdtli cestu přes půl re-publiky a strávili dlouhé hodiny ve plaku, autobuse či autě, padli do její otevřené náruče s bezprostřed-ností, jež sluší setkání dávných přá-tel. Pevný stisk ruky a svěží po-zdrav nenechaly přitom nikoho na pochybách, že tahle starší dáma nehodlá ještě v dohledné době opi-sit své místo na výsluní přizn. Třebáže je jí souzeno odolávat drs-nému prostředí horského klimatu.

Skromná, letitá stařenka. Sotva lze nalézt slušivější příměr, který by totapovnu ROH Varšavianku, usa-zenou bezmála na výspě Harrachova, barotičji vykreslil. Okázalostí a pře-pychem nemáte soutěžit s těmi, kte-ré vyrůstají pro odpočinek a re-kreaci pracovních v posledních le-tech v celém Československu. Co má však společné i s těmi nejmo-dernějšími a nejhonosnějšími, je srdečnost těch několika málo lidí, kteří den co den bdi nad spokoje-ností rekreantů. Jejich péče začíná úsměvem na rtech serufky, působí-cím po ránu jako chutný přídavek k nejkřupavějším, křehounkým hous-

kám zdejšího pečate, vonící káďe či osvěžujícímu čaji.

K dobré pohodě přispívá samo kouzelné okolí Harrachova. Ruch obce vystřídá tišina lesních cesti-ček, vudd-li se člověk údolím říčky Mumlavy, do jejíhož kamenného ko-ryta vymlela divoká, po celý rok ledoná, průzračná a špící voda ob-rousské hrnce, «čertova oka». Mno-hé vycházky vedou k Rýžovišti, pů-vodně staré hornické a sklářské osadě, zdně kdysi rýžováním zlo-ta, nyní plak spíše středisky ČSTV a Cestovní kanceláře mládeže.

Hezkou vyhlídku na Harrachov i Rýžovišti, ale také na blízké i vzdá-lenější hřbety Krkonoš, poskytne při dobrém počasí Čertova hora s šbo-čím zardněným skokanskými můst-ky, lanovkou, lyžařskými vleky a sjezdovkami. Zdatnější rekreanti si v kuchyni objednávali cestovní ba-ličky a míli až k prameni Labe na ndhorní plošině Labské louky.

Den na odborářské rekreaci jako by trval sotva deset, dvanáct hodin, týden uleče a je čas začít balit. Kuliry a cestovní tašky se ponosou lehčeji. Odpočetným rukám pomáhá i dobrý dojem, který si ze svého pobytu většina rekreantů odvdí.

JIRI RŮŽICKA

RUDE PRAVO ● 3
Sobota 14. prosince 1985

Příloha č. 6: Článek Přitažlivá stařenka z Rudého práva.

V Hradci Králové 19.12.85

14808

Kopie: Rekreační péče

ru/4
Rozé právo

P r a h a

Ověření práva sdělovat zprávy RCH		
Datum: - 7. 1. 1986		
☐	2	149

Válení soudruzi,

přečetla jsem si Váš článek " Přítalňivé stařenka " a myslím, že by se mělo psát i o nepřítalňivých, dražích a vulgárních pracovnících v zotavovných RCH. Od 6.X.85 do 12.X.85 jsem s mojí kolegyní dostala RCH poukaz do zotavovny "Petrovka" v Erkonečích. Dostaly jsme vlastně poukazy 3 protože v tu dobu o rekr. poukazy není asi velký zájem. Protože jsme byly pouze 2, řekli nám na našem ZV že je možné abychom si sebou vzaly vnučky. Jéne je 5 let a druhé 4 roky. Protože jsou tak malé, že jim stačí 1 postel dehrmady a jídle na 1/2. Jestli to tak jde, nebo nejde, to nevím a není to jistě naše starost, pracujeme-li na jiném úseku. Odejely jsme tedy bestarostně na rekreaci ale co nás tam čekalo ne dá těžké slovy vypovědět. Vzhledem k tomu, že ano tam vzal můj syn a 8l. dcerkou jsem tedy svůj oběd chtěla poskytnouti své 8l. vnučce než jsem se dověděla, že je možné si oběd norm. zakoupit a ne zůstat 1 den bez oběda. Posadily jsme tedy děti ke stolu k obědu. Asi za 15 min. co tak poklidnu seděly "vřítla " se do jídelny údajně paní vedoucí a začala řvát. S dětmi seděla u stolu moje kolegyně s pracovníčkou. Co je to tu za bordel to už zase chce někdo okrádat zotavovnu přivezenou sem děti načereno a myslej, že je tu někdo bude živit. Okamžitě ty děti vyhoďte. " Irča se marně jí snažila vysvětlit jak to s dětmi je, pí. vedoucí však zůstala na celeu jídelnu řvala ať s dětmi okamžitě opustíme zotavovnu, protože tam nemáme co dělat. Já jsem přišla v okamžiku kdy všechny děti brečely, moje 8 l. vnučka z jejího chování měla záchvat zoufalého pláče a vůbec jsme jí nezhly uklidnit. Od stolu nás vyvedla a v recepci jsme ^{zaplatily} ještě 1 pokaz abychom tam vůbec mohly zůstat s dvěma 2 holčičkami 4 a 5 let, spaly na 1 posteli, ale 2 dětské porce mají prý cenu 1 pokazu a tak jsme zaplatily ještě 150 Kčs. Jistě má zotavovna a rekreační péče ~~své~~ své požadavky co, však dělala s námi je nad lidské chápání.

Ten "náš" rekreační týden byl prý poslední a pak se údajně celá chata měla zavřít a dále renovace a oprav. My všichni jsme však měli dojem že bude konec světa. Celý týden jsme byli nuceni jíst tučné vepřové, sekanou a/ nebo vepřové které se pochopitelně nemohlo sníst! /další den pražit vepř. guláš opět k najedení tučný a tak to šlo celý týden. Podotýkám že Petrovka je vysokehorská bouda a nemáte možnost si vůbec nic koupit až ve Špindlerově mlýně. Vzhledem k tomu že jsme obě zdr - vetnice, měly jsme Pancreolan Orenzym sebou atk jsme statečně přežívaly. Celý týden jsme soudr. vedoucí neviděli, sem, tam přišel nějaký mladý chlapec prý zástupce. Děti bylo na Petrovce více, vlastně většina. Že jídlo neb^o už pro děti vůbec nemusí snad dodávat. Skutečně kvalitní byly snídaně a s těmi sme vystačily + ty dvě holky celý den. Ráno jsme vyrazily z boudy a snažily jsme se být celý den, venku. Kdo v chatě zůstal slyšel celý den nadávky na děti, že tam nepatří a pod. Nemí naši chybou že se tam o děti nikdo nezajímá/venku přišlo/ a že si vůbec neměly kde hrát a co dělat a dětí tam bylo asi 20 a byly nuceny být v přítomnosti dosp. lidí a hlavně kuřáků. Poslední večer se mezi námi konečně objevila s. vedoucí. Měla na sobě stříbrné šaty a stříbrné boty /na horskou boudu jistě vhodné oblečení/. Stručně se se všemi rozloučila když jí rekreanti upozornili, že bývá zvykem na ROH rekreaci beseda a zblednutí a pak jí začali /hlavně muži/ kritizovat stravu o čbyla je větou "co jsme dostali-to jsme vám dali", jiné maso nabylo. Najde jistě jen o to co je možno nakoupit, ale také jak upravit. Byla jsem na ROH rekreaci poprvé za 30 let mého zaměstnání. Nikdy jsem si ne-představovala tak hrozné poměry na rekreaci ROH kterou vždy rekreanti tak chválí. Zaplatila jsem 300,- Kčs za sebe 150.- Kčs za tu moji malou holčičku a pak ještě dalších 70.- Kčs další polovinu, a věřte, že jsem byla ráda když jsem toto nehostinné místo opoštěla. Nemyslela jsem, že o tom budu někde psát, nebo vůbec mluvit ale po přečtení přitešlivé stařenky mi to nedalo. Originál posílám na rekr. péči do Prahy a vás jen prosím kdybyste se ve vašem listě o mé připomínce zmínili abyste neuváděli moje jméno, nechci mít další nepříjemnosti i když nepíši anonymně a moje přítelkyně je svědek že píši jen co je pravda, Irča Lacinová H.K. Severní 723. Chci jen, abyste věděli, že všichni zaměstnanci které rekreační péče zaměstnává nejsou dobří a hlavně ve svém chování se nekonzolují a neumějí se ovládat.

"Přitešlivá stařenka"
 Sobota 14. XII. 1985
 Rudé právo

Jiřina Neumannová
 H.K. Na zahrádkách 221 /
 /Hradec Králové/
jiřina neumannová

Příloha č. 7: Stížnost Jiřiny Neumannové na výběrovou rekreaci ROH v zotavovně Petrova bouda.

Nástup 12. I. 1958
Zmeny náložných lístkov sa nepovažujú!

POUKAZ
na týždennú
CESTOVNÚ REKREACIU 1958

ZOTAVOVNA BOJE „PETER JILEMNICKÝ“
Miesto: **Serafinov**
Železničná stanica: **SERAFINOV**

133

104

Oblasť náložných lístkov — okres Čadca — rychlíková stanica Čadca — výška 500 m. Z Čadce osobným vlakom do Serafinova, odiaľ 150 m do zotavovny. — Výtety: na vrch Glava, Osvetlá príkroča, na horu Kača. Zotavovňa je vzdialená 100 m od poľských hraníc.

Príloha č. 8: Vzor poukazu na týždennú rekreáciu v roku 1958.

Príloha č. 8: Vzor poukazu na týždennú rekreáciu v roku 1958. Text je v slovenskom jazyku a obsahuje informácie o zotavovni Peter Jilemnický v Serafinove. Poukaz je určený na týždennú cestovnú rekreáciu v roku 1958. Dokument obsahuje údaje o dате nástupu (12. I. 1958), mieste (Serafinov) a železničnej stanici (Serafinov). Vpravo je číslo 133 a v pravom hornom rohu číslo 104. Text popisuje oblasť náložných lístkov, výšku zotavovny a vzdialenosť od poľských hraníc. Pod hlavným titulom je tabuľka s 10 stĺpcami, ktoré sú prázdne. Pod tabuľkou sú textové polia pre údaje o držiteľovi poukazu, vrátane mena, roka narodenia a miesta narodenia. V spodnej časti dokumentu je časť s názvom 'REVOLUČNÉ ODPOVEDY Hnutie' a 'POUKAZKA na zľavu cestovného', ktorá obsahuje informácie o zľave a podmienkach poukazu. Vpravo je veľký červený nápis 'VZOR'.

Príloha č. 8: Vzor poukazu na týždennú rekreáciu v roku 1958. Text je v slovenskom jazyku a obsahuje informácie o zotavovni Peter Jilemnický v Serafinove. Poukaz je určený na týždennú cestovnú rekreáciu v roku 1958. Dokument obsahuje údaje o dате nástupu (12. I. 1958), mieste (Serafinov) a železničnej stanici (Serafinov). Vpravo je číslo 133 a v pravom hornom rohu číslo 104. Text popisuje oblasť náložných lístkov, výšku zotavovny a vzdialenosť od poľských hraníc. Pod hlavným titulom je tabuľka s 10 stĺpcami, ktoré sú prázdne. Pod tabuľkou sú textové polia pre údaje o držiteľovi poukazu, vrátane mena, roka narodenia a miesta narodenia. V spodnej časti dokumentu je časť s názvom 'REVOLUČNÉ ODPOVEDY Hnutie' a 'POUKAZKA na zľavu cestovného', ktorá obsahuje informácie o zľave a podmienkach poukazu. Vpravo je veľký červený nápis 'VZOR'.

Príloha č. 8: Vzor poukazu na týždennú rekreáciu v roku 1958. Text je v slovenskom jazyku a obsahuje informácie o zotavovni Peter Jilemnický v Serafinove. Poukaz je určený na týždennú cestovnú rekreáciu v roku 1958. Dokument obsahuje údaje o dате nástupu (12. I. 1958), mieste (Serafinov) a železničnej stanici (Serafinov). Vpravo je číslo 133 a v pravom hornom rohu číslo 104. Text popisuje oblasť náložných lístkov, výšku zotavovny a vzdialenosť od poľských hraníc. Pod hlavným titulom je tabuľka s 10 stĺpcami, ktoré sú prázdne. Pod tabuľkou sú textové polia pre údaje o držiteľovi poukazu, vrátane mena, roka narodenia a miesta narodenia. V spodnej časti dokumentu je časť s názvom 'REVOLUČNÉ ODPOVEDY Hnutie' a 'POUKAZKA na zľavu cestovného', ktorá obsahuje informácie o zľave a podmienkach poukazu. Vpravo je veľký červený nápis 'VZOR'.

Příloha č. 8: Vzor poukazu na týždennú rekreáciu v roku 1958.

<p>1. POHLAVÍ</p> <p>A. Muž</p> <p>B. Žena</p>
<p>2. JAKÉHO STÁŘÍ JSTE V LETOŠNÍM ROCE DOSÁHL?</p> <p>A. 15–16 let</p> <p>B. 19–25 let</p> <p>C. 26–35 let</p> <p>D. 36–50 let</p> <p>E. 51–60 let</p> <p>F. 61 a starší</p>
<p>3. VE KTERÉM OBDOBÍ BYTE CHTĚL PŘÍŠTĚ JET NA VÝBĚROVOU REKREACI?</p> <p>A. leden–únor</p> <p>B. březen</p> <p>C. duben–květen–červen</p> <p>D. září–říjen</p> <p>E. listopad–prosinec</p> <p>F. speciálně na vánoce - Silvestra</p>
<p>4. KOLIK DNŮ OŘED NÁSTUPEM NA REKREACI JSTE OBDRŽEL POUKAZ ROH?</p> <p>A. Na poslední chvíli – asi 2–3 dny před nástupem</p> <p>B. Asi dva týdny před nástupem</p> <p>C. S dostatečným časovým předstihem</p>
<p>5. JAKÝ DRUH PŘEPRAVY JSTE POUŽIL PŘI CESTĚ NA REKREACI ROH?</p> <p>A. Zvláštního vlaku ROH</p> <p>B. Zvláštního autobusu ROH</p> <p>C. Normální vlak nebo autobus</p> <p>D. Vlastního auta</p> <p>E. Jinak, uveďte který...</p>
<p>6. KTERÉ KRITÉRIUM POVAŽUJETE ZA ROZHODUJÍCÍ PŘI CELKOVÉM HODNOCENÍ POBYTU NA DOMÁCÍ VÝBĚROVÉ REKREACI ROH?</p> <p>A. Kvalitní ubytování</p> <p>B. Kvalitní stravování</p> <p>C. Zajímavý program pobytu</p> <p>D. Dobré chování a vztah pracovníků zotavovny k rekreatantům</p> <p>E. Dobrý kolektiv rekreatantů</p> <p>F. Prostředí, v němž je zotavovna umístěna</p> <p>G. Dobré počasí</p>
<p>7. O JAKÝ DRUH REKREACE MÁTE ZÁJEM?</p> <p>A. Rekreaci s prostým oddechem, příp. s nenáročným programem v okolí zotavovny.</p> <p>B. Rekreaci s bohatým sport. a turist. programem /v letním i zimním období/</p> <p>C. Rekreaci s rehabilitačními – léčebnými procedurami</p> <p>D. Rekreaci s bohatým kulturně společenským programem /divadla. kulturní památky/</p> <p>E. Rodinnou rekreaci</p> <p>F. Rekreaci s možností koupání</p> <p>G. Jiný druh rekreace, uveďte jaký...</p>
<p>8. JAKÝ MÁTE NÁZOR NA RODINNOU REKREACI S DĚTMI?</p> <p>A. Děti mají mít společenský program s dospělými</p> <p>B. Děti mají mít zcela odlišný program, odpovídající jejich věku a zálibám.</p>

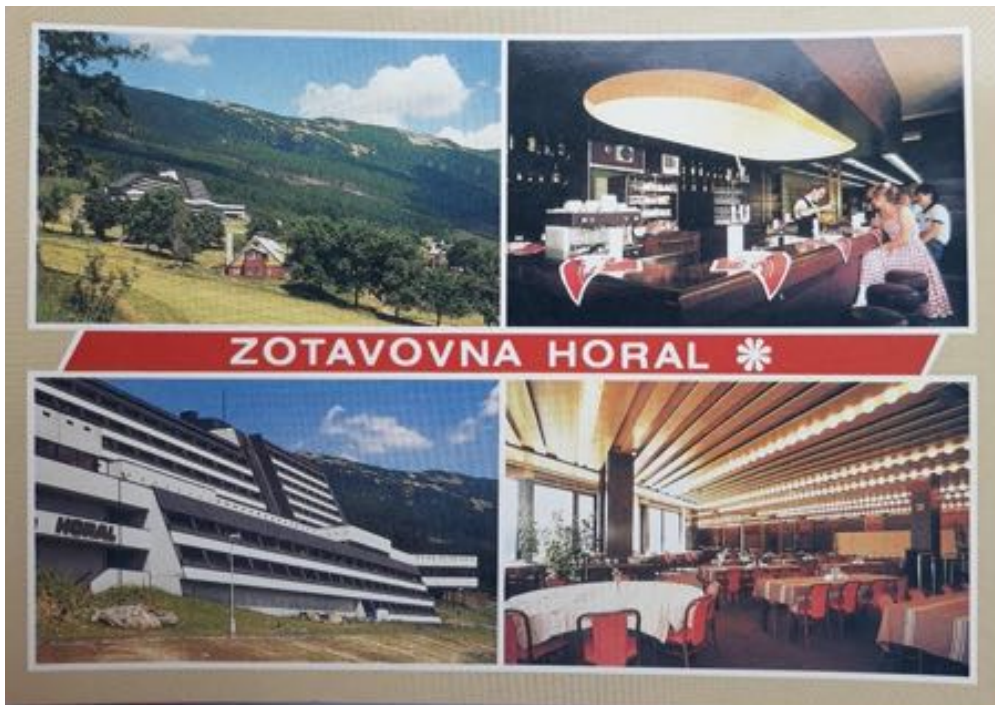
<p>C. Děti mají mít částečně program s rodiči a zčásti samostatný program.</p> <p>D. Rodinná rekreace s dětmi má být organizována samostatně ve vyhrazených zotavovnách</p> <p>E. Nemohu posoudit výhodnost výše uvedených alternativ</p>
<p>9. OZNAČNE DRUHY PŘEVAŽUJÍCÍHO ZÁJMU NA VÝBĚROVÉ REKREACI ROH</p> <p>A. Hry, sportování, turistika, lyžování</p> <p>B. Četba, televize, filmy a podobně dle vlastního výběru</p> <p>C. Jakékoliv akce v kolektivu</p> <p>D. Volný individuální pohyb v přírodě</p> <p>E. Poznávací výlety nebo zájezdy</p> <p>F. Kulturní společenské podniky</p> <p>G. Jiné zájmy, uveďte jaké...</p>
<p>10. PODÁVANÁ STRAVA V ZOTAVOVNĚ JE:</p> <p>A. Kvalitní s v dostatečném množství</p> <p>B. V dostatečném množství, ale méně kvalitní</p> <p>C. Kvalitní, ale málo</p> <p>D. Kvalitní a zbytečně mnoho</p> <p>E. Nekvalitní a málo</p> <p>F. Jiný názor, uveďte...</p>
<p>11. JEŠTĚ JEDN KRÁTKÝ DOTAZ K PODÁVANÉ STRAVĚ NA VÝBĚROVÉ REKREACI ROH</p> <p>A. Strava odpovídala mým požadavkům a vždy jsem vše zkonsumoval</p> <p>B. Když jsem měl málo, vždy jsem na požádání dostal přídatek stravy</p> <p>C. Nedostal jsem přídatek stravy a musel jsem si další potraviny dokupovat</p> <p>D. Stravování vůbec neodpovídá mým požadavkům</p> <p>Uveďte svou představu...</p>
<p>12. VÝDAJE PRO MOU OSOBU ZA NÁPOJE, CIGARETY, UPOMÍNKOVÉ PŘEDMĚTY A JINÉ NA TĚTO REKREACI ČINILY DENNĚ ČÁSTKU:</p> <p>A. do 10 , -- Kčs</p> <p>B. do 15 , -- Kčs</p> <p>C. do 20 , -- Kčs</p> <p>D. do 30 , -- Kčs</p> <p>E. do 50 , -- Kčs</p> <p>F. Přes 50 , -- Kčs, uveďte kolik...</p>
<p>13. NA VÝBĚROVÉ REKREACI JSEM:</p> <p>A. Sám /a/</p> <p>B. S přítelem /přítečkou/</p> <p>C. S manželem /manželkou/</p> <p>D. S manžel , a dětmi</p> <p>E. Sám /a/ s dětmi</p> <p>F. S rodiči</p>
<p>14. NA KOLIKA LŮŽKOVÉM POKOJI JSTE NYNÍ UBYTOVÁN</p> <p>A. Na jednolůžkovém</p> <p>B. Na dvoulůžkovém</p> <p>C. Na třílůžkovém</p> <p>D. Na čtyřlůžkovém</p> <p>E. Na vícelůžkovém</p>
<p>15. VÍTE PROČ NEJSOU VŠECHNA LŮŽKA VE VAŠEM POKOJI OBSAZENA?</p> <p>A. Lůžka v přiděleném pokoji jsou plně obsazena</p> <p>B. Ten kdo měl být se mnou nepřišel, nemohl nastoupit</p> <p>C. Neměl jsem zájem, aby se mnou /a námi/ byl ubytován někdo cizí</p>

- D. O další poukaz /y/ na lůžko /a/ v mém pokoji neměl v závodě nikdo zájem
E. Nevím, neznám důvody

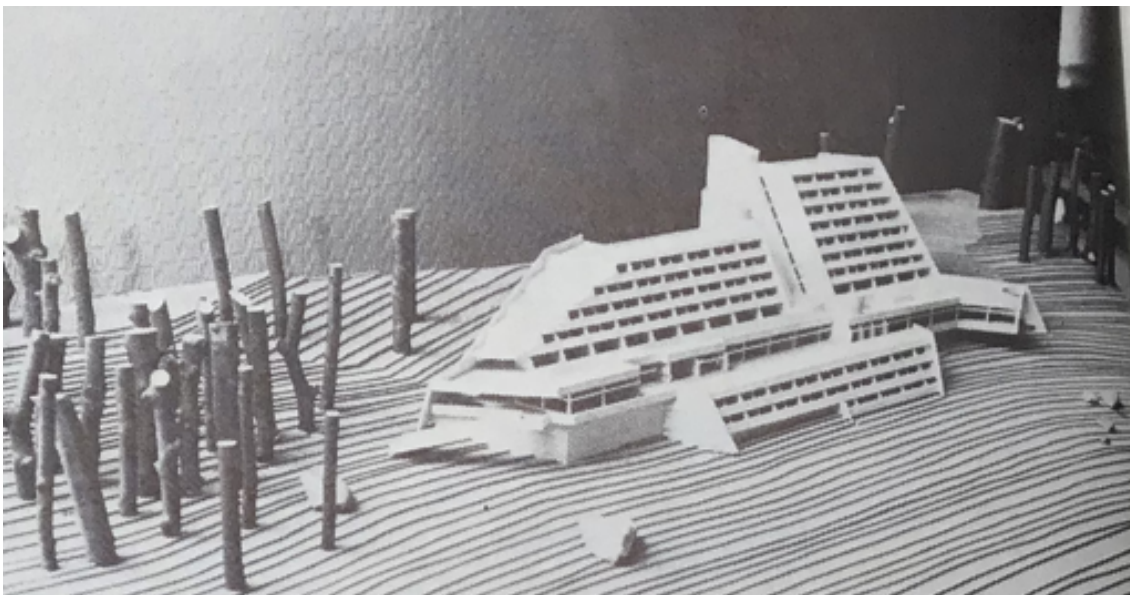
16. V JAKÉM POKOJI BYSTE CHTĚL BÝT NA VÝBĚROVÉ REKREACI
UBYTOVÁN?

- A. V jednolůžkovém
B. Ve dvoulůžkovém
C. Ve třílůžkovém
D. Ve čtyřlůžkovém
E. Je mi lhostejno v jakém pokoji jsem ubytován
F. Mám jinou představu, uveďte jakou...

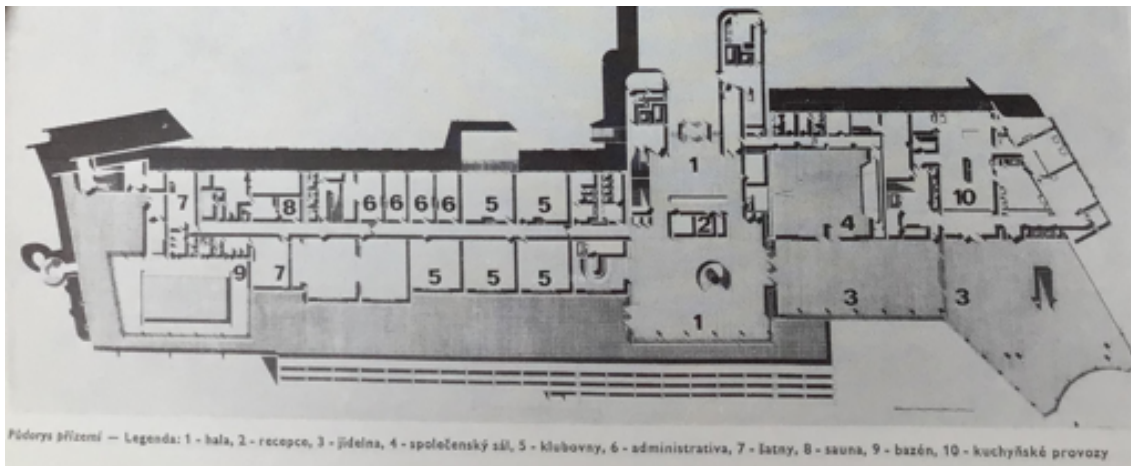
Příloha č. 9: Dotazník pro rekreaty.

Příloha č. 10: Dobová pohlednice ze zotavovny ROH ve Svatém Petru.

Příloha č 11: Fotografie modelu budoucí zotavovny ROH ve Svatém Petru.

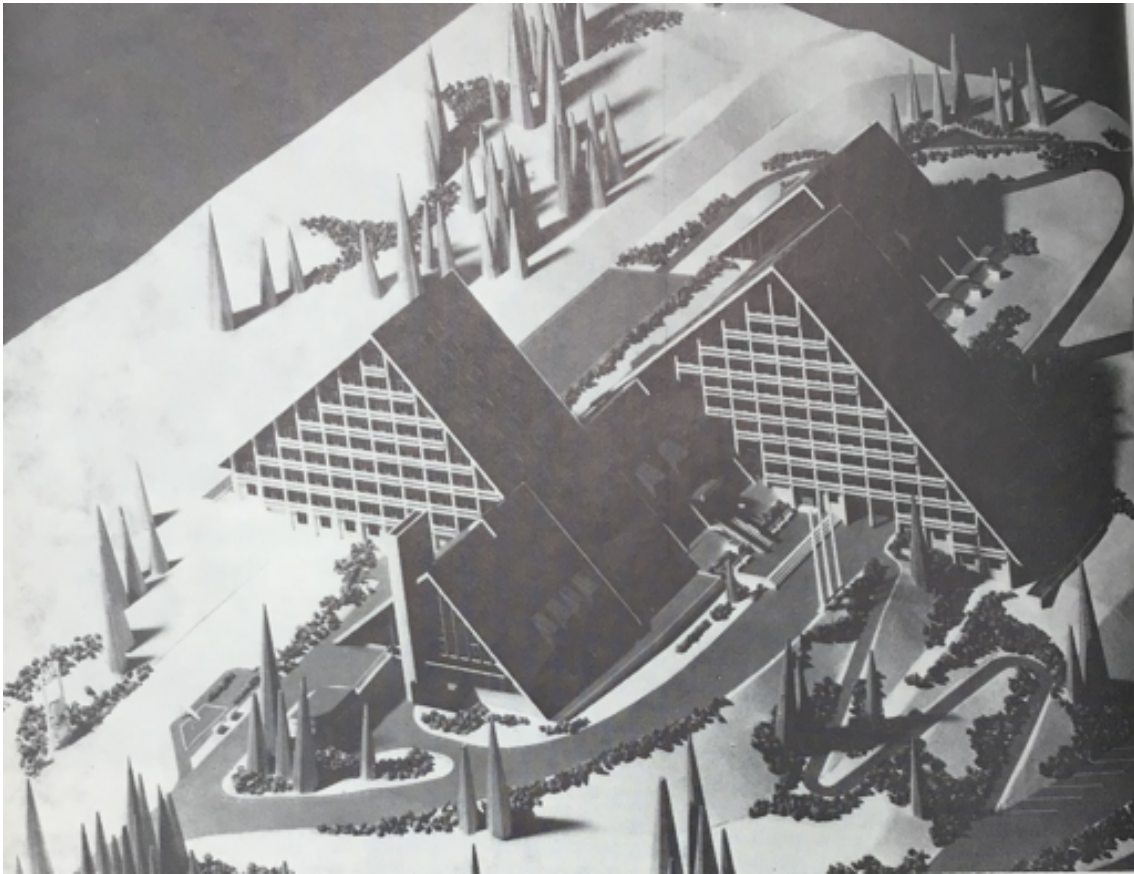
Příloha č. 12: Půdorys přízemí zotavovny ROH ve Svatém Petru.

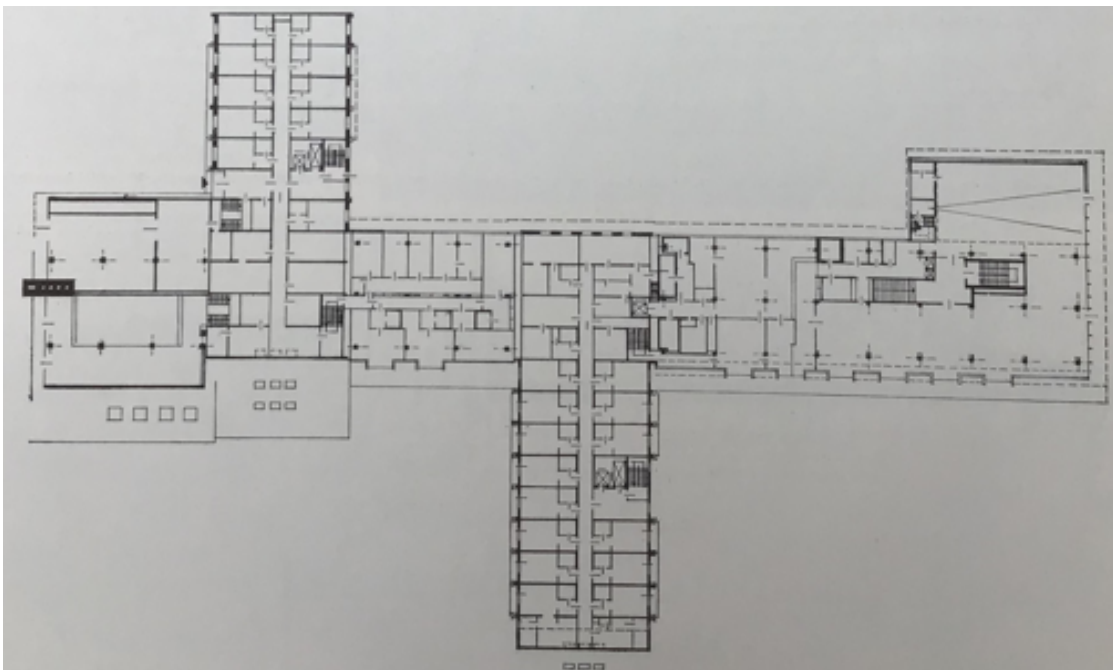
Příloha č. 13: Dobová pohlednice ze zotavovny Pochodeň.

Příloha č. 14: Dobová fotografie zotavovny Pochodeň.

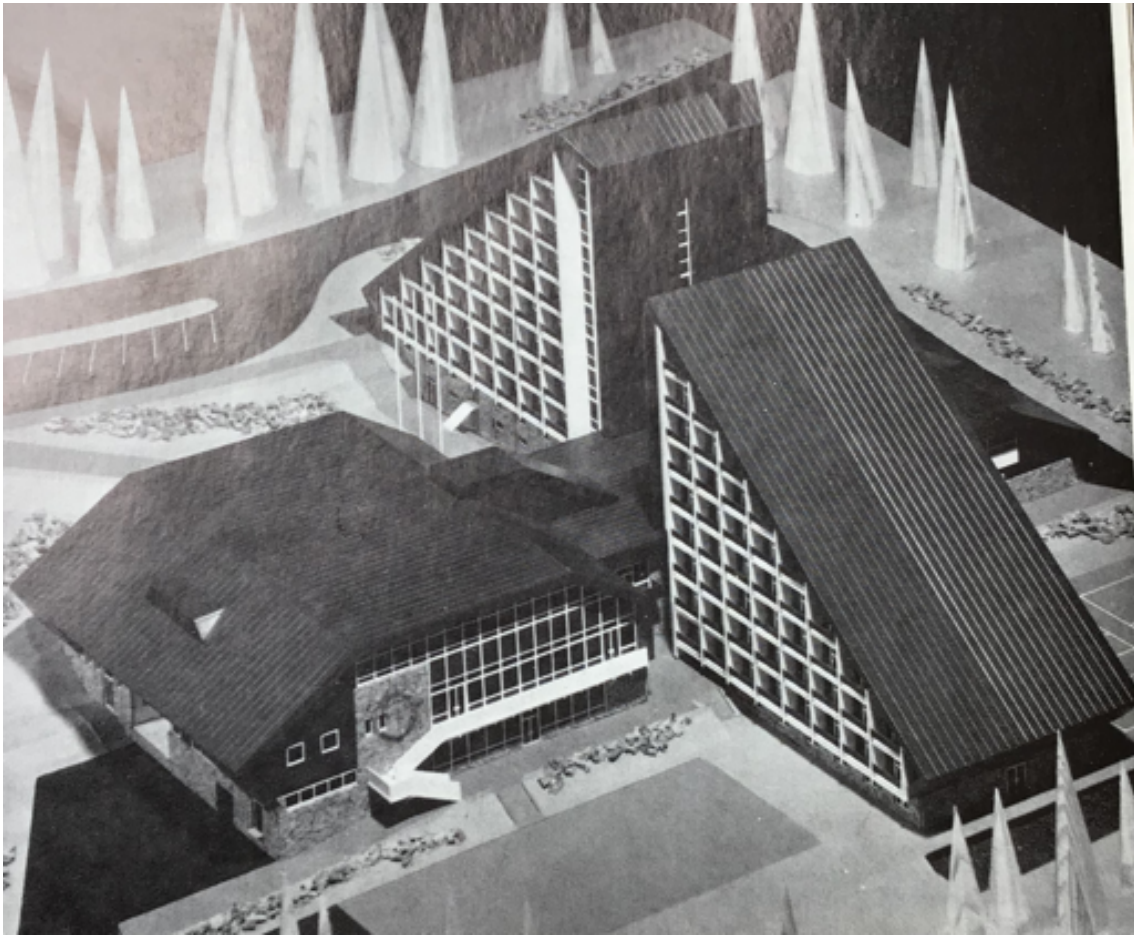

Příloha č. 15: Fotografie modelu budoucí zotavovny Pochodeň.

Příloha č. 16: Půdorys šestého nadzemního podlaží zotavovny Pochodeň.

Příloha č. 17: Fotografie modelu budoucí zotavovny ROH Harrachov.

Příloha č. 18: Dnešní podoba bývalé zotavovny ROH Harrachov.

Příloha č. 19: Zotavovna Dukla ve Špindlerově Mlýně. Pod názvem zotavovna „Radost“ se objevila ve filmu Homolka a tobolka.

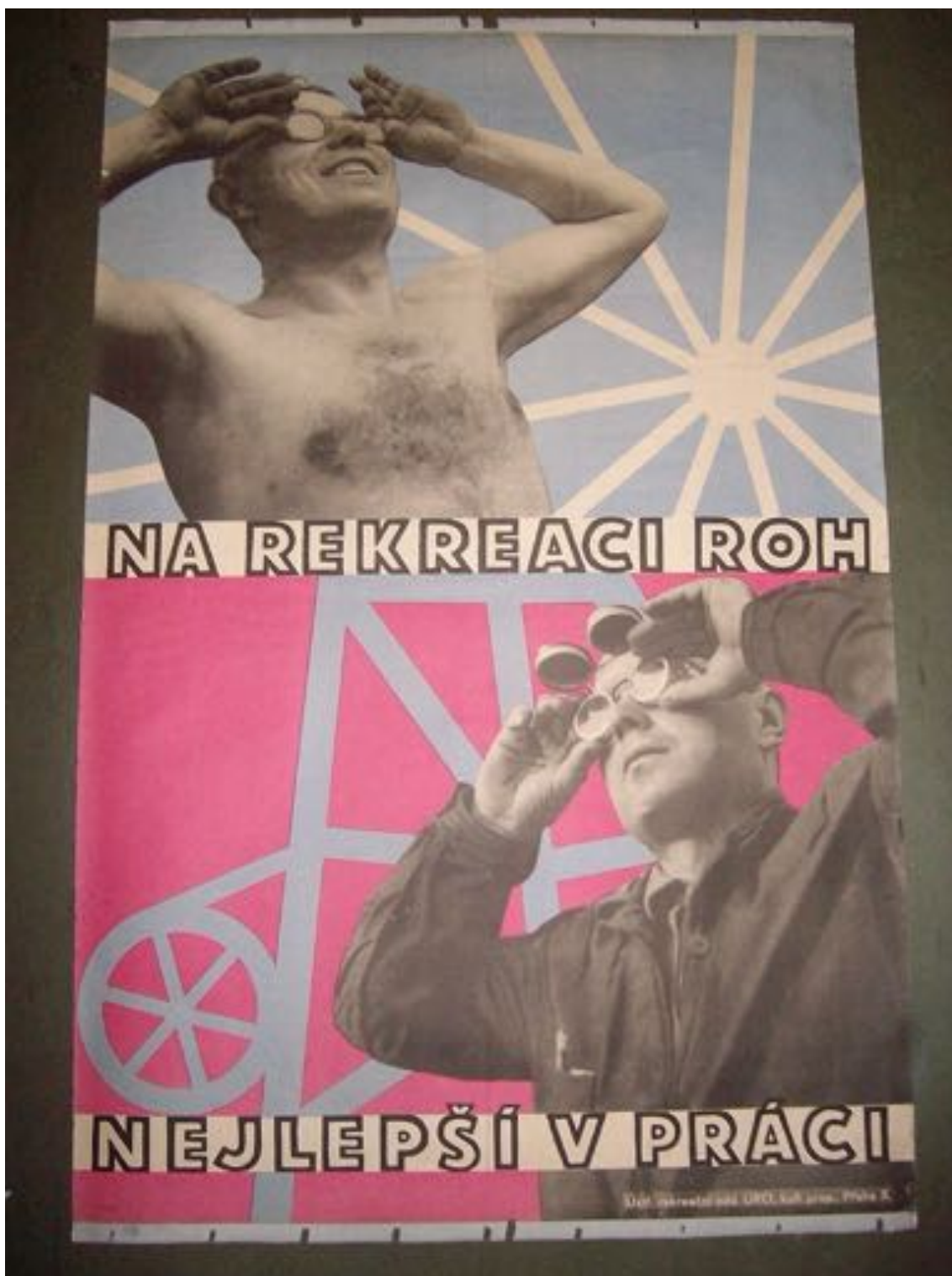
Příloha č. 20: Beseda v rámci kulturního programu.

Příloha č. 21: Výlety byly jednou z hlavních složek sportovního programu letní rekreace.

Příloha č. 22: Častou a oblíbenou náplní zimní rekreace bylo lyžování.

Příloha č. 23: Agitace na rekreaci, kterou si zaslouží jen ti nejlepší pracovníci.

LETNÍ REKREACE

22. KVĚTNA – 9. ŘÍJNA 1949

JE AKCÍ VÝBĚROVOU

Kdo pojedede letos na rekreaci ROH?

- Jen velmi výkonní a zasloužilí zaměstnanci, kteří
- byli osobně vyznamenáni v VII. kole Národní soutěže
  - vítězí v socialistickém soutěžení a organisují je
  - plní příkladně své pracovní závazky
  - zvyšují normy a snižují úkolové časy
  - jsou vzornými úderníky, zlepšovatelé a brigádníky
  - jsou nejlepšími odborovými a politickými pracovníky

Kdo provede výběr rekreatantů?

Podle uvedených zásad provede výběr účastníků odpovědně skupina ROH a zveřejní jej, aby každý mohl posoudit jeho správnost

Kolik zaplatí účastník?

Za čtrnáctidenní pobyt v zotavovně ROH, v nejkrásnějších místech naší vlasti, včetně cesty tam i zpět zaplatí účastník podle svých pracovních zásluh Kčs 500— nebo 1000—. Nejzasloužilejší a nejvýkonnější pojedou zdarma

REVOLUČNÍ ODBOROVÉ HNUTÍ ÚSTŘEDNÍ REKREAČNÍ ODDĚLENÍ ÚRO PRAHA

Příloha č. 24: Plakát z roku 1949, který upozorňuje na přísný výběr rekreatantů.

Špindlerův Mlýn	9. květen
Špindlerův Mlýn	Dukla
Špindlerův Mlýn	Petrova bouda
Špindlerův Mlýn	Pětiletka
Špindlerův Mlýn	Práce
Špindlerův Mlýn	Primátor
Špindlerův Mlýn	Rudý prapor
Špindlerův Mlýn	Špindlerova bouda
Strážné u Vrchlabí	Rozhled
Pec pod Sněžkou	Hradec
Pec pod Sněžkou	Husova bouda
Pec pod Sněžkou	Žižkova bouda
Pec pod Sněžkou	Kolektiv
Pec pod Sněžkou	Budovatel
Černý Důl u Pece p. S.	Lyžařská bouda
Černý Důl u Pece p. S.	Pražská bouda
Malá Úpa	Družba
Jánské Lázně	Černá bouda
Jánské Lázně	Horský Dvůr
Jánské Lázně	Jitřenka
Jánské Lázně	Protěž
Jánské Lázně	Siréna
Jánské Lázně	Brigáda
Harrachov	Bílý hořec
Harrachov	Varšavjanka
Vysoké nad Jizerou	Větrov
Dolní Brusnice u Dvora	
Králové	Pod Zvinčinou
Kořenov	Lesní chata
Kořenov	Zvonice
Benecko	Rudá hvězda

Příloha č. 25: Přehled zotavoven ROH v Krkonoších v roce 1968.